Journal of Social Sciences

Volume 30 | Issue 3 Article 2

1997-01-01

ศาสตร์ของผู้ปกครอง ก้าวกระโดดที่ไม่ไกลจากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี

ไชยันต์ ไชยพร

Follow this and additional works at: https://digital.car.chula.ac.th/cujss

Part of the Social and Behavioral Sciences Commons

Recommended Citation

ไชยพร, ไชยันต์ (1997) "ศาสตร์ของผู้ปกครอง ก้าวกระโดดที่ไม่ไกลจากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี," *Journal of Social Sciences*: Vol. 30: Iss. 3, Article 2.
Available at: https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol30/iss3/2

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ศาสตร์ของผู้ปกครอง ก้าวกระโดดที่ไม่ไกลจากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี[1]

ไชยันต์ ไชยพร

เราสันนิษฐานว่า เพลโตเขียนบทสนทนาขึ้นมาเพื่อมุ่งหวังให้คนอ่านได้เข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์และการเมือง บทสนทนาของเพลโตถือได้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งในสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยในการหล่อหลอม (nomos)[2] ให้คนอ่านได้เข้าใจและพัฒนาสติปัญญาของเขาไปถึงระดับที่เขาแต่ละคนจะ

---

[1] เราควรที่จะต้องตระหนักว่า *ศาสตร์ของผู้ปกครอง* ของเพลโตนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับคำว่า politics ในขณะที่ *ศาสตร์ของผู้ปกครอง* ของมาคิอาเวลลีนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับคำว่า politics แต่สัมพันธ์โดยตรงกับคำว่า state (stato) หรือ art of state ทั้งนี้เนื่องจากมาคิอาเวลลีไม่เคยใช้คำว่า politics ในหนังสือ *The Prince* ของเขาเลย เนื่องจากเขาเห็นว่าคำว่า politics นั้นมีความหมายที่มีเรื่องคุณธรรมแบบดั้งเดิมที่เขาไม่เห็นด้วย เขาจึงละที่จะใช้คำดังกล่าวและพยายามที่จะใช้คำว่า state, stato แทนในฐานะเป็นความรู้ใหม่ที่เป็นคนละเรื่องกับ politics อีกประการหนึ่ง politics ซึ่งมีรากฐานมาจาก polis ในสายตาของมาคิอาเวลลีนั้นคือความรู้เกี่ยวกับเมืองหรือ city ในขณะที่ *The Prince* ของเขานั้นไม่ได้มีเป้าหมายที่จะกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับการปกครองเมืองหรือ city ดังนั้นจึงไม่มีเหตุผลอะไรที่เขาจะต้องใช้คำว่า politics ดู Maurizio Viroli, *From Politics to Reason of State: the Acquisition and Transformation of the Language of Politics 1250-1600.* (Cambridge: Cambridge University Press: 1992), หน้า 128-129

[2] Nomos หมายถึง กฎระเบียบ ข้อตกลง ประเพณีที่คนในสังคมกำหนดขึ้นและยอมรับร่วมกัน (law, convention, custom) คำว่า nomos นี้เป็นประเด็นสำคัญที่ถกเถียงกันมากในหมู่นักคิดในสังคมกรีกสมัยโบราณในราวห้าร้อยปีก่อนคริสตกาล คำว่า nomos นี้ถูกนำมาจับคู่ถกเถียงกับคำว่า physis ซึ่งแปลว่า "ธรรมชาติ" ประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่ที่ว่า อะไรเป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติและอะไรที่เป็นเพียงแค่สิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้น อย่างเช่น คนในสังคมหนึ่งถือเอากฎเกณฑ์ความเชื่อที่ตนยึดถือปฏิบัติตามนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องสากลหรือเป็นธรรมชาติที่มนุษย์กระทำ คำถามก็คือ กฎเกณฑ์ที่ว่านี้เป็นสิ่งที่เป็นจริงสอดคล้องกับธรรมชาติ (physis) หรือเป็นเพียงกฎระเบียบที่คนในสังคมนั้น ๆ สร้างขึ้นมา (nomos) แต่คนในแต่ละสังคมมักจะคิดว่าความเชื่อของเขานั้นเป็นกฎสากลเป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติ (physis) อย่างที่เฮโรโดตัส (Herodotus) ซึ่งเดินทางไปยังดินแดนต่าง ๆ และพบว่าในแต่ละสังคมก็จะมีกฎระเบียบประเพณีต่าง ๆ กัน แต่ขณะเดียวกันผู้คนในแต่ละสังคมก็มักจะคิดว่ากฎระเบียบประเพณีของพวกเขานั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเป็นสากลเป็นธรรมชาติที่คนทุกคนในทุกสังคมต้องปฏิบัติเหมือนกัน เฮโรโดตัสเห็นว่าในแต่ละสังคมก็จะมี nomos ของตนเอง และไม่มีของใครดีกว่าของใคร หรือถูกต้องกว่าของใคร จากการที่เขามีประสบการณ์ในที่ต่าง ๆ ทำให้เขาสรุปว่า nomos เป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดสิ่งอื่น ๆ ในสังคม ('king of all') (*Histories*, III, 38) และดู G.B. Kerferd, *The Sophistic*

Movement, (Cambridge: Cambridge University Press: 1981), 'The nomos-physis controversy' หน้า 111-130 สำหรับเพลโตนั้น nomos ในแต่ละสังคมก็แตกต่างกันไปไม่ต่างจากที่เฮโรโดตัสว่าไว้ และแน่นอนว่าลักษณะของสังคมการเมือง (politeia) ก็จะมี nomos แตกต่างกันไป ในความคิดของเพลโตนั้น ลักษณะสังคมการเมืองมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติของคนและธรรมชาติของคนนั้น แบ่งได้สามประเภท ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าธรรมชาติของคนแต่ละประเภทก่อให้เกิด nomos ที่แตกต่างกันไป แต่คนที่มีธรรมชาติรักในความรู้เท่านั้นที่จะสามารถเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ได้และ nomos ที่เกิดจากคนประเภทนี้จะเป็น nomos ที่ดีที่สุดและจะเป็นกฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมและความดีในสังคม ดังนั้นผู้ปกครองที่แท้ (a true statesman) หรือผู้ปกครองที่มีธรรมชาติรักในความรู้จะเป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์ของผู้ปกครองที่แท้ (the art of statesmanship) และเป็นผู้ที่ออกกฎหมาย (law-giver) กฎระเบียบประเพณีรวมทั้งศาสนาที่ดีสำหรับสังคม แต่กฎหมายระเบียบประเพณีที่ว่านี้เป็นสิ่งที่เหมาะสมสำหรับคนในสังคม ส่วนตัวของผู้ปกครองหรือผู้ออกกฎหมายนี้ย่อมอยู่เหนือสิ่งที่เขากำหนดขึ้นตามข้อความใน *Statesman:* 'In a sense, however, it is clear that law-making belongs to the science of kingship; but the best thing is not the laws be in power, but the man who is wise and of kingly nature be ruler. Do you see why?.....Because law (nomos) could never, by determining exactly what is noblest and most just for one and all, enjoin upon them that which is best; for the differences of men and of actions and the fact that nothing, I may say, in human life is ever at rest; forbid any science whatsoever to promulgate any simple rule for everything and for all time. We agree to that, I suppose?' (*Statesman*, 294a-b) แต่การออกกฎหมายและกฎระเบียบในฐานะที่เป็นคำแนะนำของผู้ปกครองที่แท้ที่ให้กับบรรดาผู้คนในสังคมนั้นมันเป็นไปไม่ได้ที่จะตอบสนองหรือแนะนำในรายละเอียดให้แก่แต่ละปัจเจกบุคคลซึ่งมีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ดังนั้นกฎที่กำหนดขึ้นมานั้นจึงมีลักษณะกว้าง ๆ ครอบคลุม แต่ขณะเดียวกัน ผู้ปกครองที่แท้นั้นอาจจะไม่สามารถให้คำแนะนำได้ตลอดเวลาและตลอดไป ดังนั้นสิ่งที่ผู้ปกครองหรือผู้รู้ในศาสตร์แห่งผู้ปกครองที่แท้จะพึงกระทำก็คือการเขียนบันทึกคำแนะนำหรือคำสอนอันถือว่าเป็น nomos ที่เขาทิ้งไว้ให้ในยามที่ตัวเขาไม่สามารถจะอยู่ในคำแนะนำด้วยตัวของเขาเอง ซึ่งหมายถึงในยามที่เขาได้ตายไปแล้ว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเพลโตได้ทิ้งงานเขียนของเขาซึ่งทำหน้าที่เป็น nomos ให้กับอนุชนรุ่นหลังและโดยเฉพาะผู้ที่มีธรรมชาติรักความรู้ในอันที่จะเข้าใจถึงศาสตร์แห่งผู้ปกครองที่แท้ได้ ดังข้อความดังต่อไปนี้ 'Now let us recall to mind the orders given by the professional trainers when they are in charge of such classes...They think they cannot go into details in individual cases and order what is best for each person's physique; they think they must employ a rougher method and give a general rule which will be good for the physique of the majority...And therefore they nowadays assign equal exercise to whole classes; they make them begin at the same time and stop at the same time, whether they run or wrestle or practise any other kind of bodily exercise...And so we must believe that the law-maker who is to watch over the herds and maintain justice and the obligation of contracts, will never be able by making laws for all collectively, to provide exactly that which is proper for each individual...But he will, I fancy, legislate for the majority and in a general way only roughly for individuals, whether he issues written laws (nomon) or his enactments follow the unwritten traditional customs (nomotheton)...For how could anyone, Socrates, sit beside each person all his life and tell him exactly what is proper for him to do? Certainly anyone who really possessed the kingly science, if he were able to do this, would hardly, I imagine, ever put obstacles in his own way by writing what we call laws (nomous)...Or rather, my friend, not according to what is going to be said...Something of this sort: Let us suppose that a physician or a gymnastic trainer is going away and expects to be a long time absent from his patients or pupils; if he thinks they will not remember his instructions, he would want to write them

สามารถบรรลุถึงได้ สมมติว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างที่เพลโตเขียนไว้ใน *The Republic*[3] เราก็สามารถแบ่งประเภทของคนที่อ่านงานของเพลโตออกเป็น 3 ประเภทดังนี้คือ คนที่รักความรู้ คนที่รักเกียรติ คนที่รักกามสุข และผลงานของเพลโตจะเป็นประโยชน์ต่อคนสามประเภทนี้ในลักษณะต่างกัน ขึ้นกับว่าคนแต่ละประเภทจะมีศักยภาพความสามารถในการเข้าใจความรู้ความจริงเพียงไร ด้วยเหตุนี้เอง แต่ละคนจะได้ประโยชน์อะไรจากการอ่านงานของเพลโตก็ขึ้นอยู่กับธรรมชาติศักยภาพที่แต่ละคนมีอยู่ และสิ่งที่แต่ละคนจะได้ก็เป็นสิ่งที่แต่ละคนสมควรจะได้ตามธรรมชาติศักยภาพของเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่*ยุติธรรม* สำหรับแต่ละคนที่ "แต่ละคนได้ในสิ่งที่เขาควรจะได้"[4] และสำหรับคนที่มีธรรมชาติรักในความรู้จะได้จากการอ่านงานของเพลโตโดยเฉพาะ *The Republic* ก็คือการก้าวไปสู่ความเป็นราชาหรือราชินีปราชญ์ (philosopher-ruler) นั่นหมายความว่า เป้าหมายสูงสุดของการเขียนงานของเพลโตก็คือการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคม (nomos) ที่ดีที่เหมาะสมให้แก่ผู้ที่มีธรรมชาติที่ดีที่เหมาะสมในอันที่เขาจะได้พัฒนาคุณภาพที่ดีของเขาให้บรรลุถึงความสมบูรณ์ที่สุด เปรียบเสมือนการให้เมล็ดพันธุ์พืชที่ดีได้เจริญเติบโตใน

---

down, would he not?' (*Statesman*, 294d-295c) และ 'As for the rest of the people, those whose natures are capable, if they get education, of being made into something fine and noble and of uniting with each other as art requires, the kingly art takes those natures which tend more towards courage, considering that their character is sturdier, like the warp in weaving, and those which incline towards decorum, for these, to continue the simile, are spun thick and soft like the threads of the woof, and tries to combine these natures of opposite tendencies and weave them together in the following manner...First it binds the eternal part of their souls with a divine bond, to which that part is akin, and after the divine it binds the animal part of them with human bonds..I mean that really true and assured opinion about honour, justice, goodness and their opposites is divine, and when it arises in men's souls, it arises in a godlike race..Do we know, then, that the statesman and good law-giver is the only one to whom the power properly belongs, by the inspiration of the kingly art, to implant this true opinion in those who have rightly received education, those of whom we were just now speaking?...And let us never, Socrates, call him who has not such power by the names we are now examining (สิ่งที่กำลังตรวจสอบค้นหาอยู่คือความหมายที่แท้จริงของ king, statesman--ผู้เขียน).' (*Statesman*, 309b-d) Plato, *Statesman, Philebus, Ion*, trans. H.N. Fowler and W.R.M. Lamb, Loeb Classical Library, (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press: 1975 rpt.)

[3] ดูคำอธิบายเรื่องไตรลักษณะจิต (the tripartite soul) ใน *the Republic* ตั้งแต่บทที่สองเป็นต้นไป Plato, *Republic I*, trans. Paul Shorey, Loeb Classical Library (Cambridge, Massachusets: Harvard University Press: 1969 rpt.)

[4] ดู 'That it is just to render each his due.' *Republic*, บทที่หนึ่ง, 331e.

สิ่งแวดล้อมอันประกอบไปด้วยดินอันอุดมและมีฤดูกาลที่เหมาะสมนั่นเอง[5] เป้าหมายสูงสุดของเพลโตคือการช่วยเสริมสร้างให้คนที่มีธรรมชาติที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองได้พัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ของการเป็นราชา/ราชินีปราชญ์

การเขียนหนังสือ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีนั้นมีจุดมุ่งหมายคือ "ให้สิ่งที่มีค่าที่สุดแก่ผู้ปกครอง" ผู้ปกครองที่ว่านี้คือ โลเร็นโซ เมดีซี (Lorenzo de' Medici)[6] ซึ่ง "ถ้าหากว่าไตร่ตรองและอ่านอย่างขยันหมั่นเพียรและเอาใจใส่ เขาก็จะได้รู้ถึงความปรารถนาอันร้อนแรงของข้าพเจ้า (มาคิอาเวลลี) เขาจะได้บรรลุถึงความยิ่งใหญ่ซึ่งโชคชะตาและคุณสมบัติอื่น ๆ ของเขาได้บ่งบอกไว้"[7] คำอุทิศของมาคิอาเวลลีนั้นดูจะไม่แตกต่างจากจุดมุ่งหมายในการเขียนบทสนทนาของเพลโต นั่นคือต้องการให้ความรู้แก่ผู้อ่านที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้ปกครองเพื่อที่เขาผู้นั้นจะได้พัฒนาศักยภาพของตนให้บรรลุถึงความสมบูรณ์ของความเป็นผู้ปกครอง ซึ่งหมายความว่าเขาผู้นั้นมีเพียงศักยภาพแต่ยังไม่มีความเป็นผู้ปกครองที่แท้และสมบูรณ์ เพราะถ้าเขามีความเป็นผู้ปกครองที่แท้แล้ว เขาก็คงไม่ต้องฟังคำสอนเกี่ยวกับการเป็นผู้ปกครองที่แท้จากมาคิอาเวลลีหรือจากใครก็ตาม

ความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์และการเมืองมีความสำคัญต่อเพลโตฉันใด มันก็เป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุดสำหรับมาคิอาเวลลีฉันนั้น ดังที่มาคิอาเวลลีกล่าวขึ้นต้นใน *The Prince* ว่า

---

[5] "We know that any seed or growth, plant or animal, depends on the right nourishment and climate and soil; and the more robust it is the more the lack of them will hinder its proper growth, as a bad environment is more inimical to the good than to the indifferent....Well then, on this principle, must we not say that the most gifted characters become particularly bad if they are badly brought up?" *Republic*, บทที่หก, 491d-e.

[6] แม้ว่าจะมีหลักฐานว่าเดิมทีนั้นมาคิอาเวลลีตั้งใจที่จะเขียน *the Prince* อุทิศให้กับผู้ปกครองที่ชื่อจูลีอาโน เมดีซี (Giuliano de' Medici) และต่อมาเขาได้เปลี่ยนมาอุทิศให้โลเร็นโซแทนนั้น แต่นั่นก็มิได้หมายความว่ามาคิอาเวลลีเป็นพวกนักฉวยโอกาส (opportunism) ที่จะสรรเสริญเยินยอเจ้าผู้ปกครองทุกคนที่อยู่ในตำแหน่ง เพราะตัวมาคิอาเวลลีเองไม่มีเหตุผลอะไรที่จะไม่คาดหวังว่าทั้งจูลีอาโนและโลเร็นโซอาจจะเป็นมหาบุรุษที่ยิ่งใหญ่ได้ ดู Niccolo Machiavelli, *The Prince*, trans. with an Introduction by George Bull, (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books: 1981 rpt. with revision), 'Introduction' หน้า 20

[7] Niccolo Machiavelli, *เจ้าผู้ปกครอง*, สมบัติ จันทรวงค์ แปลและเขียนความนำ (สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538) หน้า 78

"โดยปรกติแล้วในกรณีส่วนมาก ผู้ซึ่งประสงค์ซึ่งจะได้มาความนิยมจากเจ้าผู้ปกครองมักจะนำสิ่งซึ่งพวกเขาถือว่ามีค่ามากที่สุดมาถวายให้แก่เจ้าผู้ปกครอง หรือถ้าไม่เช่นนั้นก็เป็นสิ่งซึ่งพวกเขาเห็นว่าจะทำให้เจ้าผู้ปกครองยินดีมากที่สุด ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงได้เห็น ม้า อาวุธ ผ้าที่ทอด้วยทองอัญมณีมีค่า และเครื่องประดับอย่างเดียวกันที่มีคุณค่าเหมาะสมกับความยิ่งใหญ่ของเหล่าเจ้าผู้ปกครองถูกนำมาถวายให้แก่เหล่าเจ้าผู้ปกครอง ดังนั้นข้าพเจ้าซึ่งปรารถนาที่จะเสนอตัวข้าพเจ้าเองต่อความประเสริฐของ ฯพณฯ ท่าน พร้อมด้วยประจักษ์พยาน บางอย่างที่แสดงถึงความจงรักภักดีของข้าพเจ้าที่มีต่อ (ความประเสริฐ) นั้น ไม่ได้พบว่า ในบรรดาอุปกรณ์ของข้าพเจ้าจะมีสิ่งใดที่ข้าพเจ้าถือว่ามีค่ามากที่สุดหรือนับถือเทียบเท่ากับความรู้ว่าด้วยการกระทำของมหาบุรุษอันเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากประสบการณ์อันยาวนานจากสิ่งในปัจจุบันและจากการอ่านอย่างต่อเนื่องถึง (เรื่องต่าง ๆ) ของสมัยโบราณซึ่งข้าพเจ้าได้ครุ่นคิดและตรวจตราด้วยความอุตสาหะอันใหญ่หลวงและบัดนี้ได้ย่อลงเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ส่งมายังความประเสริฐของ ฯพณฯ ท่าน"[8]

และสิ่งที่มีค่าดังกล่าวก็คือ ความรู้ความเข้าใจอย่างสมบูรณ์ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งอันเป็นที่สนใจสูงสุดของผู้ปกครอง และสิ่งนี้จะเป็นสิ่งใดหาได้ไม่นอกเสียจากธรรมชาติของประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง ดังที่มาคิอาเวลลีกล่าวต่อไปจากข้อความข้างต้นว่า "เพื่อที่จะได้รู้ธรรมชาติของประชาชนได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็ต้องเป็นเจ้า"[9] ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่ามาคิอาเวลลีและเพลโตมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ความรู้ที่มีค่าและสำคัญจำเป็นสำหรับผู้ปกครองก็คือความเข้าใจในธรรมชาติของผู้อยู่ใต้ปกครอง และศาสตร์ของผู้ปกครองก็คือความรู้ที่แท้จริงในธรรมชาติของสิ่งที่เขาต้องยุ่งเกี่ยวด้วยโดยตรง[10]

---

[8] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 78

[9] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 78

[10] *Statesman*, 267b-c ".....As for the further divisions, only the class 'man tendance' is left in the two-footed section of the last-named class--and so we reach the object of our search, namely, statesmanship or kingship, which is another name for statesmanship."

I
ทวิลักษณ์ทางความคิด : เจ้าผู้ปกครองที่แท้/ไม่แท้

สิ่งที่ทำให้ดูเหมือนว่ามาคิอาเวลลีนั้นแตกต่างจากเพลโตก็คือ การที่มาคิอาเวลลีเขียนหนังสือ *The Prince* เพื่อมอบให้แก่โลเร็นโซ เมดีซีนั้น เขาต้องการที่จะให้ความรู้ความเข้าใจใน*ความเป็นผู้ปกครองที่แท้*แก่โลเร็นโซ เมดีซี ซึ่งมีสถานะของความเป็นผู้ปกครองอยู่แล้วในขณะนั้น การที่เขาให้คำแนะนำดังกล่าวเพราะเขาเห็นว่าคนที่จะรู้และเข้าใจธรรมชาติของเจ้าหรือผู้ปกครองได้ดีนั้นไม่ใช่ตัวผู้ที่อยู่ในสถานะผู้ปกครองเอง แต่คนที่จะเข้าใจธรรมชาติของความเป็นผู้ปกครองนั้นคือประชาชน ดังที่มาคิอาเวลลีกล่าวว่า "เพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของเหล่าเจ้าผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็จะต้องเป็นประชาชน" เปรียบได้กับ "ผู้ซึ่งเขียนภาพชนบท กำหนดตัวพวกเขาให้อยู่ในที่ราบ เพื่อไตร่ตรองธรรมชาติของภูเขาและสถานที่อันอยู่สูง"[11] นั่นหมายความว่านอกจากความเข้าใจในธรรมชาติของผู้ใต้ปกครองแล้วมาคิอาเวลลียังให้ความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของ*บรรดาผู้ปกครอง*ด้วย

ซึ่งถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินแล้ว เราจะไม่พบว่าเพลโตได้เขียนอะไรไว้ชัดเจนว่าผู้ปกครองจำเป็นต้องเข้าใจในธรรมชาติของ*บรรดาเหล่าผู้ปกครอง*ด้วย นอกเหนือไปจากธรรมชาติของผู้ใต้ปกครอง แม้เพลโตไม่ได้เขียนไว้ว่าผู้ที่จะเข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้เป็นอย่างดีนั้นคนคนนั้นจะเป็นเจ้า แต่สิ่งที่ปรากฏในงานของเขาบ่งบอกว่าศาสตร์ของผู้ปกครองนั้นจะต้องประกอบไปด้วยความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์เป็นสำคัญ แต่เขาไม่เคยเขียนว่า "ประชาชนหรือสามัญชนเท่านั้นที่จะรู้จักเข้าถึงธรรมชาติของเหล่าเจ้าผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี"

ในประเด็นที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจใน*บรรดาเหล่าเจ้าผู้ปกครอง*นั้น ถึงแม้ว่าเพลโตจะไม่ได้เขียนอย่างชัดเจนตรงไปตรงมาว่า ผู้ปกครองที่แท้จำเป็นต้องมีความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับ*บรรดาเหล่าเจ้าผู้ปกครอง* แต่ถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่าเพลโตเขียนถึงรูปแบบการปกครองต่าง ๆ อันไม่สมบูรณ์แบบ อันได้แก่ timarchy, oligarchy, democracy, tyranny และอธิบายอย่างละเอียดถึงธรรมชาติและบุคลิกภาพของผู้คนและผู้ปกครองในระบอบต่าง ๆ ที่ว่านี้ ความละเอียดของคำอธิบายนั้นได้ไปไกลถึงลักษณะของปัจเจกบุคคล ครอบครัว การหล่อหลอมเลี้ยงดู สภาพจิตใจ การพัฒนาบุคลิกภาพ จนถึงจุดจบการล่มสลายของ*บรรดาเหล่าผู้ปกครองและรูปแบบการปกครองต่าง ๆ ของผู้ปกครองเหล่านั้น*[12] ความละเอียดของคำอธิบายดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นว่า เพลโตให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง*เหล่า*

---

[11] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 78

[12] ดู *Republic*, บทที่เจ็ด แปดและเก้า

*บรรดาผู้ปกครอง*ไม่น้อยเลย แต่แน่นอนว่าธรรมชาติของ*เหล่าบรรดาผู้ปกครอง*ทั้งสี่ประเภทนี้ย่อมไม่ใช่ธรรมชาติของผู้ปกครองที่แท้ และเหล่าผู้ปกครองทั้งสี่ประเภทนั้นย่อมไม่สามารถเข้าใจธรรมชาติของผู้ปกครองที่แท้ได้ และด้วยเหตุนี้เองที่เหล่าบรรดาผู้ปกครองทั้งสี่ประเภทนี้ย่อมที่จะไม่เข้าใจว่าธรรมชาติของผู้ปกครองที่แท้ที่ตนในฐานะของผู้ปกครองควรจะเป็นนั้นเป็นอย่างไร

สำหรับมาคิอาเวลลีนั้น การที่ผู้ปกครองต้องเข้าใจธรรมชาติของคนนั้นก็ไม่ต่างจากความคิดของเพลโตที่ปรากฏใน *Statesman* ที่ว่าผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองที่แท้ต้องรู้ธรรมชาติของสิ่งที่เขาต้องดูแลเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งสิ่งที่ว่านี้ก็คือ "มนุษย์" นั่นเอง และการที่มาคิอาเวลลีเห็นว่า*ผู้ปกครอง*ต้องเข้าใจธรรมชาติของ*เหล่าเจ้าผู้ปกครอง*ด้วยนั้นก็ไม่ต่างจากสิ่งที่ปรากฏในงานของเพลโตอีกเช่นกัน อย่างที่เราทราบว่าการอธิบายรูปแบบต่าง ๆ ของ*บรรดาเหล่าผู้ปกครองและรูปแบบการปกครองต่าง ๆ* ในบทที่เจ็ด แปด และเก้าใน *The Republic* เป็นการบรรยายที่ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึง*ธรรมชาติของเหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครอง*ได้เป็นอย่างดี

ในการเขียนของมาคิอาเวลลี เราจะเห็นว่ามีความแตกต่างระหว่างคำว่า*ผู้ปกครอง*กับคำว่า*เหล่าบรรดาหรือเหล่าเจ้าผู้ปกครอง*[13] และถ้าพิจารณาในภาษาอังกฤษจะเห็นได้ชัดถึงความแตกต่างของความเป็นเอกพจน์และพหูพจน์[14] ในที่นี้ถ้าเรานำวิธีคิดที่ใช้ใน *The Republic* ตอนที่โสกราตีสโต้กับทราซีมาคุสในประเด็นเรื่องผู้ปกครองที่แท้[15] เราจะสามารถตั้งสมมุติฐานได้ทันทีว่า คำว่า*ผู้ปกครอง*ที่มาคิอาเวลลีใช้ในรูปเอกพจน์นั้นคือความหมายที่หมายถึง*ผู้ปกครองที่แท้*หรือผู้ปกครองในโลกของแบบหรือโลกแห่งทฤษฎี ซึ่งรูปแบบของผู้ปกครองที่แท้จะต้องมีเพียงอย่างเดียวมีความสมบูรณ์และไม่แปรเปลี่ยน ส่วนคำว่า*เหล่าบรรดาผู้ปกครอง*นั้นหมายถึงรูปแบบของผู้ปกครองที่ไม่แท้ซึ่งมีหลายรูปแบบ อันเกิดและเสื่อมสลายไม่คงทนดังที่ปรากฏอยู่ให้เห็นในประวัติศาสตร์การเมืองที่ผ่านมา ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามาคิอาเวลลีน่าจะไม่ต่างจากเพลโตในการขีดเส้นแบ่งระหว่างรูปแบบของผู้ปกครองที่แท้ที่มีเพียงหนึ่งเดียว (the one) กับรูปแบบของผู้ปกครองที่ไม่สมบูรณ์แบบอันมีหลากหลาย (the many) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือระหว่างของแท้ที่มีหนึ่งเดียวกับของปลอมที่มีอยู่หลากหลาย

---

[13] โปรดพิจารณา "เพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของประชาชนได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็ต้องเป็น*เจ้าผู้ปกครอง*" และ "เพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของ*เหล่าเจ้าผู้ปกครอง*ได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็จะต้องเป็นประชาชน"

[14] ในเชิงอรรถที่ 3 ในหนังสือ *เจ้าผู้ปกครอง* ที่ สมบัติ จันทรวงศ์ แปล มีข้อความดังนี้ "อย่างที่เป็นที่ทราบกันดีว่าบางครั้งมาคิอาเวลลีเปลี่ยนจากเอกพจน์เป็นพหูพจน์และจากพหูพจน์เป็นเอกพจน์ โดยดูเหมือนว่าไม่ได้ให้ความสนใจกับหลักไวยากรณ์ที่ถูกต้องเลย โปรดดู Mark Musa (ed. & trans.) *The Prince* (New York: St. Martin Press, 1964), pp. xv-xvi, 3 (n2)" อ้างแล้ว, หน้า 79

[15] *Republic*, บทที่หนึ่ง, 338b-354b.

ดูเหมือนว่าในการเขียน *The Prince* มาคิอาเวลลีในฐานะผู้เขียนไม่สามารถหลีกเลี่ยงการคิดในเชิงทวิลักษณะได้ นั่นคือการแบ่งความหมายของสิ่งที่ตนกำลังศึกษาอยู่ ออกเป็นความหมายที่ตนคิดว่าเป็นความหมายที่แท้จริงกับความหมายที่ไม่แท้จริง หรืออย่างที่กล่าวไปแล้วว่าถ้าอธิบายในปรัชญาแบบเพลโตก็คือสิ่งที่อยู่ในโลกของแบบหรือทฤษฎีของแบบ (theory of Forms or Ideas) กับสิ่งที่ดำรงอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนอยู่ตลอดเวลา[16] และถ้าเช่นนั้น การใช้คำว่า*ผู้ปกครอง*หรือ*เจ้า*ในรูปเอกพจน์ของมาคิอาเวลลีก็น่าที่จะสื่อความหมายถึงผู้ปกครองในโลกของแบบได้ และ*เหล่าบรรดาผู้ปกครอง*ที่ใช้ในรูปแบบพหูพจน์ก็น่าจะหมายถึงผู้ปกครองทั่ว ๆ ไปในโลกที่ดำรงอยู่ ถึงตรงนี้เราพอสรุปได้ว่าเพลโตและมาคิอาเวลลีต่างก็มีลักษณะหรือระเบียบวิธีในการคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองที่แท้ในโลกของแบบหรือมีสิ่งที่เรียกได้ว่าเป็น "ทฤษฎี" เกี่ยวกับผู้ปกครองด้วยกันทั้งคู่

สำหรับเพลโตนั้น ความเข้าใจในทฤษฎีหรือโลกของแบบนั้นจำกัดอยู่แต่กับผู้ที่เป็นราชาหรือราชินีปราชญ์เท่านั้น และราชาหรือราชินีปราชญ์เท่านั้นที่เป็นผู้ปกครองที่แท้แห่งทฤษฎีหรือโลกของแบบ ดังนั้นความเข้าใจในความเป็นผู้ปกครองที่แท้จะเกิดได้ในตัวผู้ที่มีศักยภาพของความเป็นผู้ปกครองที่แท้เท่านั้น แต่สำหรับมาคิอาเวลลีนั้น ดูเหมือนว่าเขาไม่ได้เขียนอะไรที่แสดงว่าความเข้าใจในความเป็นผู้ปกครองที่แท้จำกัดอยู่กับบุคคลบางประเภทเท่านั้น แม้เขาจะไม่ได้เจาะจงว่าผู้ที่เข้าใจผู้ปกครองที่แท้ในความคิดของเขานั้นจะต้องเป็นบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่สิ่งที่เขากระทำคือเขาเลือกที่จะอุทิศ *The Prince* อันเป็นคู่มือที่จะนำมาซึ่งความรู้เกี่ยวกับผู้ปกครองที่แท้ให้กับบุคคลที่ชื่อ โลเร็นโซ เมดิชี ซึ่งอยู่ในสถานะของการเป็นผู้ปกครองอยู่แล้ว ซึ่งการกระทำเช่นนี้ของมาคิอาเวลลีอาจหมายความว่า โลเร็นโซเป็นบุคคลที่มาคิอาเวลลีเห็นว่ามีศักยภาพของความเป็นผู้ปกครองที่แท้และถ้าได้อ่านหรือได้ทำความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือของเขาแล้วก็จะทำให้เขาพัฒนาไปเป็นผู้ปกครองที่แท้ได้[17]

อย่างไรก็ตาม มันอาจมิได้เป็นเช่นนั้น มาคิอาเวลลีอาจจะมิได้จำกัดว่าบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้นที่จะสามารถเข้าถึงความรู้ของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ได้ เขาอาจเห็นว่าใครก็ได้ที่ได้อ่านงานของเขาแล้วก็จะสามารถที่จะเป็นผู้ปกครองที่แท้ได้

---

[16] การที่กล่าวว่า มาคิอาเวลลีไม่สามารถหลีกเลี่ยงวิธีคิดเชิงทวิลักษณะได้นั้น อาจหมายความว่าเขาไม่ได้ตั้งใจที่จะเขียนในลักษณะนั้น แต่เป็นเพราะว่าไม่ว่าในการคิดการเขียนในเชิงทฤษฎีใด ๆ ไม่สามารถจะหลุดออกจากทวิลักษณะดังกล่าวนี้ได้เลย หรือถ้ามันเป็นไปได้ที่จะคิดวิธีที่หลุดจากทวิลักษณะนี้ได้ และมาคิอาเวลลีมีทางที่จะเลือกคิดหรือเขียนในทำนองที่แตกต่างจากทวิลักษณะนี้ได้ แต่ผู้อ่านก็ยังคงพบทวิลักษณะดังกล่าวนี้ในงานของมาคิอาเวลลี มันก็ทำให้เรายากที่จะคิดเป็นอย่างอื่นได้ นอกจากว่าผู้เขียนหรือตัวมาคิอาเวลลีนั้นตั้งใจที่จะให้ทวิลักษณะปรากฏในงานของเขานั่นเอง

[17] เป็นที่ทราบว่า โลเร็นโซมิได้สนใจหนังสือของมาคิอาเวลลี

ในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของ*เหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครอง*นั้น มาคิอาเวลลีบอกไว้ชัดเจนว่าผู้ที่จะเข้าใจธรรมชาติของ*เหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครอง*ได้เป็นอย่างดีคือประชาชนสามัญ แต่สำหรับเพลโต แม้ว่าเขาจะจำกัดว่าผู้ที่เข้าใจในความรู้ของความเป็น*ผู้ปกครองที่แท้*นั้นจะต้องเป็นบุคคลบางประเภทเท่านั้น แต่สำหรับความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของ*เหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครอง*นั้น เพลโตไม่ได้กล่าวไว้ชัดเจนเหมือนกับมาคิอาเวลลีว่าจะต้องเป็นประชาชนสามัญเท่านั้นที่จะเข้าใจเหล่าเจ้าผู้ปกครองได้ แต่เราทราบว่าคำอธิบายในเรื่องธรรมชาติเกี่ยวกับบรรดา*เหล่าเจ้าผู้ปกครอง*นั้นปรากฏอยู่ในบทที่เจ็ดแปดและเก้า ซึ่งถ้าพิจารณาลำดับของบทและเนื้อหาใน *The Republic* แล้ว จะเห็นได้ว่าบทที่เจ็ด-แปดและเก้าเป็นส่วนที่แยกไม่ออกจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของความยุติธรรม ความสุขที่แท้ของมนุษย์และการศึกษาของผู้ที่มีศักยภาพธรรมชาติที่จะเป็นราชาหรือราชินีปราชญ์ ดังนั้นส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ความความเข้าใจในธรรมชาติของ*เหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครอง*จึงเป็นส่วยย่อยที่ไม่สามารถแยกออกได้จากส่วนทั้งหมดของเนื้อเดียวกัน อันได้แก่องค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้ปกครองที่แท้

และเมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะเห็นข้อแตกต่างระหว่างเพลโตและมาคิอาเวลลี เพราะสำหรับเพลโต ความรู้ในเรื่องธรรมชาติของเหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครองนั้นแยกไม่ออกจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้ปกครองในโลกของแบบ และประชาชนสามัญไม่สามารถที่จะเข้าใจผู้ปกครองในโลกของแบบได้ แม้ว่าเหล่าบรรดาผู้ปกครองนั้นจะไม่ใช่ผู้ปกครองที่แท้และความเข้าใจในผู้ปกครองที่ไม่ได้อยู่ในโลกของแบบน่าจะไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะบุคคลบางประเภท ซึ่งก็น่าจะหมายความว่าคนธรรมดาทั่ว ๆ ไปก็น่าที่จะเข้าใจธรรมชาติของผู้ปกครองที่ไม่แท้เหล่านี้ได้ตามที่มาคิอาเวลลีกล่าวไว้ แน่นอนว่าเพลโตคงจะ**ไม่ปฏิเสธว่าคนในถ้ำย่อมที่จะเข้าใจโลกภายในถ้ำได้อย่างที่เขาในฐานะคนในถ้ำจะเข้าใจ แต่การที่จะให้คนในถ้ำที่ไม่เคยออกนอกถ้ำไปพบแสงสว่างนอกถ้ำเข้าใจโลกในถ้ำในฐานะที่เป็นส่วนที่แตกต่างกับโลกแห่งแสงสว่างนอกถ้ำ หรือในลักษณะของความแตกต่างระหว่างความไม่จริงกับความจริงหรือของแท้กับของปลอมคงเป็นไปไม่ได้** ดังนั้นการมองสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นในถ้ำจากสายตาของคนที่ไม่สามารถออกจากถ้ำไปพบแสงสว่างได้กับการมองสรรพสิ่งเดียวกันที่เกิดขึ้นจากสายตาของคนที่พบแสงสว่างนอกถ้ำมาแล้วนั้นย่อมไม่เหมือนกัน ส่วนความรู้เกี่ยวกับผู้ปกครองที่แท้ย่อมเป็นสิ่งที่ห่างไกลจากจินตนาการของคนธรรมดาสามัญ ในทำนองเดียวกับที่คนในถ้ำไม่สามารถจะเข้าใจได้เลยว่าแสงสว่างนอกถ้ำนั้นเป็นอย่างไร หรือแม้แต่จะคิดว่ามีโลกนอกถ้ำก็ยังเป็นไปไม่ได้ และถ้ามีคนที่เคยออกไปนอกถ้ำและกลับมาเล่าให้คนในถ้ำฟังถึงโลกที่แท้จริงนอกถ้ำ พวกคนในถ้ำที่ไม่เคยเห็นสภาวะนอกถ้ำหรือไม่เคยคิดว่าจะมีอะไรเช่นนั้นเมื่อได้ฟังก็อาจหัวเราะขบขันกับสิ่งที่คน ๆ นั้นกล่าว หรือถ้าสิ่งที่คน ๆ นั้นกล่าวก่อให้เกิดความสับสนหรือสั่นคลอนความเชื่อความศรัทธาในสิ่งที่พวกเขามีอยู่ พวกเขาก็อาจจะฆ่าหรือหาทางกำจัดคน ๆ นั้น

เสียในทางใดทางหนึ่ง[18] ในทำนองเดียวกับที่มีใครพูดถึงผู้ปกครองที่แท้ พวกเขาก็อาจหัวเราะเยาะว่าความคิดในเรื่องราชาหรือราชินีปราชญ์เป็นเรื่องเพ้อฝัน และถ้าใครมาบอกว่าเหล่าผู้ปกครองในถ้ำไม่ใช่ผู้ปกครองที่แท้จริง แน่นอนว่าเหล่าผู้ปกครองในถ้ำและชาวถ้ำผู้มีความศรัทธาเคารพในผู้ปกครองของเขาย่อมที่จะต้องโกรธแค้นและหาทางกำจัดคนที่เผยแพร่ความคิดเช่นนั้นเสียในทางใดทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การที่มาคิอาเวลลีกล่าวว่าผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของบรรดาเหล่าเจ้าผู้ปกครองนั้นคือประชาชน เขาก็มิได้หมายความว่าความเข้าใจในธรรมชาติของบรรดาเหล่าเจ้าผู้ปกครองนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องหรือไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการที่จะเข้าใจความรู้ของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ มิฉะนั้นเขาคงจะไม่เสียเวลากล่าวถึงธรรมชาติของเหล่าผู้ปกครองอยู่หลายบทในหนังสือของเขา มาคิอาเวลลีไม่ต่างกับเพลโตที่เห็นว่าความรู้ความเข้าใจใจธรรมชาติของบรรดาเหล่าผู้ปกครองนั้นแยกไม่ออกจากความรู้ของการเป็นผู้ปกครองที่แท้จริง เพียงแต่ว่าเขาเห็นว่าประชาชนธรรมดาคือผู้ที่สามารถเข้าใจธรรมชาติของรูปแบบการปกครองที่ไม่สมบูรณ์ได้เท่าเทียมกับผู้ที่มีธรรมชาติของความเป็นราชาหรือราชินีปราชญ์ในความคิดของเพลโต

จากข้อความของมาคิอาเวลลีที่ว่า "เพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของประชาชนได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็ต้องเป็นเจ้าผู้ปกครอง และเพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของเหล่าเจ้าผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็จะต้องเป็นประชาชน" นี้ ในส่วนแรกของข้อความ เราได้ตีความไว้ว่ามาคิอาเวลลีไม่ต่างจากเพลโตตรงที่เขาเห็นว่าผู้ปกครองที่แท้คือผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของผู้อยู่ใต้ปกครองได้เป็นอย่างดี ส่วนส่วนหลังนั้นเราได้ตีความว่าเป็นส่วนที่เขาแตกต่างจากเพลโต แต่เพื่อให้แน่ใจว่าเราได้พยายามตีความข้อเขียนของมาคิอาเวลลีอย่างเที่ยงธรรม เราน่าจะพิจารณาข้อความดังกล่าวตามบริบทของเหตุผลที่เขาเองให้ไว้ ตัวมาคิอาเวลลีกล่าวให้เหตุผลไว้ว่า "ข้าพเจ้าก็ไม่ปรารถนาให้เป็นที่คิดกันว่าเป็นการถือดี ถ้าผู้ที่อยู่ในฐานะต่ำและไม่สำคัญจะกล้าพิจารณาและกำหนดการบริหารของเหล่าเจ้าผู้ปกครอง เพราะแบบเดียวกันกับที่ผู้ซึ่งเขียนภาพชนบทกำหนดตัวพวกเขาให้อยู่ในที่ราบเพื่อไตร่ตรองธรรมชาติของภูเขาและสถานที่อันอยู่สูงและเพื่อที่จะไตร่ตรองสถานที่ซึ่งอยู่ต่ำ พวกเขาต้องกำหนดให้ตัวเองอยู่สูงบนภูเขา ในทำนองเดียวกันเพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของประชาชนได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็ต้องเป็นเจ้าผู้ปกครอง และเพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของเหล่าเจ้าผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นก็ต้องเป็นประชาชน"

---

[18] "Now if he should be required to contend with these perpetual prisoners in evaluating these shadows while his vision was still dim and before his eyes were accustomed to the dark--and this time required for habituation would not be very short--would he not provoke laughter, and would it not be said of him that he had returned from his journey aloft with his eyes ruined and that it was not worthwhile to attempt the ascent? And if it were possible to lay hands on and to kill the man who tried to release them and lead them up, would they not kill him?" *Republic*, บทที่เจ็ด, 517a.

II
ผู้รู้ในศาสตร์แห่งผู้ปกครอง

ความรู้สึกแรกที่ผู้อ่านจะได้จากการอ่านข้อความดังกล่าวนี้คือ มาคิอาเวลลีต้องการหาเหตุผลที่ดีในการที่เขาในฐานะสามัญชนบังอาจให้คำแนะนำผู้ที่เป็นเจ้าในกิจการของเจ้าโดยเขาได้หาอุปมาอุปมัยที่ฟังดูน่าคล้อยตามและฟังเป็นเหตุเป็นผล (rhetoric) นั่นคือ การที่จะวาดภาพที่ราบผู้วาดจะได้ทัศนียภาพของที่ราบได้ดีก็ต้องอยู่ในที่ที่สูงกว่า และยิ่งสูงเท่าไรก็จะเห็นสถานที่ที่จะวาดได้ครอบคลุมถูกต้องได้เท่านั้น และในทำนองกลับกันในการวาดภาพภูเขาสูง ผู้วาดจะได้ทัศนียภาพของภูเขาสูงนั้นได้ก็ต้องอยู่ในที่ราบและยิ่งห่างจากภูเขามากเท่าไรก็จะเห็นความสูงและความใหญ่ของภูเขาได้เต็มที่เท่านั้น ซึ่งหมายความว่า ผู้ปกครองในฐานะที่อยู่สูงและห่างไกลสามัญชนย่อมที่จะเข้าใจสามัญชนได้ดีกว่าสามัญชนหรือคนที่ใกล้ชิดสามัญชนเข้าใจสามัญชนด้วยกัน และในทำนองเดียวกัน สามัญชนในฐานะที่อยู่ต่ำกว่าและห่างไกลเจ้าผู้ปกครอง ย่อมที่จะต้องเข้าใจเจ้าได้ดีกว่าตัวเจ้าหรือคนที่ใกล้ชิดเจ้าเข้าใจตัวเจ้าผู้ปกครองด้วยกันเอง ถ้าสิ่งที่มาคิอาเวลลีอ้างมานี้เป็นเพียงศิลปะของการเขียนเพื่อที่จะโน้มน้าวให้โลเร็นโซสนใจงานของเขาและไม่โกรธที่เขาบังอาจมาสั่งสอน โดยที่ตัวมาคิอาเวลลีเองนั้นไม่ได้ถือจริงจังกับอุปมาอุปมัยที่ว่า ในการเข้าใจธรรมชาติของผู้ปกครองและประชาชนได้นั้น ผู้ที่จะเข้าใจได้นั้นจะต้องเป็นคนที่อยู่ตรงข้ามและห่างไกลเช่นนั้นเสมอไป เราคงจะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ตีความอะไรมากไปกว่าที่จะสรุปว่ามาคิอาเวลลีคิดว่าตนรู้และเข้าใจในศาสตร์ของผู้ปกครองและหาวิธีการที่จะจูงใจโลเร็นโซให้สนใจงานของเขา โดยที่เขาเองก็ไม่คิดว่าคนที่จะเข้าใจเจ้าผู้ปกครองนั้นจะต้องเป็นสามัญชนเสมอไป หรือคนที่จะเข้าใจสามัญชนนั้นจะต้องเป็นเจ้าเสมอไป แต่ที่กล่าวอ้างเช่นนั้นไปก็เพราะมาคิอาเวลลีเองอยู่ในสถานะของสามัญชน เขาจึงจำเป็นต้องแก้ตัวว่าเป็นเพราะความเป็นสามัญชนที่ติดตัวเขาอยู่นี่เองที่มันช่วยมากกว่าจะเป็นอุปสรรคในการทำความเข้าใจเจ้าผู้ปกครองและถ้ามันเป็นข้อแก้ตัว เราก็ย่อมจะจินตนาการได้ว่า ถ้ามาคิอาเวลลีมิได้มีสถานะสามัญชนอย่างที่เขาเป็นแต่เขาบังเอิญเป็นเจ้าหรือราชนิกูลแล้ว เขาก็คงจะอ้างว่าไม่มีใครจะเข้าใจเจ้าผู้ปกครองได้ดีกว่าเจ้าผู้ปกครองหรือคนที่ใกล้ชิดผู้ปกครอง และเขาก็คงอาจจะใช้อุปมาอุปมัยว่า เจ้าผู้ปกครองมีสถานะเหมือนกับนกที่บินอยู่สูงและมีสายตาที่มองเห็นอะไรได้เหนือสิ่งอื่น ๆ และย่อมที่จะต้องมองเห็นความเคลื่อนไหวของสิ่งที่อยู่เบื้องล่างอันได้แก่สัตว์อื่น ๆ ทั่วไปได้ดีกว่า เพราะจะไม่มีสิ่งมีชีวิตอื่นใดนอกจากนกหรือสัตว์ที่สามารถบินได้สูงและเคลื่อนไหวไปมาได้รวดเร็วที่จะรับรู้ได้ในลักษณะนั้น ส่วนสัตว์อื่น ๆ นั้นยากที่จะมีสิ่งที่เรียกว่า "bird's eye view" ดังนั้นนกด้วยกันเท่านั้นที่จะเข้าใจธรรมชาติของนกได้ ดังนั้นส่วนในคำกล่าวที่ว่า เจ้าผู้ปกครองนั้นเข้าใจประชาชนสามัญได้ดีกว่านั้น ก็คงจะเป็นส่วนที่มาคิอาเวลลีคิดเช่นนั้นจริง ๆ เพราะเจ้าผู้ปกครองอยู่ในที่สูงกว่าย่อมต้องเห็นและเข้าใจประชาชนสามัญที่อยู่ต่ำกว่าได้ดีกว่าบรรดาประชาชนเหล่านั้นเข้าใจพวกเขาด้วยกันเอง ซึ่งน่าจะเป็นที่เข้าใจได้ว่าความคิดที่ว่า *เจ้าผู้ปกครอง*

(ที่แท้) นั้นย่อมจะต้องเข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้ดีกว่าใคร ๆ ดูจะเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในความคิดของนักคิดทางการเมืองคนอื่น ๆ ด้วย ไม่เพียงแต่เฉพาะเพลโตและมาคิอาเวลลี เพราะมันขัดต่อเหตุผลสามัญสำนึกเป็นอย่างยิ่งถ้าผู้ปกครองที่แท้กลับเป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าใจธรรมชาติของผู้ใต้ปกครองได้

แต่ผู้อ่านอาจมองลึกไปกว่าการที่จะเชื่อว่า มาคิอาเวลลีนั้นยกตัวอย่างการวาดภาพเพื่อเพียงแค่เป็นศิลปะในการโน้มน้าวเท่านั้นโดยที่มิได้จริงจังกับเนื้อหาที่ยกอ้างขึ้นนี้แต่อย่างใด แน่นอนที่ว่าไม่ว่าตัวเขาหรือเพลโตย่อมปฏิเสธไม่ได้ในความจำเป็นของเหตุผลในเรื่องของนักวาดภาพที่จะต้องอยู่ที่ราบเพื่อมองภูเขาสูง และอยู่บนภูเขาสูงเพื่อมองที่ราบ และถ้ามาคิอาเวลลีจริงจังกับอุปมาอุปมัยที่ใช้นี้กับสิ่งที่เขาเปรียบเทียบ เราก็คงจะต้องคิดว่าเขาเชื่ออย่างจริงจังว่า เจ้าผู้ปกครองเท่านั้นที่จะเข้าใจประชาชนได้เป็นอย่างดี และประชาชนเท่านั้นที่จะเข้าใจผู้ที่อยู่สูงกว่าอันได้แก่ผู้ที่เป็นผู้ปกครองของเขา แต่ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง มาคิอาเวลลีก็ไม่น่าที่จะสร้างความแตกต่างในการใช้คำว่า*ผู้ปกครอง*ในรูปเอกพจน์ในส่วนที่ผู้ปกครองเข้าใจประชาชนกับการใช้คำว่า*เหล่าเจ้าผู้ปกครอง*ในรูปพหูพจน์ในส่วนที่ประชาชนเข้าใจผู้ปกครอง เพราะไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองในรูปเอกพจน์ที่หมายถึงผู้ปกครองที่แท้ หรือผู้ปกครองในรูปพหูพจน์อันหมายถึงเหล่าบรรดาผู้ปกครองซึ่งไม่เป็นผู้ปกครองที่แท้ ต่างก็อยู่ในสถานะที่สูงกว่าและห่างไกลประชาชน ถ้าประชาชนจะสามารถเข้าใจผู้ปกครองได้ดีกว่าตัวผู้ปกครองเองเพราะอยู่ต่ำกว่าและห่างไกล ประชาชนก็น่าที่จะสามารถเข้าใจผู้ปกครองทั้งสองประเภทได้และในทำนองเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองที่แท้ในรูปเอกพจน์หรือผู้ปกครองไม่แท้ในรูปพหูพจน์ ทั้งสองซึ่งต่างก็อยู่ในที่สูงกว่าก็น่าที่จะเข้าใจประชาชนได้เหมือนกัน แต่มาคิอาเวลลีกลับสงวนให้ผู้ปกครองในรูปเอกพจน์เท่านั้นที่เป็นผู้ที่เข้าใจประชาชน และจำกัดให้ประชาชนเข้าใจได้แต่เหล่าบรรดาผู้ปกครองในรูปพหูพจน์

จากข้างต้น เราพอจะสรุปได้ว่า มาคิอาเวลลียกตัวอย่างเรื่องการวาดภาพขึ้นมาก็เพื่อต้องการทำให้การบังอาจชี้นำผู้ปกครองอย่างโลเล็นโซนั้นดูน่าเชื่อถือโดยการอ้างสถานะที่อยู่ต่ำกว่าของตนให้เป็นประโยชน์ โดยกล่าวว่าประชาชนซึ่งอยู่ต่ำกว่าสามารถเข้าใจธรรมชาติของเหล่าบรรดาผู้ปกครองได้ดีกว่า แต่ในการกล่าวถึงผู้ปกครองในรูปเอกพจน์ที่จะเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของประชาชนนั้น ถ้าจะว่ากันตามหลักการวาดภาพที่เขาอ้างนั้น ก็คงจะมีแต่ผู้ปกครองที่แท้เท่านั้นที่สามารถเข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้ แต่เราก็พบว่าในงานของมาคิอาเวลลีทั้งในหนังสือ *The Prince* และ *Discourses* นั้นมีเนื้อหาที่อธิบายถึงธรรมชาติของประชาชนไว้อย่างละเอียด[19] ดังนี้จะเห็นได้ว่า นอกจากเขาจะเข้าใจธรรมชาติของเหล่าบรรดาผู้ปกครองได้ดีเพราะเหตุที่เขาอยู่ในสถานะของประชาชนธรรมดาแล้ว เรายังเห็นว่า นัยยะ

---

[19] ในหนังสือ *The Prince* นั้น มาคิอาเวลลีได้กล่าวบรรยายถึงธรรมชาติของผู้ใต้ปกครองไว้อยู่เกือบทุกบทโดยมักจะใช้สรรพนามพวก*เขา*หรือ*ทุกคน*ในการกล่าวถึงผู้ใต้ปกครอง ส่วนในหนังสือ *Discourses* มาคิอาเวลลีได้บรรยายไว้เป็นบท ๆ ที่ชัดเจนนอกเหนือจากที่เขาได้บรรยายสอดแทรกไว้ทั่วไป เช่น บทที่ 16 17 18 28 29 30 31 32 44 46 47 53 55 เป็นต้น

แสดงว่าตัวเขาเองนั้นคิดว่าเขาเข้าใจธรรมชาติของประชาชนด้วย ถึงแม้ว่าเขาจะเป็นเพียงประชาชนธรรมดา และถ้าเขากล่าวว่าผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้เป็นอย่างดีผู้นั้นต้องเป็นเจ้าผู้ปกครองแล้ว สิ่งที่ปรากฏให้เราเข้าใจก็คือ ตัวมาคิอาเวลลีนั้นก็ควรจะคิดว่าเขามีความรู้เทียบเท่ากับเจ้าผู้ปกครองหรือดีกว่า เพราะนอกจากเขาจะเข้าใจเหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครองได้ดีเพราะเขาเป็นเพียงประชาชนแล้ว เขาก็ยังเข้าใจธรรมชาติของประชาชนด้วย แต่นั่นเป็นเพียงการแอบอ้างเท่านั้น เพราะตามหลักที่ใช้เปรียบเทียบการวาดภาพของเขาเองนั้นมันไม่มีเหตุผลสนับสนุนอย่างใดเลยที่จะสร้างความชอบธรรมให้เขาสามารถเข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้อย่างที่ผู้ปกครองซึ่งอยู่ในที่สูง ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าตรรกะของอุปมาอุปมัยที่มาคิอาเวลลียกมานั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้คนอ่านที่สังเกตประเด็นนี้คล้อยตามได้โดยไม่มีข้อสงสัย ตรรกะดังกล่าวดูจะไม่เพียงพอที่จะทำให้มาคิอาเวลลีรอดจากการถูกมองว่ากำแหงบังอาจมาสั่งสอนเจ้าในกิจการของเจ้า หรือถ้าจะกล่าวอย่างตรงไปตรงมาก็คือมาคิอาเวลลีไม่ฉลาดพอที่จะโน้มน้าวสร้างเหตุผลให้ดูน่าเชื่อถือ เพราะสิ่งที่ปรากฏแก่คนอ่านที่มีความคิดก็คือ มาคิอาเวลลีนั้นมีแต่ความอวดดีและคิดว่าตัวเองนั้นฉลาดกว่าใครๆ ทั้งๆ ที่อุปมาอุปมัยในเรื่องการวาดภาพนั้นก็ไม่สามารถที่จะตอบข้อสงสัยที่ว่ามาคิอาเวลลีนั้นสามารถเข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้อย่างไร ทั้งๆ ที่ตรรกะของการวาดภาพนั้นสงวนให้แต่เฉพาะเจ้าผู้ปกครองเท่านั้นที่เป็นผู้เข้าใจได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเราจะมีข้อกังขาในความรู้เรื่องศาสตร์ของผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี แต่เพื่อประโยชน์ในการศึกษาทำความเข้าใจในความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี เราจึงอนุโลมยอมรับว่าเขาเป็นผู้ที่เข้าใจในศาสตร์ของผู้ปกครองและเป็นผู้ที่เน้นในความเป็นไปได้และปฏิบัติได้ และผู้อ่านของเขาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้และการที่มาคิอาเวลลีอ้างว่าตนเป็นผู้บุกเบิกในเส้นทางที่ไม่เคยมีใครเสนอมาก่อนนั้น[20] ทำให้เราน่าที่จะพิจารณาดูว่าเนื้อหาที่เขาเสนอนั้นสมดังที่เขากล่าวอ้างหรือไม่

ก่อนที่เราจะเริ่มพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่เป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้หรือผู้ปกครองในรูปเอกพจน์ เราจำต้องตระหนักอยู่เสมอว่า แม้ว่าในตอนต้นๆ ที่ได้กล่าวไปนั้น เราพบความคิดแบบทวิลักษณ์ที่มาคิอาเวลลีแบ่งเอาผู้ปกครองระหว่างผู้ปกครองที่แท้จริงซึ่งเขาใช้ในรูปเอกพจน์และเหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครองที่เขาใช้ในรูปพหูพจน์ ซึ่งเราได้สรุปว่า จะด้วยตั้งใจหรือไม่ก็ตามเขาก็มีวิธีคิดที่ไม่ต่างจากเพลโตเลย ในขั้นนี้ สิ่งที่จะเป็นข้อแตกต่างก็คือเพลโตเขียนอย่างชัดเจนให้คนอ่านตระหนักว่าตัวเขานั้นตั้งใจที่จะแบ่งการรับรู้ออกเป็นโลกของแบบ และโลกที่เป็นอยู่และเขากล่าวอย่างชัดเจนถึงการรู้สำนึกถึงลักษณะของความเป็นอุดมคติของโลกของแบบ แต่มาคิอาเวลลีนั้น ถึงแม้ว่าเราจะ

---

[20] ดูคำนำของ *Discourses*, Niccolo Machiavelli, *The Discourses*, (Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books, rpt. 1986), Book I, The Preface, p. 97. และดูบทที่ 15 ใน *เจ้าผู้ปกครอง*

พบทวิลักษณ์ในความคิดของเขาแต่*สิ่งที่เขากล่าวอย่างรู้ตัวสำนึก*ในงานของเขานั้นก็คือ ความพยายามที่จะ "เข้าไปเบื้องหลังให้ถึงความจริงที่สามารถนำมาปฏิบัติได้. ... ยิ่งกว่าการกล่าวถึง**จินตนาการ**ของสิ่งนั้น และผู้คนเป็นจำนวนมากได้จินตนาการถึงมหาชนรัฐและรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองที่ไม่เคยเห็นหรือรู้ว่ามีอยู่ในความจริง เพราะมีความห่างไกลกันมากระหว่างการที่เรามีชีวิตอยู่จริง ๆ กับการที่เราควรมีชีวิต"[21] หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มาคิอาเวลลีไม่ต้องการที่จะให้ผู้อ่านหลงสับสนระหว่าง**โลกที่น่าจะเป็นกับโลกที่เป็นอยู่จริง** *เสียจนว่าเขาผู้นั้นซึ่งไม่กระทำในสิ่งซึ่งกระทำกัน (what men do) เพื่อสิ่งซึ่งควรกระทำ (what men should do)*[22] เพราะเขาเชื่อว่าเราจะเปลี่ยนโลกที่เป็นอยู่ให้เป็นโลกที่เราฝันอยากให้เป็นนั้นไม่ได้ สิ่งที่เขาเสนอคือการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่อง 'how one lives and how one ought to live' นั่นคือแม้ว่ามาคิอาเวลลีจะแบ่งแยกผู้ปกครองที่แท้ออกจากเหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครองที่ไม่แท้ซึ่งเป็นทวิลักษณ์ทางความคิดอันไม่ต่างจากเพลโต แต่เขายังยืนยันความเป็นไปได้ของการมีการปกครองโดยเจ้าผู้ปกครองที่แท้ ซึ่งต่างจากเพลโตที่ไม่ได้เขียนไว้และยืนยันชัดเจนถึงความเป็นไปไม่ได้ของการปกครองโดยผู้ปกครองที่แท้[23]

ทีนี้เราลองมาพิจารณาข้อเสนอเกี่ยวกับคุณสมบัติของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ที่เป็นไปได้หรือปฏิบัติได้ของมาคิอาเวลลี บทที่สิบห้าถึงบทที่สิบเก้าและบทที่ยี่สิบสี่ของ *The Prince* จัดได้ว่าเป็นบทที่กล่าวถึงคุณสมบัติที่เจ้าผู้ปกครองควรจะมีหรือควรจะเป็นโดยที่ถือเอาว่าบทที่สิบห้าเป็นบทนำ จากบทที่สิบห้าเราทราบว่ามาคิอาเวลลีมีความต้องการที่จะทำให้คนอ่านนั้นตระหนักว่าอะไรที่ควรทำเพราะทำได้และอะไรไม่ควรทำเพราะทำไม่ได้ เขาจึงหันมาพูดถึงผู้ปกครองในโลกแห่งความเป็นจริงหรือพูดถึงเหล่าบรรดาเจ้าผู้ปกครองนั้นเอง เพื่อที่เขาจะชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติต่าง ๆ ของบรรดาเหล่าเจ้าผู้ปกครองที่คนทั่วไปตำหนิหรือยกย่องจากสายตาของคนที่เป็นประชาชนผู้ซึ่งเป็นผู้ที่จะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ของเหล่าเจ้าผู้ปกครองได้ดีมาคิอาเวลลีกล่าวว่า "เนื่องจากเจ้า (พวกเขา) ถูกวางตัวอยู่ในที่สูงย่อมเป็นที่รู้กันถึงคุณสมบัติเหล่านี้บางประการที่พวกเขาได้รับการตำหนิหรือยกย่อง ภาพที่เหล่าเจ้าผู้ปกครองถูกมองจากประชาชนมีต่าง ๆ นานา เช่น บางคนถูกมองว่าโอบอ้อมอารี บางคนก็ตระหนี่ บางคนถูกมองว่าเป็นผู้ให้ คนอื่นก็โลภ บางคนโหดร้าย คนอื่นเต็มไปด้วยความสงสาร บางคนไม่มีความซื่อสัตย์ บางคนท่าทางนิสัยเหมือนผู้หญิงและขี้ขลาด คนอื่นดุร้ายและกล้าหาญ บางคนมีเมตตากรุณา บางคนเต็มไปด้วยตัณหา คนอื่นบริสุทธิ์ บางคนเปิดเผย (ตรงไปตรงมา-ผู้เขียน) คนอื่นฉลาดแกมโกง บางคนยาก คนอื่นง่าย

---

[21] *The Prince*, หน้า 221

[22] เพิ่งอ้าง

[23] โปรดพิจารณาตอนสุดท้ายของบทที่เก้า ของ *Republic*

บางคนเอาจริงเอาจัง คนอื่นไม่จริงจัง บางคนเคร่งศาสนา (เชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้ามีจริง) คนอื่นชอบสงสัย และอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันนี้"[24] คุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวไปนี้ ถ้ามีอยู่ในตัวเจ้าผู้ปกครองคนเดียวได้ผู้คนก็จะยกย่องเจ้าผู้ปกครองผู้นั้นเป็นอย่างยิ่ง แต่มันเป็นไปไม่ได้ "เนื่องจากว่าเราไม่สามารถที่จะมีหรือปฏิบัติมันได้หมด เพราะเงื่อนไขของมนุษย์ไม่อนุญาตให้คน ๆ หนึ่งจะดีสมบูรณ์ได้ปานนั้น ดังนั้นเจ้าควรที่จะต้องไม่กระทำในสิ่งที่กระทำกันเพื่อสิ่งที่ควรกระทำ มิฉะนั้นเจ้าจะพบกับความพินาศ แทนที่จะเป็นการรักษาตนให้รอด เพราะคนที่ปรารถนาที่จะแสดงความดีในทุก ๆ เรื่องต้องพินาศในหมู่คนจำนวนมากที่ไม่ดี ดังนั้นจึงจำเป็นสำหรับเจ้าผู้ปกครอง หากเขาปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ที่จะต้องเรียนรู้ให้สามารถที่จะไม่ดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มันสุดแล้วแต่ความจำเป็น"[25]

จากข้อความดังกล่าว มาคิอาเวลลีต้องการที่จะบอกว่าคนส่วนใหญ่นั้นปรารถนาที่จะให้คนอื่นโดยเฉพาะเจ้าผู้ปกครองที่ไม่ใช่ตัวของเขาเองมีคุณสมบัติที่ดี อันได้แก่มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อสัตย์เปิดเผยตรงไปตรงมา และทั้งกล้าหาญและอ่อนโยน เคร่งศาสนาในบางครั้ง และไม่ในบางครั้ง เป็นต้น เพราะตัวพวกเขาเองจะเป็นผู้ได้ประโยชน์จากการที่คนอื่นเป็นคนดี แต่ตัวพวกเขาเองจะสามารถทำในสิ่งตรงกันข้ามกับคนดีได้ทุกอย่างเพราะมันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์สำหรับตัวพวกเขาเองมาคิอาเวลลีต้องการที่จะชี้ให้เห็นว่า คนส่วนใหญ่นั้นมีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัวและรักผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินกว่าที่จะสละเพื่อคนอื่นได้ง่าย ๆ ถ้าไม่จำเป็น ดังนั้นการทำตัวเป็นคนดีนั้นจะไม่มีประโยชน์เลยตราบเท่าที่คนส่วนใหญ่ยังเป็นคนไม่ดีอยู่ อย่างที่มาคิอาเวลลีได้กล่าวไว้ว่าคำสอนของเขาจะไม่ดีถ้าคนส่วนใหญ่เป็นคนดี[26] เพราะคนส่วนใหญ่นั้นเป็นคนไม่ดี ดังนั้นเจ้าผู้ปกครอง (หรือตัวเราในฐานะผู้อ่าน) ก็ต้องสามารถที่จะทำไม่ดีต่อคนเหล่านั้นด้วย

จะเห็นได้ว่าเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีจะต้องเป็นผู้ที่สามารถทำอะไรทุกอย่างได้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะดีหรือชั่วก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่เป็นเงื่อนไขที่เจ้าจะเลือกทำอะไรนั้นมีสองประการคือ หนึ่ง สถานการณ์ สอง ภูมิปัญญาที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า prudence คำว่า prudence โดยทั่วไปหมายถึงความสุขุมรอบคอบ ใน *The Prince* มาคิอาเวลลีใช้คำ prudence สลับกับคำว่า wise[27] ซึ่งน่า

---

[24] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 222

[25] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 222

[26] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 242

[27] Allan Gilbert, trans., *Machiavelli: The Chief Works and Others*, (Durham and London: Duke University Press: 1989), Chapter 15, หน้า 58: 'Because no ruler can possess or fully practice them, on account of human conditions that do not permit it, *he needs to be so prudent* that he escapes ill repute for such vices as might take his position away from him.

จะเข้าใจได้ว่าในความเข้าใจของมาคิอาเวลลีนั้นความฉลาดและความสุขุมรอบคอบนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน และความฉลาดหรือความสุขุมตัวนี้เองที่ทำให้เจ้าผู้ปกครองรู้เข้าใจและทำให้เขาสามารถที่จะ*ทำในสิ่งที่เป็นความดีหรือชั่วในสายตาคนอื่น*ตามความจำเป็นของสถานการณ์ในอันที่จะรักษาสถานะอำนาจของเขาไว้ได้ ดังเช่นในกรณีของความเป็นคนใจกว้าง (liberality) อันเป็นคุณสมบัติหรือคุณธรรมที่คนทั่วไปมักจะคาดว่าผู้ปกครองที่ดีต้องมี มาคิอาเวลลีสอนว่าผู้ปกครองที่แท้ที่ฉลาดหรือมีความสุขุมรอบคอบจะรู้ว่าเมื่อไรและอย่างไรที่เขาควรจะทำตัวเป็นคนใจกว้าง และขณะเดียวกันก็ไม่ลังเลที่จะทำตัวเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว[28] เพราะอย่างที่กล่าวไปแล้วว่าคุณธรรมหรือคุณสมบัติที่ดีในสายตาของคนทั่วไปนั้นอาจจะกลายเป็นสิ่งที่สร้างความพิบัติให้กับเจ้าผู้ปกครองได้ หรือในกรณีของการมีสัจจะวาจารักษาสัญญาซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ถือว่าเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่คนทั่วไปคาดหวังจากผู้ปกครอง แต่เจ้าผู้ปกครองที่แท้ของมาคิอาเวลลีย่อมพร้อมเสมอที่จะตระบัดสัตย์ยามที่มันไม่มีเหตุผลอันสมควรที่จะรักษา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเมื่อมีเหตุผลอันสมควรที่จะไม่รักษาสัญญานั่นเอง[29] และในกรณีคุณธรรมอื่น ๆ ก็เช่นกัน มาคิอาเวลลีเห็นว่าคุณธรรมที่คนทั่วไปคาดหวังจากเจ้าผู้ปกครองนั้นมีมากมายและมันเป็นไปไม่ได้ที่จะรักษาคุณธรรมเหล่านั้นได้ครบสมบูรณ์ การพยายามจะรักษาคุณธรรมต่าง ๆ ที่คนทั่วไปจากหลากหลายจุดยืนทางผลประโยชน์คาดหวังไว้นั้นจะเป็นผลเสียต่อตัวเจ้าผู้ปกครองเอง ดังนั้นสิ่งที่เป็นคุณธรรม (virtù) ที่แท้สำหรับมาคิอาเวลลีและเจ้าผู้ปกครองที่แท้ของเขานั้น ก็คือความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบ (wise or prudence) ที่จะช่วยให้เจ้าผู้ปกครองรู้ว่า เมื่อไรและอย่างไรที่เขาควรจะรักษาสิ่งที่เป็นคุณธรรมในสายตาของคนทั่วไป และเมื่อไรและอย่างไรที่เขาจะทำในสิ่งที่เป็นคุณสมบัติตรงกันข้ามกับคุณธรรมในสายตาของคนทั่วไป

---

[28] Allan Gilbert, trans., *Machiavelli: The Chief Works and Others*, เพิ่งอ้าง, Chapter 16, หน้า 59: "(A) prince cannot, without harming himself, make use of this virtue of liberality in such a way that it will be recognized, he does not worry, *if he is prudent*, about being called stingy." และ "Beginning then with the first qualities mentioned above, I say that to be considered liberal is good. Nevertheless, liberality, when so practiced that you get a reputation for it, damages you, because if you exercise that quality wisely and rightfully, it is recognized, and you do not avoid the reproach of practicing its opposite."

[29] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 242

III
ความสุขุมรอบคอบและการฆาตกรรมตัวตน : เจ้าผู้ปกครองที่แท้ ?

ความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบนี้จะชี้นำให้เจ้าผู้ปกครองทำตามเหตุผลที่ไม่ใช่เหตุผลของคนทั่วไปและมิใช่แม้แต่เหตุผลส่วนตัวของเจ้าผู้ปกครองด้วยแต่มันเป็นสิ่งที่ผู้ตีความความคิดของมาคิอาเวลลีในศตวรรษที่สิบหกเรียกว่า "เหตุผลแห่งรัฐ" (reason of state)[30] ความฉลาดสุขุมรอบคอบกอปรกับสิ่งที่เรียกว่าเหตุผลแห่งรัฐนี้ทำให้เจ้าผู้ปกครองอยู่เหนือกฎเกณฑ์ใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นศาสนากฎหมายบ้านเมืองประเพณี ศีลธรรมอันเป็นสิ่งที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่อำนวยต่อผลประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนี้เหตุผลแห่งรัฐก็ยังอยู่เหนือกฎเกณฑ์หรือเรื่องอันอำนวยต่อผลประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าผู้ปกครองด้วย ซึ่งหมายความว่าเหตุผลแห่งรัฐย่อมอยู่เหนือผลประโยชน์และเรื่องส่วนตัวของเจ้าผู้ปกครองด้วย เจ้าผู้ปกครองที่แท้จะต้องตัดเหตุผลอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวของเขาออกไปด้วยในการกระทำใด ๆ ของเขาโดยเฉพาะเขาจะต้องให้ความสำคัญต่อกิจการของรัฐเหนือสิ่งอื่นใด

เรายอมรับว่ามันมีความจริงในคำสอนของมาคิอาเวลลีที่ว่า เจ้าผู้ปกครองไม่ควรมีความคิดที่จะพยายามรักษาคุณธรรมต่าง ๆ ที่ผู้คนทั่วไปคาดหวังไว้ เพราะ ประการแรกมันเป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์จะมีคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านั้นครบถ้วนได้ และประการที่สองคือ การมีแต่คุณธรรมเหล่านั้นนอกจากจะไม่เพียงพอในการที่จะสร้างและรักษาอำนาจของผู้ปกครองแล้วมันยังจะทำให้เจ้าผู้ปกครองล่มสลายได้ด้วย ประเด็นแรกนั้นชี้ให้เห็นว่าความพยายามที่จะรักษาคุณธรรมทั้งหลายทั้งปวงไว้เป็นสิ่งที่เป็นอุดมคติ (ideal) และเป็นข้อผิดพลาดของนักคิดทางการเมืองโบราณก่อนหน้ามาคิอาเวลลี ประเด็นที่สองคือ การชี้ให้เห็นว่าคำสอนของนักคิดโบราณในเรื่องที่ว่าเจ้าผู้ปกครองมีคุณธรรมทั้งหลายนั้น นอกจากจะทำไม่ได้แล้ว คุณธรรมเหล่านี้แม้สมมุติว่าปฏิบัติได้ก็ใช่ว่าจะนำมาซึ่งผลที่ต้องการ มิหนำซ้ำยังนำมาซึ่งผลอันไม่พึงปรารถนาด้วย ดังนั้น ในการปฏิเสธข้อเสนอหรือคำสอนเหล่านี้ของมาคิอาเวลลีนั้นดูเหมือนว่าจะปลอดจากสภาวะอุดมคติเมื่อเปรียบเทียบกับคำสอนของนักคิดก่อนหน้าเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดทางการเมืองในแนวของเพลโต

---

[30] Frederick of Prussia, *The Refutation of Machiavelli's Prince or Anti-Machiavel*, introduction, translation and notes by Paul Sannino, (Athens: Ohio University Press: 1981) หน้า 5: 'Some like Botero, attempted to moderate his (Machiavelli's--ผู้เขียน) ideas by refining them into the notion of "reason of state", an expression that the Florentine had never used and might well have decrecated. The expression was the sixteenth century equivalent of our "national security" and implied that there were times when, for the good of the state, it was necessary to forego the normal standards of conduct.'

(Socratic-Platonic) และตัวของมาคิอาเวลลีเองก็เชื่อว่าความคิดของเขานั้นแตกต่างจากกระแสความคิดทางการเมืองก่อนหน้าเขา ดังที่เขาเขียนไว้ในบทที่สิบห้าว่า

> "ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าการเข้าไปเบื้องหลังให้ถึงความจริงที่มีผลของเรื่องนี้เป็นการได้ประโยชน์มากยิ่งกว่าการไปถึงจินตนาการของสิ่งนั้น และหลายคนได้เคยจินตนาการถึงมหาชนรัฐและรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองที่ไม่เคยมีใครเห็นหรือไม่รู้ว่ามีอยู่ในความเป็นจริง เพราะระหว่างการมีชีวิตอยู่จริง ๆ อย่างไรกับการที่เราควรมีชีวิตอย่างไรนั้น มีความห่างไกลกันมากเสียจนว่าเขาผู้ซึ่งไม่กระทำในสิ่งซึ่งกระทำกันเพื่อสิ่งซึ่งควรกระทำ ก็ได้เรียนรู้รสความพินาศของเขา แทนการรักษาตนให้รอด"

ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่า เราคงต้องยอมรับความจริงในส่วนนี้ของมาคิอาเวลลีว่า ถ้าเจ้าผู้ปกครองคนไหนก็ตามที่เชื่อในกระแสคำสอนส่วนนี้ของนักคิดทางการเมืองโบราณซึ่งมีความเป็นอุดมคติและยึดมั่นที่จะปฏิบัติตามคุณธรรมความดีเหล่านั้นเท่านั้นไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม เขาผู้นั้นก็คงจะไม่สามารถจัดการกับคนส่วนใหญ่ซึ่งไม่ใช่คนดี และเขาก็ไม่สามารถจัดการกับปัญหาอันหลากหลายที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ที่ลำพังเฉพาะคุณธรรมความดีเหล่านั้นไม่สามารถจะจัดการแก้ไขได้ เพราะในมุมมองของมาคิอาเวลลีนั้นคุณธรรมความดีอย่างหนึ่งจะใช้ได้แต่เฉพาะในสถานการณ์อย่างหนึ่งเท่านั้น แต่สถานการณ์ที่บังเกิดขึ้นนั้นหลากหลายและเกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับคนหลากหลายประเภท ดังนั้นการที่เจ้าผู้ปกครองมาจำกัดตัวเองให้อยู่ภายใต้คุณสมบัติที่จำกัดก็ทำให้ไม่สามารถที่จะจัดการกับปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นคุณสมบัติทั้งดีและไม่ดีน่าจะช่วยให้เจ้าผู้ปกครองสามารถเอาชนะและผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้

ฉะนั้นการรู้จักใช้คุณสมบัติทั้งดีและไม่ดีจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้ นั่นคือนอกจากเจ้าผู้ปกครองจะรู้ว่าคุณสมบัติที่ดีและไม่ดีนั้นคืออะไรและมีอะไรบ้างนั้น เจ้าผู้ปกครองจะต้องมีความรู้ว่าจะใช้คุณสมบัติเหล่านั้นเมื่อไรและอย่างไร ด้วยเหตุนี้เองที่ตัวความรู้ดังกล่าวนี้จะต้องเป็นความรู้ที่ครอบเหนือความรู้อื่น ๆ และความรู้ดังกล่าวนี้เองที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า **ความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบ** (clever or prudence) และสิ่งนี้เองที่เป็นคุณธรรม (virtù) ที่แท้ของเจ้าผู้ปกครองที่แท้ และคุณธรรมที่แท้สำหรับเจ้าผู้ปกครองก็น่าจะเป็นสิ่งที่เราเรียกว่าคุณธรรมทางการเมือง และคุณธรรมทางการเมืองก็น่าจะเป็นความรู้ทางการเมือง ซึ่งในที่นี้คือความรู้อย่างหนึ่งที่สัมพันธ์กับความรู้อื่น ๆ ในลักษณะที่อยู่เหนือกว่าในฐานะที่เป็นตัวกำหนดทิศทางการใช้ความรู้อื่น ๆ อีกทีหนึ่ง คุณธรรมหรือความรู้ทางการเมืองในความคิดของมาคิอาเวลลีในลักษณะนี้ทำให้ผู้ที่คุ้นเคยกับความคิดทางการเมืองของอริสโตเติลนึกถึงข้อความในงานเขียนที่ชื่อว่า *Nicomachean Ethics* ที่อธิบายถึงความหมายของศาสตร์แห่งการ

เมืองหรือ the science of Politics ไว้ว่า

> "ศาสตร์ที่สำคัญอันอยู่เหนือศาสตร์อื่น ๆ อันเป็นตัวกำหนดว่าจะให้มีศาสตร์หรือองค์ความรู้ใดในรัฐ และองค์ความรู้ใดที่พลเมืองประเภทไหนควรจะรู้และรู้ถึงระดับไหน และอย่างที่เราคงสังเกตเห็นได้ว่าแม้แต่องค์ความรู้ที่ได้รับการยกย่องอย่างเช่น ยุทธศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศิลปะการพูด ต่างล้วนเป็นรองศาสตร์แห่งการเมืองด้วยกันทั้งสิ้น ตราบใดที่องค์ความรู้ทั้งหลายทั้งมวลถูกกำหนดโดยศาสตร์แห่งการปกครองที่ว่านี้ และยิ่งกว่านั้นเนื่องจากศาสตร์ดังกล่าวยังเป็นตัววางกฎเกณฑ์ให้ประชาชนว่าอะไรควรปฏิบัติและละเว้นไม่ปฏิบัติ ดังนี้เองที่ประจักษ์ชัดว่าเป้าหมายของศาสตร์แห่งการเมืองจึงเป็นที่รวมแห่งจุดหมายแห่งศาสตร์อื่น ๆ ทั้งหลายทั้งมวล"[31]

จะเห็นได้ว่า ลักษณะความสำคัญในฐานะของศาสตร์หรือองค์ความรู้ที่เป็นตัวกำหนดศาสตร์อื่น ๆ ของ the science of Politics ของอริสโตเติลนั้นคล้ายกับลักษณะความสัมพันธ์ที่คุณธรรมหรือความรู้ทางการเมืองหรือความฉลาดสุขุมรอบคอบมีต่อความรู้อื่น ๆ ในความคิดของมาคิอาเวลลี[32] แต่จะต่างกันตรงที่อริสโตเติลกล่าวต่อจากข้อความที่คัดมาข้างต้นว่า "ดังนั้น เป้าหมายของศาสตร์แห่งการเมืองก็อยู่ที่การทำให้เกิดสิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์" ("Therefore, the Good of man must be the end of the science of Politics.") และถ้าจะมีความคล้ายคลึงกันกับความคิดของมาคิอาเวลลีก็คงจะเป็นข้อความถัดมาอีกนั้นคือ "แม้ว่าความดีของปัจเจกบุคคล และความดีของรัฐจะเป็นสิ่งเดียวกันก็ตาม แต่กระนั้นการให้ได้มาและการรักษาความดีของรัฐนั้น ย่อมเป็นความดีที่ยิ่งใหญ่และสมบูรณ์กว่า การรักษาความดีของบุคคลคนหนึ่งนั้นย่อมดีกว่าการไม่มีความดีอะไรที่จะรักษาเลย แต่การรักษาความดีของรัฐนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ดียิ่งกว่า" ("For even though it be the case that the Good is the same for the individual and for the state, nevertheless, the good of the state is manifestly a greater and more perfect good, both to attain and to preserve. To secure the good of one person only is better than nothing; but to secure the good of a nation or a state is a nobler an more divine achievement.")

---

[31] Aristotle, *Nicomachean Ethics*, trans. H. Rackham, Loeb Classical Library (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press: rpt. 1975), บทที่หนึ่ง, ii.2-8.

[32] ส่วนข้อแตกต่างระหว่างมาคิอาเวลลีและอริสโตเติลที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปคือ อริสโตเติลเชื่อว่านครเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติ ในขณะที่มาคิอาเวลลีเห็นว่ารัฐเกิดจากสภาพแวดล้อมและเป็นเรื่องของความบังเอิญเป็นเรื่องของโชคชะตา ดู *เจ้าผู้ปกครอง*, อ้างแล้ว, หน้า 29.

ประการหนึ่งที่เราเห็นได้จากความเหมือนกันในลักษณะความสัมพันธ์ของศาสตร์แห่งการเมืองของอริสโตเติลและศาสตร์การปกครองของมาคิอาเวลลีนั้นคือ ไม่ว่ามาคิอาเวลลีจะอ้างว่าสิ่งที่ตนนำเสนอนั้นจะเป็นสิ่งที่แตกต่างจากความคิดกระแสหลักของพวกยุคโบราณ แต่ในแง่ของความสัมพันธ์ของศาสตร์การปกครองที่มีต่อศาสตร์อื่น ๆ นั้นก็ยังคงอยู่ในกรอบของความสัมพันธ์แบบเดิมอยู่นั่นเอง ส่วนที่แตกต่างกันก็คือ อริสโตเติลนั้นเห็นว่าศาสตร์แห่งการเมืองนั้นมีเป้าหมายอันเป็นเป้าหมายที่สูงสุดอยู่เหนือเป้าหมายของศาสตร์อื่น ๆ และเป้าหมายของศาสตร์แห่งการเมืองก็คือความดีของมนุษย์ (the Good of man) ซึ่งอริสโตเติลหมายถึงความดีสมบูรณ์แบบของความเป็นมนุษย์อันได้แก่ความดีสมบูรณ์ของจิตวิญญาณ (the good of the soul) และการที่อริสโตเติลเน้นความดีสมบูรณ์ของมนุษย์โดยพิจารณาในแง่จิตวิญญาณนี้เองที่ทำให้ในระบบความคิดของเขานั้น "คนหรือมนุษย์ที่ดีย่อมไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นพลเมืองที่ดีเสมอไปในทำนองเดียวกันที่พลเมืองที่ดีก็ไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนดี คนดีจะเป็นพลเมืองดีหรือพลเมืองดีจะเป็นคนดีในเวลาเดียวกันได้ในรัฐที่ดีที่สุดเท่านั้น"[33] แต่สำหรับมาคิอาเวลลีไม่ได้กล่าวถึงศาสตร์แห่งการเมืองในฐานะที่มีเป้าหมายในความดีของมนุษย์อย่างของอริสโตเติล แต่ศาสตร์แห่งการเมืองของเขานั้นมุ่งที่ความดีของการเป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้น เพราะการเป็นพลเมืองดีนั้นแยกไม่ออกจากการเป็นคนดีและการที่จะเรียกใครสักคนว่าเป็นคนดีได้นั้น คน ๆ นั้นก็จะต้องเป็นพลเมืองดีเท่านั้น เพราะในระบบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้นไม่มีเส้นแบ่งระหว่างความเป็นพลเมืองดีและความเป็นคนดีอย่างที่ปรากฏในพื้นฐานความคิดแบบคลาสสิคของอริสโตเติลและของนักคิดในคริสตศาสนา เพราะมาคิอาเวลลีเห็นว่าการเป็นพลเมืองดีโดยตัวมันเองนั้นเป็นการเป็นคนดีในตัวอยู่แล้ว เพราะคนดีคือคนที่มีจิตใจที่ขับเคลื่อนด้วยความรักในปิตุภูมิ (the love [carina] for the fatherland) อย่างที่มาคิอาเวลลีอ้างถึงโรมเป็นตัวอย่างว่าในช่วงสมัยแห่ง "คุณธรรม" นั้น คือช่วงที่ "ความรักในปิตุภูมินั้นมีพลังเหนือความรักใด ๆ" ("when 'the love [amore] of the fatherland was more powerful than any other consideration.'")[34] และถ้าศาสตร์แห่งการเมืองจะมีเป้าหมายคือความดีของการเป็นคนดีหรือมนุษย์ที่ดีอันแยกไม่ออกจากการเป็นพลเมืองที่ดีแล้ว จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายในเรื่องความดีของพลเมือง/คนดีดังกล่าวจึงมีสองระดับนั่นคือ ผู้ปกครองที่เป็นพลเมือง/คนดี และผู้ใต้ปกครองที่เป็นพลเมือง/คนดี ซึ่ง

---

[33] Aristotle, *Nicomachean Ethics*, อ้างแล้ว, 1130b29-30, 1179b20-1181b12 และ Aristotle, *Politics*, trans. H. Rackham, Loeb Classical Library (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press: rpt. 1990), บทที่สาม

[34] Anthony J. Parel, *The Machiavellian Cosmos*, (New Haven and London: Yale University Press: 1992), Chapter IV: 'Virtu' หน้า 97

ความดีของทั้งสองฝ่ายนั้นสามารถจะช่วยให้เกิดรัฐที่พึงปรารถนาได้[35] ในกรณีของความดีของเจ้าผู้ปกครองนั้นไม่ได้หมายถึงความดีสำหรับเจ้าผู้ปกครองในฐานะปัจเจกบุคคลธรรมดาคนหนึ่งแต่หมายถึงบุคคลที่ได้ทำ**การสังหารความเป็นตัวตน** ความเป็นปัจเจกบุคคลของตนไปแล้วเหลือแต่ตัวบุคคลในฐานะบทบาทของเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น ซึ่งการตัดเหตุผลและอารมณ์ความรู้สึกในเรื่องประโยชน์ส่วนตัวออกไปเพื่อมุ่งแต่เหตุผลหรือประโยชน์ของรัฐนั้นคือ "การฆาตกรรมตัวตน*ของตน*" เสียเพื่อที่เขาจะสามารถให้กำเนิด "ตัวตนใหม่ อันเป็นตัวตนแห่งเจ้าผู้ปกครอง" มาคิอาเวลลีสอนให้ผู้ที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองกระทำ*อัตวินิบาตกรรม*ตัวตน เพราะ "เจ้าผู้ปกครองที่แท้เกิดจากการสลัดความเป็นมนุษย์ปุถุชนออกจากธรรมชาติของตัวมนุษย์เอง ความเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้จะมีจุดจบก็เมื่อเขาผู้นั้นไม่สามารถปฏิบัติหรือทำหน้าที่อย่างเจ้าผู้ปกครองได้.....สิ่งแรกที่เจ้าผู้ปกครองจะต้องกำจัดก็ไม่ใช่ใครอื่นนอกจากตัวตนของเขา เขาจะต้อง**สังหารตัวตน**ของเขาก่อนอื่นใด อะไรก็ตามที่มันเป็นตัวตนของเขาทั้งหมดที่ผ่านมาเขาจะต้องกำจัดให้สิ้นไปเพื่อปกป้องรักษาตัวตนในฐานะเจ้าผู้ปกครองของเขา และนี่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ คนที่จะเป็นใหญ่ในการเมืองจะต้องรู้ว่าตัวตนของเขาเองนั้นเป็นเหยื่อรายแรกในการประกอบอาชญากรรมของเขา เขาต้องทำลายตัวเขาและหลังจากเจ้าผู้ปกครองสามารถกระทำอาชญากรรมครั้งสำคัญครั้งแรกนี้ได้สำเร็จ การฆาตกรรมผู้อื่นย่อมจะเป็นเรื่องง่ายดายสำหรับเขา และ**อาชญากรรมครั้งแรกนี้ไม่ใช่หรือที่เป็นการฆาตกรรมมโนธรรมของตัวตนตัวเอง** (moral suicide)?"[36] เพราะหลังจากการฆาตกรรมตัวตนแล้ว เขาผู้นั้นจะมีแต่สถานะบทบาทของความเป็นเจ้าผู้ปกครองเท่านั้นที่เขาจะต้องรักษา และให้ความสำคัญเหนือบทบาทอื่นใดที่เขาเคยมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเพื่อน พ่อ พี่ น้อง สามี บุตร ฯลฯ และตามจุดมุ่งหมายของคำสอนของ มาคิอาเวลลี นั้น เขาผู้นั้นจะเป็น "ตัวของเขาเองไม่ได้--(Be yourself.)" และตรงกันข้ามหลักการสำคัญของการเป็นเจ้าผู้ปกครองก็คือคุณจะต้อง "เล่นในบทต่าง ๆ ได้ทุกรูปแบบ--(Be your roles.) มาคิอาเวลลีต้องการจะสร้างเจ้าผู้ปกครอง ผู้ซึ่งเป็น "มนุษย์พันหน้า--(a man of thousand

---

[35] ถ้าในกรณีของผู้ที่ปกครองที่เป็นพลเมือง/คนดีนั้น รัฐที่พึงปรารถนาที่จะเกิดขึ้นก็คือ principality ที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึงวิธีการแนะนำการเป็นเจ้าผู้ปกครองที่ดีของเขาใน *the Prince* ส่วนในกรณีหลังคือรัฐที่เกิดจากประชาชนอันเป็นพลเมือง/คนดีนั้นก็คือ republic ซึ่งเขาได้กล่าวไว้ใน *Discourses*

[36] Norman Jacobson, *Pride & Solace: The Functions and Limits of Political Theory*, (New York and London: 1978), 'Machiavelli's Prince', p. 48. เจ้าผู้ปกครองจะต้องทำในสิ่งที่ Norman Jacobson เรียกว่าการฆาตกรรมตัวตน (moral suicide) เช่น อย่างที่ใครเคยดูภาพยนตร์เรื่อง เจ้าพ่อ ภาคสาม หรือ the Godfather III คงจำได้ว่าตอนที่หลานของเจ้าพ่อ (Al Pacino) ต้องการที่จะสืบอำนาจเจ้าพ่อนั้น เขา (Andy Gracia) จำต้องตัดใจเลิกความสัมพันธ์สวาทกับหญิงคนรักของเขาซึ่งเป็นบุตรีของเจ้าพ่อเพราะการมีความรักนั้นจะเป็นจุดอ่อนต่อการขึ้นสู่และการรักษาอำนาจของเขา นั่นหมายความว่า เหตุผลขององค์กรครอบครัว (Mafia family) นั้นย่อมจะต้องอยู่เหนือเหตุผลส่วนตัว ในทำนองเดียวกับที่เหตุผลของรัฐจะต้องอยู่เหนือสิ่งอื่นใด ถ้าคน ๆนั้นต้องการจะเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้จริงที่สามารถสร้างและรักษาอำนาจของเขาไว้ได้

faces)" ผู้เป็นเจ้าแห่งบทบาทที่จะสามารถเล่นบทใด ๆ ก็ได้ที่จำเป็น"[37] ไม่มีความเป็นมนุษย์ในฐานะบทบาทอื่น ๆ เหลืออยู่เลย ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของ พ่อ สามี คนรัก พี่น้อง หรือบทบาทอื่นใดก็ตาม ถ้าจะมีบทบาทเหล่านี้อยู่ก็เป็นเพียงแค่บทบาทที่แสดงออกในยามปรกติ แต่เจ้าผู้ปกครองก็พร้อมที่จะละทิ้งได้เมื่อมีความจำเป็นในฐานะบทบาทของเจ้าผู้ปกครองที่แท้ เพราะเขาคือผู้ที่มี "พันหน้า-thousand faces" ที่พร้อมที่จะเล่นได้หลายหน้าหลายบทบาท เช่น เป็นคนซื่อตรง เป็นคนเจ้าเล่ห์ เป็นคนใจกว้าง เป็นคนตระหนี่ ฯลฯ

ส่วนการเน้นความสำคัญของเจ้าผู้ปกครองในลักษณะของผู้พิทักษ์รัฐเท่ากับเป็นการเน้นรัฐหรือส่วนรวม (the whole) มากกว่าส่วนย่อย (parts) ซึ่งตรงจุดนี้เองที่ทำให้ความคิดของมาคิอาเวลลีกลับมีความคล้ายคลึงกับความคิดของนักคิดทางการเมืองโบราณอย่างอริสโตเติลอีกในส่วนของการที่ศาสตร์แห่งการเมืองนั้นจะมุ่งให้ความสำคัญต่อความดีของรัฐเหนือกว่าความดีของปัจเจกบุคคลอย่างที่อริสโตเติลกล่าวว่า "To secure the good of one person only is better than nothing; but to secure the good of a nation or a state is a nobler and more divine achievement." และสำหรับมาคิอาเวลลีอย่างที่เราทราบจากตอนต้นในเรื่องความสำคัญเหนืออื่นใดของรัฐว่า ความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบนี้จะชี้นำให้เจ้าผู้ปกครองทำตามเหตุผลที่ไม่ใช่เหตุผลของคนทั่วไป และมิใช่แม้แต่เหตุผลส่วนตัวของเจ้าผู้ปกครองด้วย แต่มันเป็นสิ่งที่เรียกว่าเหตุผลแห่งรัฐ (reason of state)[38]

IV
ความเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้อยู่ที่การมีคุณธรรม (virtù)

คุณธรรมทางการเมืองที่สำคัญสำหรับเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีคือ ความฉลาดสุขุม คุณธรรมตัวนี้นี่เองที่จะทำให้เจ้าผู้ปกครองต่อสู้กับสถานการณ์ต่าง ๆ และสำหรับมาคิอาเวลลี สถานการณ์ต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นผันแปรไปตามพลังอำนาจที่เขาเรียกว่า โชคชะตา (Fortuna)[39] ดังนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ

---

[37] Norman Jacobson, เพิ่งอ้าง, หน้า 28

[38] สถานะของเหตุผลแห่งรัฐนี้ถือว่าเป็นเรื่องพิเศษอันอยู่เหนือกฎเกณฑ์ใด ๆ ดู *arcana imperii* ใน Peter S. Donaldson, *Machiavelli and Mystery of State*, (Cambridge: Cambridge University Press: 1992), หน้า viii-ix และ 'Chapter 4: Machiavelli and the arcana imperii' หน้า 111-140

[39] เจ้าผู้ปกครอง, บทที่ยี่สิบห้า

คุณธรรมหรือ virtù ของมนุษย์นี่เองที่จะช่วยให้มนุษย์ต่อสู้หรือรับสถานการณ์ต่าง ๆ อันเกิดจากความผันแปรของโชคชะตาอันเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจของมนุษย์แต่ละคนที่จะควบคุมบังคับได้อย่างสมบูรณ์[40] แต่ปัญหาสำคัญสองประการที่เกิดขึ้นคือ ประการแรก เนื้อหาหลักการของคุณธรรมความรู้ที่ว่านี้เป็นอย่างไร เพราะมาคิอาเวลลีไม่ได้อธิบายเนื้อหาสาระที่ชัดเจนไว้ใน *The Prince*[41] ประการที่สองได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับที่มาของความฉลาดสุขุมอันเป็นหัวใจหลักของคุณธรรมหรือศาสตร์แห่งการเมืองของเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งคำถามในปัญหาส่วนที่สองนี้ก็คือมันเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสั่งสอนกันได้เฉกเช่นความรู้ประเภทอื่น ๆ หรือว่ามันเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสั่งสอนกันไม่ได้ แต่มันเกิดขึ้นในตัวคนบางคนโดยธรรมชาติหรือตามแต่โชคชะตาจะลิขิต[42]

ปัญหาเรื่องที่มาของคุณธรรมนี้เป็นปัญหาสำคัญของนักคิดทางการเมืองยุคโบราณโดยเฉพาะเพลโต ผู้ซึ่งเป็นนักคิดที่ได้ชื่อว่าเป็นนักคิดที่มีความคิดในเชิงจิตนิยมและเป็นอุดมคติสูง แต่การตั้งปัญหาที่มาของคุณธรรมนั้นและการพยายามชี้ให้เห็นถึงความยุ่งยากของปัญหาดังกล่าวกลับสะท้อนให้เห็นถึงการมองปัญหาและประเด็นในเชิงปฏิบัติ (pragmatic) มากกว่าผู้ที่ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าตนได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวในเชิงปฏิบัติ สำหรับนักคิดที่ได้ชื่อว่าเป็นนักคิดจิตนิยมและอุดมคติอย่างเพลโตเห็นว่า ถ้าคุณธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสั่งสอนกันได้ไม่ว่าจะผ่านทางสื่อภาษาพูดและภาษาเขียนอย่างตรงไปตรงมาแล้ว"มนุษยชาติทั้งมวลคงจะบรรลุกันหมด และคงจะได้คุณประโยชน์ยิ่งใหญ่จากการถ่ายทอดคุณธรรมนั้น"[43] เพลโตได้

---

[40] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" ใน *The Rise of Modern Philosophy: The Tension between the New and Traditional Philosophies from Machiavelli to Leibniz*, ed. Tom Sorell, (Oxford: Clarendon Press: 1993) ดู เชิงอรรถที่ 74

[41] Norman Jacobson, อ้างแล้ว, หน้า 28: "This new art is utterly devoid of content"

[42] ปัญหาเรื่อง 'Can virtue be taught?' หรือคุณธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันได้โดยการศึกษา หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคลตามธรรมชาติหรือเป็นพรสวรรค์เป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งในความคิดทางการเมืองของเพลโต ดูบทสนทนา *Meno, Protagoras* และ *Ion* เป็นต้น

[43] *Epistle VII*, 341d-e: 'And if I had thought that these subjects ought to be fully stated in writing or in speech to the public, what nobler action could I have performed in my life than that of writing what is of great benefit to mankind and bringing forth to the light for all men the nature of reality?' และดู *Symposium* 175d: "Socrates: 'How fine it would be, Agathon, if wisdom *(sophia)* were a sort of thing that could flow out of the one of us who is fuller into him who is emptier, by our mere contact with each other, as water will flow through wool from the fuller cup into the emptier. If such is indeed the case with wisdom, I set a great value on my sitting next to you. Plato, *Timaeus, Critias, Cleitophon, Menexenus, Epistles*, trans. R.G. Bury, Loeb Classical Library (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press: rpt. 1981) และ Plato, *Lysis, Symposium, Gorgias*, trans. W.R.M. Lamb, Loeb Classical Library (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press: rpt. 1975).

เขียนถึงปัญหาการถ่ายทอดคุณธรรมไว้ในบทสนทนาหลายเรื่อง แต่ที่สำคัญที่กล่าวถึงปัญหานี้ชัดเจนคือ *Meno* และ *Protagoras* แม้ว่าเนื้อความที่ปรากฏจะแสดงให้เห็นว่า คุณธรรมนั้นสอนกันไม่ได้ แต่ขณะเดียวกันก็สรุปไม่ได้ชัดเจนว่ามันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามลำพังโดยธรรมชาติ

สำหรับเพลโต คุณธรรมสำคัญ (arete-virtù) ที่อาจถือว่าเป็นคุณธรรมหรือศาสตร์ทางการเมืองของราชาและราชินีปราชญ์ (philosopher-king/queen) ได้แก่ ความกล้าหาญ ปัญญา ความอดกลั้น และความยุติธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่ความดี (the Good) สูงสุด แต่บุคคลที่จะมีคุณธรรมดังกล่าวได้จะต้องเป็นผู้ที่ธรรมชาติของเขา "รักในความรู้-love of knowledge" เท่านั้น เพราะความรักในความรู้จะนำเขาให้รู้จักกับความกล้าหาญ ปัญญา ความอดกลั้น ความยุติธรรมและความดีที่แท้จริงได้ แต่มาคิอาเวลลีเห็นว่าความรู้และการปฏิบัติสิ่งที่นักคิดสมัยโบราณเรียกว่า "คุณธรรม" เหล่านี้ไม่เพียงพอสำหรับผู้ปกครองที่แท้ และการยึดถือแต่สิ่งที่ถูกเข้าใจว่าเป็น "คุณธรรม" ที่แท้เหล่านี้เท่านั้นกลับจะนำความล้มเหลวหายนะมาสู่ผู้ที่ปฏิบัติเสียด้วยซ้ำไป และการยึดถือแต่ "คุณธรรม" เหล่านี้ ซึ่งโดยทั่วไปถือว่าเป็น*ความดี*ในการปฏิบัติตนต่อคนทั่วไปในสังคมซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นคนไม่ดีนั้นเป็นความเชื่อแบบอุดมคติจนเกินไปในอันที่จะใช้แต่เพียงลำพังความดีในเรื่องการเมือง ดังที่มาคิอาเวลลีกล่าวเป็นเงื่อนไขไว้ว่า คำสอนของเขาที่สอนให้เจ้าผู้ปกครองต้องรู้จักและสามารถใช้ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีได้นั้นจะเป็นคำสอนที่ไม่ดีก็ต่อเมื่อคนส่วนใหญ่นั้นเป็นคนดี เพราะเขาเชื่อว่าคนส่วนใหญ่นั้นไม่ดี และเขาก็เชื่อว่าถ้าเราถามตัวเองว่าคนส่วนใหญ่นั้นดี หรือไม่นั้นความรู้สึกที่ได้ก็คงจะไม่ต่างจากความคิดของเขา

ประวัติศาสตร์ปรัชญาความคิดทางการเมืองตะวันตกโดยทั่วไปจะติดฉลาก 'อุดมคติ' และ "จิตนิยม" ให้กับความคิดของเพลโต และโดยแท้จริงเราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าจนทุกวันนี้เรายังหาข้อสรุปหรือข้อตกลงกันไม่ได้ว่า ความกล้าหาญ ปัญญา ความอดกลั้น ความยุติธรรมที่แท้เป็นอย่างไร ยิ่งกว่านั้นความรู้และความดีที่แท้จริงเป็นอย่างไรก็ยังไม่สามารถระบุออกมาได้ เพราะในบทสนทนาต่าง ๆ ที่ว่าด้วยความกล้าหาญ ปัญญา ความอดกลั้น ความยุติธรรม หรือความดีและความรู้ ก็ไม่ได้ให้ข้อสรุปอะไรที่ชัดเจนแก่เราว่ามันเป็นอย่างไร แต่เราทราบเพียงว่า ทัศนะต่าง ๆ ที่คนทั่วไปเชื่อว่ามันคือความดี ความรู้ ความกล้าหาญ ความอดกลั้น ความยุติธรรม และปัญญานั้นไม่สามารถที่จะเป็นความรู้ที่แท้จริง (episteme) ของคุณธรรมเหล่านี้ไม่ มันเพียงแต่เป็นแค่ความเห็นความเชื่อ (doxa) เท่านั้น ลักษณะของความคลุมเครืออันเป็นปริศนาที่ทิ้งไว้ในงานของเพลโตนั้นต่างจากลักษณะในงานเรื่อง *The Prince* ของมาคิอาเวลลีมาก ในงานของมาคิอาเวลลีนั้น เขายืนยันถึงจุดยืนที่ตรงกันข้ามกับของเพลโต เขาปฏิเสธความคิดแบบจิตนิยมและอุดมคติ เขายืนยันและแน่ใจว่าสิ่งที่เขาเขียนนั้นเป็นเรื่องของสิ่งที่เป็นจริงไม่ใช่สิ่งที่ควรจะเป็น (It is what is, not what ought to be.) และงานของเขานั้นก็มีความชัดเจนที่บ่งบอกว่าอะไรที่เจ้าผู้ปกครองควรทำและอะไรที่ไม่ควร อีกทั้งยกตัวอย่างผู้นำสำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์มาประกอบให้เห็นด้วย จะเห็นได้ว่าความพยายามที่จะสร้างศาสตร์ของผู้ปกครองจากจุดยืนแห่งสัจจะนิยม (realism) ของมาคิอาเวลลี

เพื่อแทนที่ศาสตร์แห่งผู้ปกครองแบบจิตนิยมอุดมคติของนักคิดสมัยโบราณนั้นเด่นชัดจากที่กล่าวไปแล้ว แม้ว่ามาคิอาเวลลีจะพยายามเพียงไรในคำสอนและตัวอย่างของเขา **แต่ปัญหาที่ยังถูกทิ้งให้เป็นปริศนาอยู่ก็คือ ที่มาของความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบ** (cleverness, prudence) **ที่จะเป็นภูมิปัญญาที่**จะบอกเราว่าเมื่อไรในสถานการณ์อย่างไรที่เราควรจะกล้าหาญ ฉวยโอกาส หรือวางเฉย ควรจะรักษาสัญญาหรือไม่รักษาสัญญา ควรจะใจกว้างหรือควรจะเข้มงวด ควรจะโกหกหรือควรจะพูดความจริง ควรจะแสดงออกถึงความรอบรู้หรือควรจะแกล้งไม่รู้ ฯลฯ คนส่วนใหญ่สามารถประเมินได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกของคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ และผลที่ติดตามและรู้ว่า กล้าแตกต่างจากวางเฉย การรักษาสัญญาต่างกับการไม่รักษาสัญญา ใจกว้างต่างกับความตระหนี่ โกหกแตกต่างกับการพูดจริง แต่ไม่มีใครรู้แน่นอนว่าเมื่อไรควรจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร และไม่มีใครรู้ว่าความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบ (cleverness, prudence) นั้นคืออะไร และจะเรียนรู้หรือฝึกฝนเพื่อให้ได้มันมาได้อย่างไร เพราะสำหรับมาคิอาเวลลีนั้น เจ้าผู้ปกครองจะต้องรู้จักและสามารถปฏิบัติได้ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี ดังนั้นความสำคัญของศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครองไม่ได้อยู่ที่ 'คุณธรรม' ที่นักคิดโบราณอย่างเพลโตกำหนดไว้อันได้แก่ ความกล้าหาญ ความอดกลั้น ปัญญาและความยุติธรรม เพราะลำพัง 'คุณธรรม' เหล่านี้ไม่สามารถจะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จแห่ง 'เหตุผลแห่งรัฐ (reason of state)' ได้ แต่สิ่งสำคัญสำหรับ "เจ้าผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลีอยู่ที่ความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบ (cleverness, prudence) **ที่ไม่มีใครรู้ว่าคนเราจะได้สิ่งนี้มาจากไหนและเป็นอย่างไร?**

ความฉลาด ความสุขุมรอบคอบในความคิดของมาคิอาเวลลีเป็นปริศนาลึกลับพอกับความรู้ที่แท้จริงของความกล้าหาญ ความอดกลั้น ปัญญา และความยุติธรรมที่แท้ในความคิดของเพลโต เพราะในงานของเพลโต ผู้อ่านจะพบว่าการกระทำหลาย ๆ อย่างที่คนทั่วไปคิดว่าเป็นความกล้าหาญได้ถูกพิสูจน์ว่าไม่ใช่ความกล้าหาญ และเฉกเช่นเดียวกับความเข้าใจทั่วไปในเนื้อหาความหมายของคุณธรรมตัวอื่น ๆ **เพราะ**ความกล้าหาญใดจะเป็นความกล้าหาญที่แท้ที่ไม่ใช่ความวู่วามหรือมุทะลุ ความอดกลั้นใดจะเป็นความอดกลั้นที่แท้จริงที่ไม่ใช่ความกลัวหรือความไม่เอาใจใส่ ปัญญาใดที่เป็นปัญญาที่แท้ที่นำมาแต่ความดีไม่ใช่การเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และความยุติธรรมใดที่จะเป็นความยุติธรรมที่แท้ที่ไม่ใช่ความยุติธรรมหรือผลประโยชน์เฉพาะใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งได้นั้นขึ้นอยู่กับ**ความรู้ที่แท้จริง**ที่จะเป็นตัวบอกว่าอะไรคือคุณธรรมที่แท้จริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากการตีความที่ผู้เขียนกำลังกระทำอยู่ขณะนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ศาสตร์ใหม่ของเจ้าผู้ปกครองที่มาคิอาเวลลีสร้างขึ้นมานั้นมีปัญหาที่แทบจะไม่ต่างจากศาสตร์ของนักคิดโบราณอย่างเพลโตที่เขาต้องการจะละทิ้งและแทนที่ด้วยศาสตร์ใหม่ที่เขากล่าวอ้าง

V
คุณธรรมของเจ้าผู้ปกครอง : ความรู้?

"คุณธรรมหรือ virtù ในความคิดของมาคิอาเวลลีคืออะไรและเกิดขึ้นได้อย่างไร?" เป็นปัญหาและคำถามสำคัญที่ต้องการคำตอบอย่างยิ่งยวดในการที่จะทำความเข้าใจในศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี ดังนั้นเนื้อหาในส่วนที่ห้านี้จะเป็นการศึกษาหาความหมายและการใช้คำว่า virtù ของมาคิอาเวลลี[44] คำที่มาคิอาเวลลีใช้ในการอธิบายถึงที่มา หรือสาเหตุของการกระทำของมนุษย์ในทางการเมืองนั้นก็คือคำว่า virtù อย่างไรก็ตามคำดังกล่าวถูกใช้ในหลายลักษณะและใช้กับสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต เช่นคุณภาพของคันธนูหรืออาวุธก็ใช้คำว่า virtù เช่น virtù ของคันธนูหรืออาวุธก็คือต้องมีความแข็งแรงและความเที่ยงตรงและให้กำลังส่งที่มีประสิทธิภาพเท่าที่มันจะเป็นได้ ในบทที่หกของ *The Prince* มาคิอาเวลลีกล่าวถึง virtù ของเจ้าผู้ปกครองและ virtù ของคันธนูในย่อหน้าเดียวกัน หรือใน *Discourses* บทที่สองส่วนที่สอง เราก็จะพบว่ามาคิอาเวลลีกล่าวถึง virtù ของทรราชย์ และ virtù ของอาวุธในประโยคเดียวกัน และเราก็จะพบที่เขาเขียนว่า เสียงของประชาชนก็ถือเป็น virtù ของประชาชนหรืออำนาจของสวรรค์ก็ถือว่าเป็น virtù ของสวรรค์ และเราจะพบว่าในการใช้คำดังกล่าวนี้ของมาคิอาเวลลีทุกสิ่งทุกอย่างจะมี virtù ของมันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น virtù ของร่างกาย/ virtù ของจิตใจ/ virtù ของปัจเจกบุคคล/ virtù ของกลุ่ม ของแม่ทัพ ของกองทัพ ของประชาชน ของพลเมือง และของสาธารณรัฐ[45] ความหลากหลายในความหมายของ virtù ในงานของมาคิอาเวลลีแสดงให้เห็นว่าความหมายของ virtù นั้นไม่ได้จำเป็นจะต้องถูกจำกัดหรือสัมพันธ์เฉพาะกับคุณธรรมหรือ virtù ในทางศีลธรรม (moral virtù)[46]

---

[44] ในการทำความเข้าใจความหมายของ virtù ของมาคิอาเวลลี จะอาศัยงานของ Anthony J. Parel ในบทที่ว่าด้วย "Virtù" เป็นหลัก ดู Anthony J. Parel, *The Machiavellian Cosmos*, อ้างแล้ว, Chapter IV: 'Virtù' หน้า 86-100

[45] Anthony J. Parel, 'Virtù' เพิ่งอ้าง, หน้า 86

[46] การใช้ความหมายของ virtù ในลักษณะนี้ไม่ต่างกับความหมายของคำว่า arete ซึ่งเป็นคำในภาษากรีกโบราณที่เป็นที่มาของคำว่า virtù ในภาษาละติน แต่การใช้คำว่า arete ในบริบทของกรีกโบราณที่สอดคล้องกับการใช้ virtù ที่ไม่สัมพันธ์กับเรื่องทางศีลธรรมของมาคิอาเวลลีนั้นจะพบได้จากการใช้คำว่า arete ในบริบทของสังคมกรีกโบราณในช่วงที่เรียกว่า "สังคมสมัยโฮมเมอร์" (Homeric society) เพราะคำว่า arete ในบริบทของสังคมโฮมเมอร์ซึ่งอยู่ในราว ๆ เจ็ดร้อยปีก่อนคริสตกาลนั้นไม่ผูกติดกับความหมายทางศีลธรรมเช่นกัน และสรรพสิ่งต่าง ๆ ก็มี arete ของมัน แต่การใช้ความหมายของ arete ได้เปลี่ยนไปตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป และ arete มาถูกใช้ในลักษณะที่สัมพันธ์กับเรื่องศีลธรรมความดีในงานของเพลโต แต่กระนั้นเราก็จะยังคงเห็นการใช้ arete ในความหมายของสังคมโฮมเมอร์อยู่ด้วยเช่นกันในงานของเพลโต โดยเฉพาะในการสนทนาระหว่างทราซีมาคุสกับโสกราติสใน *the Republic* ซึ่งประเด็นความคล้ายคลึงของการใช้คำว่า virtù ของมาคิอาเวลลีกับการใช้คำว่า arete ในบริบทสังคมโฮมเมอร์นั้น Anthony J. Parel ไม่ได้กล่าวถึง แต่ผู้เขียนจะกล่าวถึงประเด็นนี้อีกในส่วนต่อไปของบทความ ซึ่งจะเป็นการกล่าวเชิงสนับสนุนประเด็นของ Terence Ball ที่ชี้ว่า คำสอนของมาคิอาเวลลีนั้นไม่ใช่สิ่งใหม่แต่มีลักษณะคล้ายกับ arete ในบริบทสังคมโฮมเมอร์ ดู Terence Ball, *Reappraising Political Theory: Revisionist Studies in the History of Political Thought*, (Oxford: Clarendon Press: 1995), Chapter III, 'Machiavelli and Moral Change', หน้า 65-82

ในการอธิบายการกระทำของมนุษย์ มาคิอาเวลลีใช้ virtù ในการอธิบายสิ่งที่แต่ละคนกระทำ ดังนั้น virtù จึงมีสถานะที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือการกระทำ (human causation) และสำหรับ virtù ทางการเมือง เราก็อาจจะกล่าวอย่างคร่าว ๆ ได้ว่า virtù ในที่นี้หมายถึง **สภาพพื้นฐานจิตใจ ความสามารถของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่ทำให้เขาคนนั้นสามารถที่จะกระทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อรัฐ**[47] ซึ่งจากงานของมาคิอาเวลลี เราจะพบผู้ที่มี virtù ทางการเมืองได้แก่คนอย่าง Moses, Romulus, Cesare Borgia ซึ่งคนเหล่านี้เป็นผู้นำที่สามารถสถาปนาหรือก่อตั้งรัฐได้สำเร็จ แต่ขณะเดียวกันมาคิอาเวลลีก็กล่าวว่า พลเมืองธรรมดาสามัญอย่างพลเมืองแห่งสาธารณรัฐโรมันโบราณหรือพลเมืองของสวิสในสมัยของเขาก็มี virtù ทางการเมืองเช่นกัน หรือเจ้าผู้ปกครองหรือแม่ทัพที่ยิ่งใหญ่อย่าง Hannibal, Scipio, Julius Caesar, หรือ David ก็ถือว่ามี virtù เช่นกัน แต่ขณะเดียวกันทรราชย์ที่ชั่วร้ายอย่าง Agathocles แห่ง Syracuse มาคิอาเวลลีก็เห็นว่ามี virtù ด้วย พฤติกรรมอันก้าวร้าวรุนแรงที่ผู้นำรัฐหนึ่งกระทำต่ออีกรัฐหนึ่งก็เป็น virtù และขณะเดียวกันการปฏิบัติของผู้นำดังกล่าวต่อพลเมืองของเขาตามทำนองคลองธรรมและกฎหมายบ้านเมืองก็เป็น virtù ได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า virtù มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียกว่า "ความดีส่วนรวม" (the public good) จากความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เองจะเห็นว่า ความทะเยอทะยานในอำนาจและประโยชน์ส่วนตัวกลายเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุดในบรรดาสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะความทะเยอทะยานที่เกิดจากความต้องการอำนาจหรือทรัพย์สมบัติสำหรับตัวเองหรือกลุ่มของตนเท่านั้นจะทำลายความดีของส่วนรวม ขณะเดียวกันในอีกนัยหนึ่งความทารุณโหดร้ายก็กลับกลายเป็น virtù ได้ โดยเฉพาะถ้าใช้ความทารุณโหดร้ายใน "ทางที่ถูก" ("well used") หรือเพื่อความดีส่วนรวม ดังนั้นเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีจึงอาจจะเป็นคนที่ไร้มนุษยธรรม แต่ขณะเดียวกันกลับคงไว้ซึ่ง "คุณธรรม" (A Machiavellian founder could be inhumane yet still be virtuous.)[48]

เราพอทราบแล้วว่าสรรพสิ่งทั้งหลายมี virtù และ virtù ทางการเมืองนั้นสัมพันธ์กับ "ความดีส่วนรวม" แต่ไม่ถูกจำกัดโดยศีลธรรมและมนุษยธรรม และ virtù เป็นตัวที่ทำให้เกิดการกระทำหรือการงดการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ (human causation) คำถามต่อมาก่อนที่เราจะรู้ถึงเนื้อหาของ virtù ก็คือ การที่มนุษย์มี virtù นั้นมีได้อย่างไร? และ virtù นั้นมาจากไหน? ในการตอบคำถามดังกล่าวนี้จำเป็นที่เราจะต้องเข้าใจทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ของมาคิอาเวลลี (Machiavelli's anthropology) มาคิอาเวลลีเห็นว่า มนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติไม่ต่างจากสัตว์อื่น ๆ ในการกล่าวเช่นนี้ มาคิอาเวลลี

---

[47] Anthony J. Parel, 'virtù' อ้างแล้ว, หน้า 86

[48] Anthony J. Parel, 'virtù' อ้างแล้ว, หน้า 87

มองในแง่ชีวภาพหรือในแง่ของธรรมชาติทางกายภาพ (material nature) การที่ความคิดในเรื่องถูก-ผิด, ดี-ชั่ว, ความยุติธรรม-ความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์นั้นเป็นผลมาจากความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเพื่อจุดประสงค์สำคัญนั่นคือ ความปลอดภัยแต่โดยธรรมชาติหรือในธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่มีอะไรที่จะทำให้มนุษย์มีศีลธรรมในตัวของตัวเอง แต่เป็นเพราะความจำเป็นเท่านั้นที่ทำให้มนุษย์ต้องหาทางอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยสงบสุข ทั้งนี้เพื่อที่เขาสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของเขาในเรื่องทางกามสุขต่าง ๆ อันได้แก่ ความยิ่งใหญ่และความมั่งคั่ง (glory and riches) สำหรับมาคิอาเวลลี มนุษย์มี virtù อยู่สองอย่างนั่นคือ virtù ของร่างกาย (the virtù of body [corpo]) กับ virtù ของจิต (the virtu of spirit [animo]) มาคิอาเวลลีไม่ได้พูด virtù ของวิญญาณ (the virtù of soul [anima]) ซึ่งหมายความได้ว่าในความคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์ของมาคิอาเวลลีนั้น มนุษย์ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าวิญญาณ (soul [anima])[49] การที่ธรรมชาติมนุษย์นั้นมีแต่ร่างกายกับจิตแต่ไม่มีวิญญาณนั้นมีผลสำคัญต่อการทำความเข้าใจในทัศนะเรื่องธรรมชาติมนุษย์ของมาคิอาเวลลีอย่างมาก เพราะวิญญาณเป็นสิ่งที่คนทั่วไปในสมัยเขาเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ไม่สูญสลาย (immortal) เพราะหลังจากที่มนุษย์ตายร่างกายเน่าเปื่อยสูญสลายไปพร้อม ๆ กับจิต (spirit [animo]) แต่วิญญาณ (soul [anima]) ยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้ มุมมองเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ของมาคิอาเวลลีในลักษณะนี้ที่ปฏิเสธการมีอยู่ของวิญญาณเรียกได้ว่าเป็นทัศนะแบบวัตถุนิยม (materialistic)[50] ซึ่งถือได้ว่าเป็นทัศนะที่ค่อนข้างผ่าเหล่าผ่ากอจากทัศนะความเชื่อของคนในสมัยเดียวกับเขา

ถ้ามนุษย์นั้นมีธรรมชาติไม่ต่างจากสัตว์ และมีความต้องการทางกามสุขที่ต้องตอบสนองตามธรรมชาติแล้ว เราพอที่จะสรุปได้ว่ามนุษย์มีความโน้มเอียงไปในสิ่งชั่วร้ายอยู่เสมอ และความโน้มเอียงดังกล่าวนี้เกิดมาจาก "อิทธิพลความชั่วร้ายในจิตมนุษย์เอง" (the malignity of their spirit) การกระทำต่าง ๆ ของเจ้าผู้ปกครองนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยส่วนของจิต (spirit) ที่มีอยู่ในแต่ละคน อย่างเช่น มาคิอาเวลลีเห็นว่าคนอย่าง Agathocles นั้นมี virtù อันยิ่งใหญ่ทั้งทางจิตและทางกาย และ Ceasre Borgia ก็จัดว่าเป็นผู้ที่มี "จิตอันยิ่งใหญ่" ในขณะที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึง Giovampagolo Baglioni ทรราชย์แห่ง Perugia ด้วยความเหยียดหยามว่าเป็นผู้ที่ขาดพลังจิตที่จะกระทำความชั่วที่สมควรจะต้องทำอัน

---

[49] Anthony J. Parel กล่าวว่า วิญญาณเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏในระบบความคิดมานุษยวิทยาทางการเมืองของมาคิอาเวลลี และเขาได้อ้าง Leo Strauss ในการสนับสนุนประเด็นนี้ว่า Strauss เองก็เชื่อว่าการที่มาคิอาเวลลีไม่กล่าวถึงวิญญาณเลยนั้นเป็นเพราะมาคิอาเวลลีต้องการแสดงให้เห็นว่าปรัชญาการเมืองของเขานั้นไม่มีประเด็นเรื่องวิญญาณหรือพูดง่าย ๆ ก็คือ ปรัชญาการเมืองของเขานั้นชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นไม่มีวิญญาณ ดู Parel, 'virtù', อ้างแล้ว, หน้า 88

[50] Anthony J. Parel, 'virtù' อ้างแล้ว, หน้า 88

ได้แก่การลอบสังหาร Julius II เมื่อมีโอกาส การที่ Giovampagolo ทำไม่สำเร็จนั้น มาคิอาเวลลี ไม่ได้คิดว่าเป็นเพราะเขามีสำนึกมโนธรรม แต่เป็นเพราะเขาขาดจิตใจที่กล้าหาญต่างหาก ในการกระทำการปิตุฆาตของ Romulus มาคิอาเวลลีอธิบายว่าเป็นเพราะจิตอันกล้าหาญของ Romulus ที่สามารถกระทำการฆาตกรรมเพื่อประโยชน์ความดีส่วนรวม (the sake of the common good [bene commune]) ไม่ใช่เพื่อส่วนตัว ดังนั้นเราจึงพอจะสรุปได้ว่าเจ้าผู้ปกครองที่ประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ได้นั้นควรจะต้องมี "จิต" ที่พร้อมที่จะผันแปรเปลี่ยนไปตามกระแสลมแห่งโชคชะตาจังหวะและโอกาสเพื่อที่เขาจะยังคงรักษาความเป็นคนดีไว้ได้ถ้ามันยังคงไว้ได้ และสามารถเปลี่ยนไปทำในสิ่งที่ชั่วร้ายได้ทันทีเมื่อมันจำเป็นต้องทำ ("A successful prince should have his 'spirit' so disposed as to change with the winds of fortune, so that he would not depart from good [bene] when possible but would enter into evil [male] when necessary.")[51] อันหมายความได้อีกว่าเจ้าผู้ปกครองจะไม่ปล่อยให้จิตของตนนั้นเห่อเหิมหลงระเริงไปกับชื่อเสียงและความนิยมชมชื่น และขณะเดียวกันก็ไม่ให้ความลำบากยากแค้นอุปสรรคในชีวิตส่วนตัวของเขาสร้างความท้อแท้ให้จิตใจของเขา จากที่กล่าวมานี้พอที่สรุปได้ว่าจิต (spirit [animo]) มีความหมายใกล้เคียงกับคุณสมบัติหรือความสามารถที่ทำให้มนุษย์สามารถกระทำในสิ่งที่มาคิอาเวลลีเห็นว่าเป็นการกระทำที่เป็นการกระทำที่ "ดี" ในทางการเมืองได้ และอย่างที่ได้กล่าวไว้แล้ว จิตที่มีพลังก่อให้เกิดการกระทำที่ "ดี" ทางการเมืองนี้ย่อมไม่สัมพันธ์หรือถูกจำกัดด้วยเกณฑ์ทางศีลธรรม เพราะจิตตัวนี้สามารถทำให้มนุษย์กระทำทั้งในสิ่งที่ดีและเลวจากมุมมองทางศีลธรรมได้ทั้งสิ้น (both morally good and morally evil action)[52]

นอกจากจิตซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดให้บุคคลหนึ่งสามารถกระทำในสิ่งที่อีกบุคคลหนึ่งไม่สามารถกระทำได้แล้ว มาคิอาเวลลียังกล่าวถึงสิ่งอื่นที่มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมมนุษย์ สิ่งที่ว่านี้เป็นคุณสมบัติตามธรรมชาติที่แต่ละคนมีสิ่งที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึงนี้คือ "ธาตุ" (humour) ของมนุษย์แต่ละคน[53] มาคิอาเวลลีเชื่อว่าธาตุของมนุษย์แต่ละคนจะเป็นตัวกำหนดพื้นฐานอารมณ์ของแต่ละคนและเป็นตัวที่ทำให้จิตของแต่ละคนกระทำในสิ่งที่มันกระทำ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือธาตุจะเป็นตัวกำหนดลักษณะธรรมชาติของแต่ละคน เช่น คนบางคนเป็นคนฉุนเฉียวง่าย บางคนเป็นคนร่าเริง บางคนหดหู่เศร้าสร้อย บางคนเฉยชา ฯลฯ มาคิอาเวลลีเชื่อว่าลักษณะของคนประเภทต่าง ๆ นี้ถูกกำหนดหรือมีสาเหตุมาจากลักษณะธาตุของคน ๆ นั้น ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนนอกจากจะมีร่างกายและจิตแล้ว ยัง

---

[51] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 88

[52] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 89

[53] Anthony J. Parel, 'Virtù' อ้างแล้ว, หน้า 89 และดู Chapter 6 ว่าด้วยเรื่อง "Humour" อ้างแล้ว 101-102

มีธาตุเป็นองค์ประกอบตามธรรมชาติด้วย และถ้าพิจารณาจากงานเขียนของมาคิอาเวลลี เราสามารถตีความได้ว่ามาคิอาเวลลีเชื่อว่าธาตุเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดบุคลิกภาพของคน ตัวอย่างหลักฐานอันหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงทัศนะดังกล่าวนี้ของมาคิอาเวลลีได้ปรากฏในจดหมายที่เขาเขียนไปให้คำแนะนำแก่เพื่อนของเขาที่ชื่อ Raffaello Girolami ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นทูตแห่งนครฟลอเรนซ์ประจำที่สเปน เขากล่าวว่า คุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของการเป็นทูตที่มีความสามารถก็คือ การที่คน ๆ นั้นสามารถที่จะมองออกว่าผู้นำหรือเจ้าผู้ครองนครที่เขาต้องติดต่อด้วยนั้นเป็นคนธาตุอะไร[54] ลักษณะธาตุของแต่ละคนจะเป็นตัวกำหนดความโน้มเอียงหรือลักษณะนิสัย ซึ่งความโน้มเอียงหรือลักษณะนิสัยนี้ก็จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมอีกทีหนึ่ง และถ้าพิจารณาตามทัศนะในธรรมชาติมนุษย์ดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ในการกระทำของมนุษย์นั้น มนุษย์ไม่มีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำได้อย่างแท้จริง และมันเป็นเรื่องยากมากที่ใครจะพยายามกระทำในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับลักษณะนิสัยของเขา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมนุษย์นั้นยากที่จะมีพฤติกรรมที่ฝืนกับลักษณะธาตุตามธรรมชาติของเขา แต่ขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่าในขณะที่แนวคิดเรื่อง virtù ตามแบบคลาสสิคหรือคริสตศาสนานั้น คุณธรรมหรือ virtù นั้นอิงหรือขึ้นอยู่กับการใช้เหตุผล (practical reason) แต่ virtù ของมาคิอาเวลลีนั้นอิงอยู่กับแนวคิดหรือทฤษฎีลักษณะธาตุของมนุษย์ และ virtù ที่อิงอยู่กับแนวคิดเรื่องลักษณะธาตุ (a humour-based theory of virtue) นี้นั้นย่อมไม่สัมพันธ์หรือผูกตัวเองจำกัดอยู่ในเรื่องศีลธรรม virtù ที่ถูกกำหนดตามลักษณะธาตุนั้นไม่ได้กำหนดหรือจำกัดให้มนุษย์ต้องทำแต่ความดีและหลีกเลี่ยงการทำชั่ว ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับ virtù ที่ถูกกำหนดจากลักษณะธาตุอันเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยร่างกายและจิตเท่านั้นโดยไม่มีประเด็นวิญญาณมาเกี่ยวข้องจึงทำให้ภาพธรรมชาติมนุษย์ตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีปรากฏออกมาดังนี้คือ จุดสูงสุดหรือความดีสูงสุดที่มนุษย์แสวงหาก็คือความปรารถนาในความยิ่งใหญ่และความมั่งคั่งและความสามารถของแต่ละคนในการแสวงหานั้นขึ้นอยู่กับธรรมชาติของแต่ละคน

อย่างไรก็ตาม นอกจากจิตและลักษณะธาตุที่เป็นตัวกำหนดสำคัญต่อพฤติกรรมมนุษย์แล้ว มาคิอาเวลลียังได้ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า "ingegno" หรือ "อัจฉริยะภาพตามธรรมชาติ" (natural talent) อัจฉริยะภาพตามธรรมชาตินี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญอันหนึ่งในทฤษฎีธรรมชาติมนุษย์ของมาคิอาเวลลี (Machiavellian anthropology) ในงานเขียนของเขาที่ชื่อว่า *Ghiribizzi* มาคิอาเวลลีกล่าวว่าธรรมชาติเป็นตัวกำหนดหรือมอบอัจฉริยะภาพนี้ให้แก่มนุษย์แต่ละคน และอัจฉริยะภาพดังกล่าวนี้ทำงานควบคู่ไปกับสิ่งที่เรียกว่า "จินตนาการ" (imagination) ของแต่ละคน มาคิอาเวลลีกล่าวไว้ว่า "ข้าพเจ้าเชื่อว่า อย่างที่ธรรมชาติได้ให้มนุษย์แต่ละคนมีหน้าตาต่าง ๆ กันฉันใด ธรรมชาติก็กำหนดให้มนุษย์แต่ละ

---

[54] Anthony J. Parel, "Virtù" อ้างแล้ว, หน้า 89

คนมีอัจฉริยะภาพ (ingegno) และจินตนาการ (fantasia) ต่าง ๆ กัน และมีลักษณะเป็นของแต่ละปัจเจกบุคคลฉันนั้น และผลที่ตามมาจากหลักการที่ว่านี้ก็คือ มนุษย์แต่ละคนปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมปรากฏออกมาตามอัจฉริยะภาพและจินตนาการของเขา"[55] และถ้าพิจารณาการใช้ประเด็นเรื่องอัจฉริยะภาพและจินตนาการในการอธิบายการกระทำซึ่งเป็นผลที่เกิดจากสิ่งสองสิ่งนี้ เราจะพบว่าตัวอย่างที่มาคิอาเวลลีกล่าวไว้ เช่นที่กล่าวว่างานเขียน *Discourses* เป็นผลมาจาก "อัจฉริยะภาพ" (ingegno) ของผู้แต่ง หรือเจ้าผู้ปกครองคนใหม่เป็นผู้ที่มี "อัจฉริยะภาพ" (ingegno) และคุณธรรมความสามารถ (virtu) หรือในการต่อสู้ตัวต่อตัวหรือประจัญบาน คนอิตาเลียนนั้นเป็นเลิศใน "อัจฉริยะภาพ" (ingegno) หรือ Lorenzo di Filippo Strozzi ผู้ซึ่งมาคิอาเวลลีอุทิศการเขียนหนังสือ *The Art of War* ให้เป็นคนที่มีน้อยคนที่จะเสมอด้วยในเรื่อง "อัจฉริยะภาพ" (ingegno) หรือ Cosimo Rucellai เป็นผู้ที่มี "ประสิทธิภาพในอัจฉริยะภาพ" หรือ Castruccio Castracani เป็นผู้ที่แสดงถึง "ความฉลาดสุขุมและอัจฉริยะภาพ" (prudence and ingegno)[56] และตามที่มาคิอาเวลลีกล่าวว่า ธรรมชาติเป็นตัวกำหนดหรือเป็นที่มาของอัจฉริยะภาพในตัวของแต่ละคน ดังนั้นคุณสมบัติอัจฉริยะภาพนี้ไม่ได้มาจากพระผู้เป็นเจ้า แต่มันเป็นอำนาจตามธรรมชาติที่ประกอบเป็นส่วนทางชีวภาพของบุคลิกภาพของแต่ละปัจเจกบุคคล (a natural power of the material part of the individual's personality) และถ้าเป็นเช่นนั้น จะเห็นได้ว่า virtù ของมาคิอาเวลลีอันอิงอยู่กับแนวคิดเรื่องอัจฉริยะภาพ (ingegno) ดังกล่าวนี้ไม่ได้ถูกจำกัดหรือถูกตีกรอบโดยอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้า[57] ซึ่งทำให้มันไม่ได้ผูกกับบรรทัดฐานของเหตุผลอันดีหรือถูกต้อง หรือบรรทัดฐานอื่นใดอย่างที่นักคิดในคริสตศาสนาหรือยุคคลาสสิคมักจะมีมุมมองเช่นนั้น

จากที่ได้กล่าวถึงที่มาของอัจฉริยะภาพในธรรมชาติมนุษย์ไปแล้ว ต่อไปเราจะพิจารณาคุณสมบัติที่เรียกว่า "จินตนาการ" (fantasia) ในความคิดของมาคิอาเวลลี อย่างที่กล่าวไปแล้ว จินตนาการ (fantasia) เป็นสิ่งที่มีแตกต่างกันในธรรมชาติของแต่ละคน มาคิอาเวลลีกล่าวไว้หลายครั้งในหนังสือ *Ghiribizzi* ว่า "คนแต่ละคนนั้นถูกควบคุมโดยอัจฉริยะภาพและจินตนาการของเขาแต่ละคน"[58] มาคิอาเวลลี เชื่อว่าอัจฉริยะภาพและจินตนาการในธรรมชาติของแต่ละคนนั้นมีส่วนสร้างความเป็นตัวตนของแต่ละคน ที่ทำให้แต่ละคนมีนิสัยใจคอของเขา ซึ่งหมายความว่าเขาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยใจคอของเขาได้ กล่าวคือมันทำให้คนบางคนสามารถทำในสิ่งที่คนบางคนทำได้และขณะเดียวกันก็ไม่สามารถ

---

[55] Anthony J. Parel, 'Virtù' อ้างแล้ว, หน้า 89

[56] Anthony J. Parel, 'Virtù' อ้างแล้ว, หน้า 89

[57] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 90

[58] Anthony J. Parel, 'Virtù' อ้างแล้ว, หน้า 90

ทำในสิ่งที่อีกคนทำได้เช่นกัน นั่นคือขาดความยืดหยุ่น (the relative inflexibility) อัจฉริยะภาพและจินตนาการเฉพาะตัวอันนี้ทำให้มนุษย์ไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเขาไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอและเป็นคุณสมบัติของเวลา ด้วยเหตุนี้มาคิอาเวลลีถึงได้กล่าวว่า "ด้วยเวลาและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป และที่เกิดขึ้นเฉพาะกรณีนั้นเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อย ๆ แต่ธรรมชาติของคนเรานั้นไม่สามารถที่จะเปลี่ยนจินตนาการและวิถีปฏิบัติของเขาได้ ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือบางครั้งคนบางคนก็จะโชคดี บางครั้งก็โชคร้าย"[59]

ตามความเชื่อของมาคิอาเวลลีนั้น จินตนาการของคนเรานั้นมีรากฐานอยู่ที่ลักษณะธาตุของแต่ละคนด้วย และสุขภาพของคนเรานั้นจะดีหรือไม่ดีก็ขึ้นอยู่กับความปรกติหรือไม่ปรกติของธาตุของแต่ละคนด้วย จินตนาการของคนเราก็เช่นกันผันแปรไปตามองค์ประกอบของธาตุด้วย อันได้แก่ เลือด น้ำมูก เสมหะ น้ำย่อยหรือน้ำดี (blood, phlegm, red bile, or black bile) ดังนั้นการผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของธาตุต่าง ๆ เหล่านี้ จินตนาการของคนก็ถูกกระตุ้นให้มีลักษณะต่าง ๆ ไปด้วย เช่น ร่าเริง ซึมเซา โหดร้าย หงอยเศร้า และตรงจุดนี้เองที่ทำให้เกิดสิ่งที่ทำให้ความผิดเพี้ยนของการจินตนาการของคนเกิดขึ้น เพราะยามใดที่การรับรู้ของคนเรา "ได้รับอิทธิพลธาตุเหล่านี้ จิตใจ สติปัญญา ความคิดของคนก็จะเปลี่ยนไป และทำงานผิดเพี้ยนไป คล้ายกับการที่ตาเราเห็นภาพหลอนหรือเห็นภาพที่ไม่ชัดผ่านม่านหรือกระจกที่ขุ่นมัว"[60] หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สภาวะอารมณ์ของเรามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อจินตนาการของเรา และการที่จินตนาการของเราได้รับอิทธิพลจากสภาวะอารมณ์ มันก็กระทบการรับรู้ความจริงของเรา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพของความจริงที่เราจำเป็นต้องนำมาตัดสินใจในการกระทำและดำเนินกิจกรรมของเรา มาคิอาเวลลีจึงสรุปว่า "ด้วยเหตุนี้ มโนภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งโดยมากมักจะเป็นมโนภาพที่ไม่ถูกต้อง มีสาเหตุมาจากสภาวะอารมณ์ร่างกายที่ผันแปรนานาลักษณะ ซึ่งเราได้มาจากพ่อแม่ของเรา หรือจากบ้านเกิดเมืองนอนของเรา และจากแบบแผนการดำเนินชีวิต....."[61] และสิ่งเหล่านี้ที่พอจะกล่าวได้ว่าเป็นที่มาของสภาพอารมณ์และจินตนาการของเรา และสำหรับมาคิอาเวลลีแล้ว สิ่งที่กำหนดความเป็นไปของสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดก็คือสวรรค์หรือฟ้าดิน (heaven--caelum)[62]

จะเห็นได้ว่า ในทฤษฎีธรรมชาติมนุษย์ของมาคิอาเวลลีนั้น ไม่มีเรื่องเหตุผล ปัญญาหรือความเมตตาของพระผู้เป็นเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องเลย มันจำกัดอยู่แต่เฉพาะจิต (animo) อัจฉริยะภาพ (ingegno)

---

[59] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 90

[60] Anthony J. Parel, 'Virtù' อ้างแล้ว, หน้า 91

[61] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 91

[62] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 91

และจินตนาการ (fantasia) และตามทัศนะของมาคิอาเวลลี อันเป็นทัศนะที่แปลกประหลาดไปจากทัศนะทั่วไปในสมัยของเขา ทั้งสามสิ่งที่ว่านี้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสวรรค์หรือฟ้าดิน (heavens) จินตนาการของมนุษย์ในสายตาของมาคิอาเวลลีนั้นปราศจากซึ่งการควบคุมหรือชี้นำของปัญญาและเหตุผล และถ้าพิจารณาตามที่กล่าวมานี้ เราจะพบว่า คุณธรรมหรือ virtù ในระบบความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นไม่มีเรื่องของเหตุผลหรือเรื่องของการใช้ปัญญาความรู้ (right reason or recta ratio, orthos logos) เข้ามาเป็นตัวช่วยทำให้มันเกิดขึ้นเลย[63]

แม้ว่าการทำงานของ virtù จะขึ้นอยู่กับจิต (animo) ธาตุ (the humours) อัจฉริยะภาพ (ingegno) และจินตนาการ (fantasia) แล้ว ตามความคิดของมาคิอาเวลลีนั้น การทำงานของ virtù จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่นั้นยังขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เหมาะสมด้วย ปัจจัยหรือสภาวะที่เหมาะสมที่จะทำให้การทำงานของ virtù มีประสิทธิผลนั้นผันแปรไปตามปัจจัยทางโหราศาสตร์หรือดวงดาวที่เหมาะสม (certain cosmological factors)[64] นั่นคือเรื่องของจังหวะเวลาหรือโอกาสที่ประจวบเหมาะกับเรา อย่างที่เรารู้กันดีว่า ไม่ว่าจะจากหนังสือ *The Prince* หรือ *Discourses* สิ่งสำคัญพื้นฐานที่มาคิอาเวลลีต้องการบอกก็คือ เราต้องสามารถปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติหรือพฤติกรรมของเราให้สอดคล้องกับจังหวะสถานการณ์ต่าง ๆ (the quality of times) ให้ได้ มาคิอาเวลลีเชื่อว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้ Julius II ประสบความสำเร็จก็ไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกจากวิถีปฏิบัติหรือพฤติกรรมของเขานั้นสอดคล้องกับจังหวะสถานการณ์ที่บังเกิดขึ้นนั่นเอง และในทำนองเดียวกันไม่ว่าจะเป็น Fabius Maximus, Scipio, Manlius Capitolinus, Sulla และ Marius เขาเหล่านี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จหรือทำในสิ่งที่พวกเขาทำได้เลยถ้าจังหวะสถานการณ์ไม่เอื้อหรือเป็นใจสอดคล้องกับ "ธรรมชาติ" ในตัวพวกเขา และตามความเชื่อของมาคิอาเวลลี จังหวะสถานการณ์นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามกระแสแห่งดวงดาว และความคิดดังกล่าวนี้เป็นสมมุติฐานพื้นฐานที่สำคัญของความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

มาคิอาเวลลีพูดถึง "โอกาส" (opportuni--occasione) อยู่เสมอ และโอกาสเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดสำหรับเจ้าผู้ปกครอง virtù จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าใครสามารถที่จะตระหนักถึงโอกาสที่บังเกิดขึ้นและสามารถตักตวงจากโอกาสอันนั้นที่มาถึงมือของเขาได้ ด้วยเหตุนี้เองที่มาคิอาเวลลีถึงยกย่อง Caesare Borgia และ Alexander VI ว่าเป็นมหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ด้วยเหตุที่คนทั้งสองนี้เป็นผู้ที่มีทักษะที่จะตระหนักรู้และทำในสิ่งที่ควรทำยามเมื่อโอกาสอำนวยให้ จะเห็นได้ว่า สำหรับมาคิอาเวลลี virtù จะทำงานประสบความสำเร็จดีที่สุดได้ก็ด้วยการประสานกับฟ้าดินหรือโชคชะตา และคงจะไม่มี

---

[63] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 92

[64] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 92

จังหวะสถานการณ์ที่ฟ้าดินหรือโชคชะตาจะเอื้ออำนวยให้กับเจ้าผู้ปกครองได้แสดงออกซึ่ง "คุณธรรมและความยิ่งใหญ่" (virtù and glory) ของเขาเท่ากับการบันดาลให้บ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์เพื่อที่เจ้าผู้ปกครองจะได้แสดงความสามารถอันยิ่งใหญ่ของเขาออกมา[65] วิกฤตการณ์จึงเป็นสภาวะที่เจ้าผู้ปกครองรอคอยในอันที่เขาจะได้สร้างอำนาจและความยิ่งใหญ่ของตัวของเขาขึ้นมาเหมือนอย่างที่เรามักจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่าคนเก่งมักจะชอบสถานการณ์ที่ยากลำบาก เพราะนอกจากมันจะเป็นสิ่งที่ท้าทายแล้ว ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการพิชิตปัญหาแก้วิกฤตการณ์ที่รุนแรงหนักหนานั้นเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่ยอมรับและยกย่องสรรเสริญจากคนทั่วไป จากจุดนี้เองที่ทำให้เราสามารถเข้าใจเนื้อหาของบทที่ยี่สิบห้าอันว่าด้วยเรื่องโชคชะตาใน *The Prince* ได้อย่างกระจ่างแจ้งขึ้น

VI
คุณธรรมกับโชคชะตา

ในบทที่ยี่สิบห้าของ *The Prince* มาคิอาเวลลีชี้ให้เราเห็นว่าโชคชะตาเป็นสิ่งที่ผันแปรไม่แน่นอน โชคชะตาไม่ใช่สภาวะปรกติ เมื่อเกิดขึ้นสามารถจะมีความรุนแรงดุจพายุและสามารถเกิดขึ้นและยุติอย่างฉับพลัน เจ้าผู้ปกครองที่จะประสาน virtù เข้ากับโชคชะตาอันเปรียบดังสตรีจึงต้องปฏิบัติต่อสถานการณ์หรือวิกฤตการณ์ที่โชคชะตากำหนดขึ้นด้วยความรุนแรงฉับพลัน มาคิอาเวลลีกล่าวว่า "เป็นการดีกว่าที่จะหุนหันพลันแล่นยิ่งกว่าระมัดระวังเพราะเทพีแห่งโชคชะตาเป็นสตรีและถ้าบุคคลใดปรารถนาจะควบคุมนางก็จำเป็นที่จะต้องตีและทุบให้นางล้มลง และเขาก็จะพบว่า นางปล่อยให้ตนเองถูกเอาชนะโดยบุรุษเหล่านี้ยิ่งกว่า โดยผู้ที่ดำเนินการอย่างเย็นชา และเพราะฉะนั้นก็เช่นเดียวกันกับสตรีเพศ นางจึงเป็นมิตรกับคนหนุ่มๆ เสมอ เพราะพวกเขาระมัดระวังน้อยกว่า ดุร้ายกว่า และควบคุมนางอย่างมุทะลุดุดันมากกว่า"[66] นอกจากมาคิอาเวลลีจะเปรียบโชคชะตากับสตรีแล้ว เขายังเปรียบโชคชะตากับ "หนึ่งในบรรดาแม่น้ำที่เชี่ยวกราก"[67] ด้วย "ซึ่งเมื่อมันเกรี้ยวกราดขึ้นมาก็จะท่วมทันที่ราบทำลายต้นไม้และสิ่งก่อสร้างพัดพาดินจากที่หนึ่งไปถมยังอีกที่หนึ่ง ทุกๆ คนจะหนีการถาโถมไปข้างหน้าของมัน ทุกๆ คนยอมแพ้ต่อแรงเชี่ยวกรากของมัน โดยไม่สามารถจะต้านทานมันในทางใดได้เลย"[68] จะเห็นได้ว่ามาคิอาเวลลีนั้นเปรียบโชคชะตา

---

[65] Anthony J. Parel, "Virtù" อ้างแล้ว, หน้า 92

[66] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 300

[67] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 297

[68] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 297-298

ไว้กับสิ่งสองสิ่ง สิ่งแรกคือสตรี สิ่งที่สองคือแม่น้ำที่เชี่ยวกราก ทั้งผู้หญิงและสายน้ำนั้นมีสิ่งที่เหมือนกันในทัศนะทั่วไปก็คือการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน แต่ข้อแตกต่างที่เราเห็นจากคำอธิบายของมาคิอาเวลลีคือ ในการเผชิญกับโชคชะตาที่เปรียบดั่งสตรีนั้น มาคิอาเวลลีสอนให้เรารุนแรงฉับพลันหรือหุนหันพลันแล่น แต่ในการเผชิญกับโชคชะตาที่เปรียบดุจสายน้ำเชี่ยวนั้นเราแทบไม่ต้องพูดถึงเรื่องการที่จะควบคุมมันได้ดั่งควบคุมสตรี แม้แต่การรับมือกับมันก็ดูจะเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลียอมรับว่าเป็นไปได้ยาก เพราะ "ทุก ๆ คนจะหนีการถาโถมไปข้างหน้าของมัน ทุก ๆ คนยอมแพ้ต่อแรงเชี่ยวกรากของมัน โดยไม่สามารถจะต้านทานมันในทางใดได้เลย" แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มาคิอาเวลลีแนะนำในการเผชิญกับโชคชะตาที่ประดุจสายน้ำอันเชี่ยวกรากนั้นก็คือในยามสงบมนุษย์สามารถ "เตรียมการล่วงหน้าในเรื่องการป้องกันและการสร้างเขื่อนกั้นน้ำในแบบวิธีการที่เมื่อน้ำขึ้นในภายหลัง น้ำก็จะไหลออกไปทางคลองหรือไม่เช่นนั้นแรงเชี่ยวกรากของมันก็จะไม่เป็นไปตามอำเภอใจหรือเป็นอันตรายมากนัก"[69] และด้วยเหตุนี้ "เทพีแห่งโชคชะตา ผู้ซึ่งแสดงอำนาจของนางออกมาให้เห็นในที่ซึ่งไม่มีคุณธรรม (virtù-ผู้เขียน) ที่ถูกจัดระเบียบแบบแผนเพื่อทัดทานนาง และนางก็หันเหแรงเชี่ยวกรากของนางไปยังที่ ๆ นางรู้ว่าไม่ได้มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำและการป้องกันเพื่อสะกัดนางได้"[70] จากที่กล่าวไปแล้วถึงลักษณะวิธีการที่มาคิอาเวลลีสอนในการรับมือกับโชคชะตานั้น ดูเหมือนว่าจะมีความขัดแย้งกันระหว่างวิธีการที่จะใช้กับโชคชะตาที่เปรียบกับสตรีและโชคชะตาที่เปรียบกับสายน้ำเชี่ยว อย่างแรกมาคิอาเวลลีสอนให้รุกมากกว่ารับ ในขณะที่อย่างหลังนั้นเป็นการรับมากกว่ารุก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะเกิดความสับสนในใจผู้อ่านว่าตกลงมาคิอาเวลลีสอนให้รับมือกับโชคชะตาอย่างไรกันแน่ หรือเราจะรู้ได้อย่างไรว่าเมื่อไรควรจะตั้งรับและเมื่อไรควรจะเป็นฝ่ายรุก เพราะการตั้งรับกับการรุกนั้นเป็นคุณลักษณะที่ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ เพราะเราต้องเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น และสภาพอารมณ์ที่มาคิอาเวลลีแนะนำในแต่ละวิธีการนั้นแตกต่างกันมาก

ปัญหาดังกล่าวนี้จะไม่เป็นปัญหา ถ้าเราทำความเข้าใจแนวความคิดเรื่องโชคชะตาของมาคิอาเวลลีอย่างพิถีพิถัน อย่างที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่า ในระบบความคิดเกี่ยวกับจักรวาลทัศน์ (cosmology) ของมาคิอาเวลลีที่สัมพันธ์กับเรื่อง virtù นั้น "ทุกสิ่งทุกอย่างจะมี virtù ของมันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น virtù ของร่างกาย/ virtù ของจิตใจ/ virtù ของปัจเจกบุคคล/ virtù ของกลุ่ม ของแม่ทัพ ของกองทัพ ของประชาชน ของพลเมือง และของสาธารณรัฐ" และถ้าเราพิจารณาบริบทที่มาคิอาเวลลีใช้อุปมาอุปมัยที่แตกต่างกันของสิ่งสองสิ่งในการอธิบายโชคชะตานั้น จะเห็นได้ว่า หลังจากที่เขาพูดถึงโชคชะตาอันเปรียบดั่งสายน้ำนั้น สิ่งที่เขากล่าวต่อในทันทีก็คือ สถานการณ์ความอ่อนแอของอิตาลี และสถานการณ์

---

[69] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 298

[70] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 298

ของการสุขุมเตรียมพร้อมป้องกันของเยอรมัน สเปนและฝรั่งเศส[71] แต่ในขณะที่บริบทก่อนที่เขาจะใช้สตรีในการอุปมาอุปมัยกับโชคชะตานั้น มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงการกระทำอันหุนหันพลันแล่นและความสำเร็จของ Julius II[72] จากบริบทดังกล่าวทั้งสองและความเชื่อที่ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายมี virtù เฉพาะของมันแล้ว เราจึงพอที่จะสรุปตามนักวิชาการอย่าง Anthony J. Parel ว่า ในการอุปมาอุปมัยโชคชะตากับสายน้ำที่เชี่ยวกรากนั้น มาคิอาเวลลีกำลังกล่าวถึงโชคชะตา (fortuna) ของบ้านเมือง ส่วนในการอุปมาอุปมัยโชคชะตากับสตรีนั้น มาคิอาเวลลีต้องการพูดถึงโชคชะตาของปัจเจกบุคคล[73] โชคชะตาของบ้านเมืองนั้นย่อมแตกต่างจากโชคชะตาของปัจเจกบุคคล หรือถ้าจะกล่าวในภาษาทางโหราศาสตร์ของไทยเรานั้นก็คือดวงบ้านดวงเมืองก็ดวงหนึ่ง ดวงคนหรือผู้ปกครองก็อีกดวงหนึ่ง และดังนั้น virtù ของบ้านเมืองก็ย่อมต่างจาก virtù ของปัจเจกบุคคล

ในสายตาของมาคิอาเวลลี virtù ของบ้านเมือง (ordinata virtù) ได้แก่ กำลังทหาร มาตรการรักษาและการเตรียมพร้อมป้องกันความมั่นคงอันปรากฏในสัญลักษณ์ของเขื่อน คูคลอง และสิ่งที่เป็น virtù ของบ้านเมืองดังกล่าวนี้จะช่วยให้บ้านเมืองสามารถรับมือกับสถานการณ์อันบังเกิดจากโชคชะตาหรือดวงเมืองได้ ดังนั้นการทำงานของ ordinata virtù ตามความเข้าใจของมาคิอาเวลลีจึงมีลักษณะเตรียมพร้อมตั้งรับมากกว่าการรุกเมื่อมีวิกฤตการณ์เกิดขึ้น และในแง่นี้ อาจจะดูเหมือนว่าความสำเร็จและความรุ่งเรืองของบ้านเมืองขึ้นอยู่กับ virtù ของบ้านเมืองอย่างที่มาคิอาเวลลีในบางตอนของ *Discourses* ว่าสาธารณรัฐโรมันนั้นยิ่งใหญ่ได้ก็ด้วย virtù ของสาธารณรัฐ (ordinata virtù) มากกว่าจะด้วยโชคชะตาหรือดวง แต่กระนั้นก็ตามในที่สุดแล้ว ไม่ว่ารัฐใดจะยิ่งใหญ่ปานใดก็ตามต่างล้วนตกอยู่ภายใต้กฎแห่งวัฏจักรของการเกิดและดับ (the laws of the cycle of rise and fall) และกฎดังกล่าวนี้เป็นสาระสำคัญของดวงหรือโชคชะตาของสรรพสิ่งทั้งหลาย ดังนั้นการที่คิดจะเอาชนะโชคชะตาหรือฝืนดวงเมืองตลอดไปนั้นจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลย[74]

---

[71] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 298

[72] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 299

[73] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" ใน *The Rise of Modern Philosophy: The Tension between the New and Traditional Philosophies from Machiavelli to Leibniz*, ดู อ้างแล้ว, หน้า 264-265

[74] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" ใน *The Rise of Modern Philosophy: The Tension between the New and Traditional Philosophies from Machiavelli to Leibniz*, อ้างแล้ว, หน้า 264 และดูหน้า 261 ที่กล่าวถึงวัฏจักรทฤษฎีแห่งการย้อนกลับเริ่มต้นใหม่ในจักรวาลทัศน์ของมาคิอาเวลลี (the theory of renewal or "returning to the beginning" in his cosmological argument) และดู Norman Jacobson, *Pride & Solace: The Functions and Limits of Political Theory*, "Machiavelli's Prince" อ้างแล้ว, หน้า 24, 25 48-49

ในทำนองกลับกัน การปฏิบัติต่อโชคชะตาของปัจเจกบุคคลซึ่งมาคิอาเวลลีเปรียบกับสตรีนั้น การรุกและการใช้ความเด็ดขาดฉับพลันของความรุนแรงเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีมองว่าเป็น virtù สำหรับปัจเจกบุคคลในการปฏิบัติต่อโชคชะตา มาคิอาเวลลีเชื่อว่า ordinata virtù หรือ virtù ของบ้านเมือง อันได้แก่ กำลังทหารและมาตรการป้องกันที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้นไม่อาจจะช่วยปัจเจกบุคคลได้ยามที่ถูกโชคชะตาโหมกระหน่ำ เพราะสำหรับปัจเจกบุคคลนั้น สิ่งที่เป็นที่ต้องการก็คือ จังหวะสถานการณ์ที่เหมาะสม (the right quality of time) และสภาพอารมณ์จิตใจหรือลักษณะธาตุที่สอดคล้อง (the right temperament or humour) กับจังหวะสถานการณ์ดังกล่าว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คำอธิบายของมาคิอาเวลลีนั้นอิงอยู่กับแนวคิดเรื่องความสอดคล้องของจังหวะสถานการณ์และลักษณะธาตุที่ผันแปรเกิดขึ้นตามกฎทางโหราศาสตร์[75] เช่น การที่ Julius II ประสบความสำเร็จในสิ่งทั้งหลายที่เขากระทำก็เพราะจังหวะสถานการณ์และสภาพอารมณ์จิตใจของเขานั้นประสานสอดคล้องกลมกลืนกันพอดีและเป็นที่รู้กันว่า Julius II นั้นเป็นคนที่มีอารมณ์หรือลักษณะธาตุที่หุนหันพลันแล่น (chorelic) ซึ่งตามปรกติแล้วเรามักจะเชื่อว่าคนหุนหันพลันแล่นมักจะล้มเหลวมากกว่าประสบความสำเร็จ แต่เป็นเพราะจังหวะสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับ Julius II นั้นเหมาะสมกับที่จะให้คนที่มีธรรมชาติอย่างเขาก้าวขึ้นสู่ความสำเร็จ เพราะมาคิอาเวลลีเองก็เตือนว่า Julius II อาจจะกลับล้มเหลวถ้าเขาต้องเผชิญกับจังหวะสถานการณ์ที่เหมาะสมกับสภาพอารมณ์หรือลักษณะธาตุแบบอื่นที่ไม่ใช่แบบหุนหันพลันแล่นอย่างเขา จุดใหญ่ใจความของคำเตือนของมาคิอาเวลลีก็คือ คนเราไม่ควรที่จะกระทำในสิ่งที่ฝืน "ธรรมชาติ" ของตัวเขาและควรที่จะทำอะไรตามกำลังความสามารถของ "ธรรมชาติ" ของเขา ดังนั้นมันจึงประจักษ์ชัดเจนว่า การประสานกลมกลืนของจังหวะสถานการณ์กับธรรมชาติสภาวะอารมณ์จิตใจของคน ๆ หนึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวของเขาเองเลย คนเราไม่สามารถเลือก (free choice) กำหนดสิ่งสองสิ่งให้ประสานกันได้เอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การประสานดังกล่าวของสิ่งสองสิ่งนี้ไม่ได้เกิดจากเจตน์จำนงเสรี (free will) ของมนุษย์ แต่มันขึ้นอยู่กับ โชคชะตา (fortune) จริง ๆ แล้วก็คือเมื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องโชคชะตาของปัจเจกบุคคลแล้ว จะเห็นได้ว่า **"โอกาสที่คนจะเอาชนะเหนือโชคชะตาได้นั้นก็ยังคงต้องขึ้นอยู่กับโชคชะตาอีกอยู่ดีนั่นเอง"**[76] และสิ่งที่สนับสนุนข้อความที่กล่าวมานี้ก็คืออุปมาอุปมัยโชคชะตากับสตรีที่มาคิอาเวลลี

---

[75] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" ใน *The Rise of Modern Philosophy: The Tension between the New and Traditional Philosophies from Machiavelli to Leibniz*, อ้างแล้ว, หน้า 264-265

[76] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" ใน *The Rise of Modern Philosophy: The Tension between the New and Traditional Philosophies from Machiavelli to Leibniz*, อ้างแล้ว, หน้า 264-265

ใช้อธิบาย เพราะถ้าเราพิจารณาให้ดี เราจะเห็นว่า แม้ว่ามาคิอาเวลลีจะสอนให้คนหนุ่ม (ผู้ที่ต้องการเอาชนะโชคชะตา) ตีและทุบหญิงสาว (โชคชะตา) เพื่อให้หล่อนยอมจำนนก็ตาม แต่เงื่อนไขสำคัญอยู่ที่ว่าโชคชะตา (หญิงสาว) ก็โปรดปรานหรือต้องการ (การกระทำอย่างของชายหนุ่มเช่นนั้น) ให้เป็นเช่นนั้น หรืออย่างที่เขากล่าวว่า "และเขาก็จะพบว่านางปล่อยให้ตนเองถูกเอาชนะโดยบุรุษเหล่านี้ ยิ่งกว่าโดยผู้ที่ดำเนินการอย่างเย็นชา"[77] ประเด็นสำคัญในความคิดของมาคิอาเวลลีคือมนุษย์ไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดจังหวะสถานการณ์ได้ และก็ไม่สามารถที่จะกำหนดลักษณะธาตุที่ติดตัวเขามาตั้งแต่เกิด มนุษย์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของโชคชะตา โชคชะตานี้เองที่ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลกำหนดทั้งจังหวะสถานการณ์และสภาวะอารมณ์จิตใจของผู้คน และความคิดดังกล่าวนี้เองที่ปรากฏในคำวิเคราะห์อธิบายบรรดาผู้นำทั้งหลายอันได้แก่ Caesare Borgia, Piero Soderini, Castruccio Castracani, Fabius Maximus และอีกหลายๆ คน[78]

อย่างไรก็ตามการกระทำหลายอย่างที่อาจจะดูคล้ายคลึงกับการกระทำหรือวิธีการของเจ้าผู้ปกครองที่ใช้ "virtù" ของตนในการนำมาซึ่งความสำเร็จนั้น ไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็น "virtù" เสมอไป และคนเหล่านั้นก็ไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นคนดี/พลเมืองดีในความหมายของมาคิอาเวลลีได้ เพราะมาคิอาเวลลีเห็นว่าด้านบวกของ virtù นั้นคือความรักในปิตุภูมิ (หรืออย่างที่กล่าวไปในช่วงก่อนนี้ในความหมายของ virtù ว่าคือ สภาพพื้นฐานจิตใจความสามารถของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่ทำให้เขาคนนั้นสามารถที่จะกระทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อรัฐ)[79] และด้วยด้านดีหรือความรักในปิตุภูมิของ virtù นี้ จะทำให้ปัจเจกบุคคลที่เป็นคนเลวกลายเป็นพลเมืองที่ดีได้ เพราะมาคิอาเวลลีเชื่อว่าสัจจธรรมในตัวมนุษย์คือ "พวกเขาจะไม่ทำดีถ้าไม่จำเป็น" และการที่มนุษย์มีเสรีภาพมากเกินไปจะนำไปสู่ความไม่สงบ เพราะโดยปรกติ มนุษย์นั้น "อกตัญญู ใจโลเลเปลี่ยนแปลงง่าย เสแสร้ง และไม่จริงใจ ขี้ขลาด และเอาแต่ได้"[80] มนุษย์ไม่เคยรู้จักคำว่าพอและตัณหาของเขาไม่รู้จักคำว่าอิ่ม ดังนั้นการฆาตกรรมตัวตนของเจ้าผู้ปกครองจะทำให้เจ้าผู้ปกครองเหนือกว่าคนอื่นๆ ที่จะสามารถจำกัดความต้องการของตนได้ แต่ก็เป็นราคาที่เขาต้องจ่ายในการเป็นคนที่มี "คุณธรรม" ในความหมายของมาคิอาเวลลี[81]

---

[77] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" ใน *The Rise of Modern Philosophy: The Tension between the New and Traditional Philosophies from Machiavelli to Leibniz*, อ้างแล้ว, หน้า 265

[78] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" ใน *The Rise of Modern Philosophy: The Tension between the New and Traditional Philosophies from Machiavelli to Leibniz*, อ้างแล้ว, หน้า 265

[79] ดูหน้า 27

[80] Anthony J. Parel, "Virtù" อ้างแล้ว, หน้า 98

[81] Anthony J. Parel, "Virtù" อ้างแล้ว, หน้า 98

จากที่กล่าวมาแล้ว เราจึงสามารถเข้าใจข้อความที่มาคิอาเวลลีเขียนในจดหมายที่เป็นที่รู้จักกันดี อันได้แก่จดหมายลงวันที่ 16 เมษายน 1527 ที่เขียนถึง Francessco Vettori ที่เขากล่าวว่า "ข้าพเจ้ารักปิตุภูมิยิ่งกว่ารักวิญญาณของข้าพเจ้า" ("I love my fatherland more than my soul.") หรือข้อความใน *The Florentine Histories* ที่เขากล่าวด้วยความนิยมยกย่องถึงผู้ที่ "เห็นปิตุภูมิสำคัญเหนือวิญญาณของตัวเอง" เพราะนอกจากมาคิอาเวลลีสอนให้ผู้ที่ต้องการเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้อันเป็นพลเมือง/คนดีต้องเป็นผู้ที่ได้กระทำการฆาตกรรมตัวตนของตนแล้ว เรายังทราบว่า ในทฤษฎีธรรมชาติมนุษย์ของเขานั้น เขาไม่ให้ความสำคัญหรือการมีอยู่ของสิ่งที่เรียกว่าวิญญาณเลย ดังนั้นการฆาตกรรมตัวตนในคำสอนของมาคิอาเวลลีจากสายตาของคนในสมัยของเขาก็คือ การสอนให้คนในสมัยเขาซึ่งยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของคำอธิบายธรรมชาติมนุษย์แบบคริสตศาสนาและแบบคลาสสิคนั้น สลัดความเชื่อในคำอธิบายในเรื่องวิญญาณออกไปเสีย หรืออีกนัยหนึ่งคือ การสังหารตัวตน ความเป็นคริสตศาสนิกชนหรือตัวตนในภาพลักษณะแบบคลาสสิค (Christian or Classical self-image) ให้หมดไปเสียนั่นเอง เพราะจิตสำนึกของตัวตนทั้งสองแบบนี้เป็นอุปสรรคต่อ virtù ของมนุษย์ในวิธีคิดของมาคิอาเวลลี นอกจากความเชื่อในเรื่องวิญญาณจะทำให้มนุษย์ไม่ค่อยจะให้ความสำคัญกับรัฐอันเป็นเรื่องของโลกนี้และทำให้เกิดเส้นแบ่งระหว่างคนดีกับพลเมืองดีเกิดขึ้นแล้ว เขายังเห็นว่า คำสอนในเรื่องของการประนีประนอมหรือทางสายกลางที่เป็นคำสอนที่สำคัญของคริสตศาสนาและความคิดแบบคลาสสิคเป็นสิ่งที่สร้างความวิบัติให้แก่เจ้าผู้ปกครอง เพราะเขาเชื่อว่าการไม่มีหรือไม่ถือว่าสิ่งที่เรียกว่าทางสายกลาง (moderation) เป็นคุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความเป็นไปของดวงดาวที่เป็นตัวที่มีอิทธิพลอย่างแท้จริงต่อมนุษย์อย่างที่เขากล่าวว่า "ด้วยธรรมชาติมนุษย์นั้นผันแปรเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาและไม่สามารถอยู่ในสภาวะสถิตย์ได้ พวกเขาจึงต้องมีขึ้นและมีลง และมีหลายอย่างที่ท่านทำไปด้วยไม่รู้ว่าเหตุผลในการกระทำของท่าน นั่นก็ด้วยอำนาจจากดวงดาวอันกำหนดท่านให้กระทำในสิ่งที่ท่านได้กระทำ (necessity)"[82] และด้วยเงื่อนไขจากความกดดันของจักรวาลอันมีผลในการสร้างความกดดันทางอารมณ์จิตใจนี้เองที่คนเราไม่ควรที่จะเชื่อหรือปฏิบัติตามคำสอนในเรื่องของทางสายกลาง (a middle course) เพราะ "มันเป็นสิ่งที่ขัดต่อธรรมชาติ" สิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของ "คุณธรรม" ที่แท้ของมนุษย์ก็คือการทำอะไรอย่างสุดกำลังเต็มที่ (excessively) ดังนั้นความปรารถนาต่อความเจริญอย่างไม่มีขีดจำกัด การขยายอำนาจอย่างไม่มีขีดจำกัด และการมีทรัพย์สินอาหารอย่างไม่จำกัดจึงเป็นส่วนสำคัญของ virtù ของมาคิอาเวลลี เพราะหนทางเดียวที่จะไม่ให้เกิดความไร้เสถียรภาพทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจก็คือการแสวงหาอำนาจและทรัพย์สินสดมภ์ให้มากเท่าที่จะมากได้ การแสวงหาสิ่งเหล่านี้อย่างไม่จำกัดเกิดขึ้นได้ด้วยการมี virtù ที่แสดงออกอย่างเต็มที่ไม่ใช่

---

[82] Anthony J. Parel, "Virtù", อ้างแล้ว, หน้า 98

แสดงออกในลักษณะของทางสายกลาง แต่การแสวงหาหรือความต้องการอันไม่จำกัดนี้จะชอบธรรมต่อเมื่ออยู่บนพื้นฐานของ virtù ในความหมายของมาคิอาเวลลีอันหมายถึงการตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรักในปิตุภูมิเท่านั้น

virtù หรือคุณธรรมในความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นก่อให้เกิดแต่ "ความดีภายนอก" (the external good) หรือความดีทางกายภาพแห่งปิตุภูมิอันได้แก่ความมั่งคั่งและความรุ่งเรือง (riches and glory) virtù ของมาคิอาเวลลีไม่ได้มุ่งก่อให้เกิด "ความดีภายใน" หรือความดีสมบูรณ์แห่งวิญญาณของมนุษย์ เพราะเรื่องวิญญาณและความต้องการความดีสมบูรณ์ของวิญญาณนั้นไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองในความคิดของมาคิอาเวลลี แนวคิดแบบคริสตศาสนาและแบบคลาสสิคนั้นไม่แบ่งแยกความดีของวิญญาณและความดีของรัฐหรือความดีส่วนตัวและความดีสาธารณะออกจากกัน แต่ในแนวคิดเรื่องความดีสาธารณะของมาคิอาเวลลีนั้น การแบ่งแยกสองสิ่งที่ว่านี้ออกจากกันอย่างเด็ดขาดเป็นสิ่งที่ต้องทำและจำเป็น ความดีหรือประโยชน์ส่วนรวม (the common good) นั้นย่อมต้องอยู่เหนือความดีประโยชน์ส่วนตัว และไม่มีความจำเป็นอย่างใดที่ต้องนำสองเรื่องนี้มาสัมพันธ์กัน เพราะมันจะไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นเลย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ว่าทำไมมาคิอาเวลลีจึงเห็นว่า การกระทำใด ๆ ทั้งดีและเลวในมาตรฐานทางศีลธรรมย่อมจะสามารถนำมาซึ่งความดีแห่งสาธารณะได้เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้เองที่ทั้งความใจกว้างและความโหดร้าย ทั้งความเมตตาและตัณหาความละโมภทั้งความเปิดเผยตรงไปตรงมาและหลอกลวง ทั้งความเป็นคนเคร่งศาสนาและไม่มีศาสนา ฯลฯ สามารถเป็นสิ่งที่ให้ผลอันประเสริฐได้เหมือนกันถ้ามันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความดีสาธารณะได้[83] ดังนั้น สุดท้ายแล้วความหมายของ virtù ของมาคิอาเวลลีก็คือสภาพจิตใจอารมณ์ที่พร้อมที่จะกระทำอะไรก็ตามที่จำเป็นที่จะนำไปสู่ความดีแห่งปิตุภูมิ และการมี virtù และการสัมฤทธิ์ผลของ virtù ขึ้นอยู่กับโชคชะตาฟ้าดิน (fortuna or cosmic forces)

VII
ปัญหาในการตีความ : "ศึกษา-หนทาง-ความรู้"?

จากการศึกษาในส่วนที่หกที่ผ่านไปข้างต้นนั้นทำให้รู้ว่า virtù หรือคุณธรรมในความหมายของมาคิอาเวลลีนั้นเป็นอย่างไร แม้ว่ามาคิอาเวลลีจะกล่าวถึงความฉลาดและความสุขุมรอบคอบ (cleverness and prudence) ใน *The Prince* ซึ่งทำให้เราตีความหรือเข้าใจในตอนแรก ๆ ว่าความ

[83] Anthony J. Parel, "Virtù" อ้างแล้ว, หน้า 99

ฉลาดและความสุขุมรอบคอบนี้คือ virtù และมีสถานะเป็นความรู้อย่างหนึ่ง หรือเข้าใจว่า virtù คือความรู้ทางการเมืองที่แท้จริง แต่หลังจากเราได้ศึกษาที่มาและความหมายของ virtù ของมาคิอาเวลลีแล้วทำให้เราพบว่า virtù นั้นไม่ใช่ความรู้ แต่เป็นสภาวะอารมณ์จิตใจของคน แม้ว่า virtù จะไม่ได้มีสถานะของความรู้ แต่การใช้คำว่าความฉลาดและความสุขุมรอบคอบของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* ก็ไม่ได้ผิดอะไร เพราะความฉลาดและความสุขุมรอบคอบในความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นอาจจะไม่ได้เป็นความรู้ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากสภาวะอารมณ์จิตใจของคนเรา ซึ่งทำให้เขารู้สึกว่าควรทำในสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ ความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบอันอยู่ในธรรมชาติของสภาวะพื้นฐานอารมณ์จิตใจของคนนี้จะเป็นตัวที่กำหนดให้คนตระหนี่หรือใจกว้าง ซื่อสัตย์หรือไม่รักษาสัญญา คนจะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดก็ด้วยจิตใจอารมณ์ของเขาบอกให้ทำหรือไม่ทำ มันเป็นอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าที่จะเป็นความรู้ ดังนั้นความฉลาดหรือความสุขุมรอบคอบตัวนี้จึงไม่ใช่ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์หรือการใช้เหตุผล และเนื่องจากมันเป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากพลังอำนาจของโชคชะตาดวงดาวหรืออิทธิพลของจักรวาล (cosmic forces) ฉะนั้นมันจึงเป็นสิ่งที่เรียนรู้หรือสั่งสอนถ่ายทอดกันไม่ได้ และถึงแม้ว่าสมมุติว่ามันจะเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสั่งสอนกันได้ ก็ใช่ว่าโชคชะตาจะเอื้ออำนวยให้คน ๆ นั้นประสบความสำเร็จทุกคนไป เพราะแต่ละคนก็มีโชคชะตาหรือดวงแตกต่างกันไป ซึ่งหมายถึงว่าทุกคนไม่สามารถจะเป็นเจ้าผู้ปกครองที่ยิ่งใหญ่ได้

การที่ virtù ของมาคิอาเวลลีไม่ได้มีสถานะของความรู้ (knowledge) นั้น ทำให้มีปัญหาสำคัญในการตีความและรวมถึงการแปลงานของเขาด้วย ปมสำคัญที่ว่านี้ปรากฏในบทที่สิบห้าใน *The Prince* และปมที่ว่านี้เองที่ผู้ศึกษางานของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยอย่าง วิกิจ สุขสำราญ ได้หยิบยกขึ้นมาวิจารณ์การตีความของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์[84] ปมสำคัญที่ว่าอยู่ในข้อความในภาษาอิตาเลียนที่วิกิจหยิบยกมาจาก *The Prince* ฉบับ Mario Casella เป็นบรรณาธิการ ดังมีใจความดังนี้

> "Onde e' necessario a uno principe, volendosi mantenere, imparare a potete essere non buono, e usarlo e non l'usare secondo la necessita"[85]

ซึ่ง สมบัติ จันทรวงศ์ แปลโดยอิง *The Prince* ฉบับภาษาอังกฤษของ Mark Musa เป็นบรรณาธิการไว้ว่า

---

[84] ดู วิกิจ สุขสำราญ, *The Prince กับการศึกษาปรัชญาการเมืองสมัยใหม่* หน้า 70 และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *ร่องรอยสัญญาประชาคมในปรัชญามาคิอาเวลลี: บททดลองมองมาคิอาเวลลีในแง่ดี* หน้า 82 ในวารสารสังคมศาสตร์ฉบับเดียวกันนี้

[85] ดู วิกิจ สุขสำราญ, *The Prince กับการศึกษาปรัชญาการเมืองสมัยใหม* หน้า 76

> "Whereby it is necessary for a prince who wishes to maintain his position to learn how not to be good, and to use it or not according to necessity"
>
> "ดังนั้นหากเจ้าผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเรียนรู้ให้สามารถ ไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น"[86]

ส่วนชัยวัฒน์ สถาอานันท์ใช้ฉบับภาษาอังกฤษของ Peter Bondanella และ Mark Musa เป็นผู้แปลและบรรณาธิการ โดยเน้นข้อความจากฉบับที่ว่านี้ตรง **"and to use this knowledge or not to use it according to necessity"** และแปลข้อความทั้งหมดไว้ว่า

> "ดังนั้น ถ้าผู้ปกครองต้องการรักษาอำนาจการปกครอง เขาจะต้องเรียนรู้ว่าจะเป็นผู้ไร้คุณธรรมได้อย่างไร และจะต้องรู้จักใช้หรือไม่ใช้ ตามความจำเป็น"[87]

และวิกิจ สุขสำราญถอดความจากภาษาอิตาเลียนว่า

> "ดังนั้นจึงจำเป็นสำหรับเจ้าผู้ปกครอง ผู้ปรารถนาที่จะคงอยู่ ที่จะต้องศึกษาหนทางที่สามารถไม่เป็นคนดี และใช้ และไม่ใช้ ตามแต่ความจำเป็น"[88]

จากข้างต้น วิกิจวิจารณ์การแปลและตีความของชัยวัฒน์ว่า ชัยวัฒน์นั้นเน้นตรงที่คำว่า**ความรู้** ในประโยคดังกล่าว แต่วิกิจเห็นว่าถ้าถอดความตามภาษาอิตาเลียนเป็นภาษาไทยหรือถ้าพิจารณาจากสำนวนการแปลของ George Bull หรือ Mark Musa จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ชัยวัฒน์แปลว่า**ความรู้** "น่าจะหมายถึง**หนทางหรือวิธี** มากกว่าที่จะหมายถึง**ความรู้** เพื่อว่าจะได้เลือกใช้และไม่ใช้มัน ตามแต่ความจำเป็น"[89] โดยวิกิจให้เหตุผลประกอบว่า "เพราะถ้าหมายถึง**ความรู้** คงจะไม่มีการแนะให้เลือกใช้หรือไม่ใช้ **ความรู้** ตามความจำเป็นแน่ ๆ และถ้ายิ่งดูตามคำแปลภาษาไทยของ ดร.ชัยวัฒน์ จะพบว่ามีข้อประหลาด คือ **จะต้องรู้** ที่จะใช้หรือไม่ใช้**ความรู้**....."[90] และจากการที่วิกิจมองเห็นการที่ชัยวัฒน์

---

[86] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 221

[87] อ้างใน วิกิจ สุขสำราญ, อ้างแล้ว, หน้า 75

[88] วิกิจ สุขสำราญ, อ้างแล้ว, หน้า 76

[89] วิกิจ สุขสำราญ, อ้างแล้ว, หน้า 76

[90] วิกิจ สุขสำราญ, อ้างแล้ว, หน้า 76

ต้องการตีความมาคิอาเวลลีว่า ตัวมาคิอาเวลลีนั้นต้องการให้เจ้าผู้ปกครองที่ต้องการรักษาสถานะของตนไว้ต้องรู้จักใช้หรือไม่ใช้ความรู้ ทำให้วิกิจมองเห็นการที่ชัยวัฒน์ "กลับไปใช้ต้นฉบับ *The Portable Machiavelli* ที่ผลิตสำหรับคนทั่ว ๆ ไปไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นนักวิชาการ" ซึ่ง "คำแปลตรงนี้จึงได้มีการเติมคำว่า this knowledge ลงไปด้วยความปรารถนาดีให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย และ ดร.ชัยวัฒน์ก็ไปเน้นคำที่เติมมานี้ เพื่อโยงไปอธิบายให้เข้ากับประเด็นที่ (ชัยวัฒน์--ผู้เขียน) ต้องการ (เน้นโดยผู้เขียน) ได้อย่างน่าชมยิ่งว่า 'การเรียนรู้ว่าเมื่อใดควรจะทำอย่างไรนั้น เป็นความรู้อันยิ่งใหญ่ทางการเมือง สิ่งที่จำเป็นสำหรับเจ้ามิใช่ค่ายประตูหอรบ แต่คือความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงของสถานการณ์ทางการเมือง (เน้นโดยผู้เขียน)'"[91] ผู้เขียนพอจะเข้าใจคำวิจารณ์ดังกล่าวของวิกิจ ซึ่งถ้าผู้เขียนเข้าใจทั้งวิกิจและชัยวัฒน์ไม่ผิด นั่นคือ วิกิจเห็นว่าชัยวัฒน์เน้นประเด็นเรื่องความรู้ของเจ้าผู้ปกครอง และพยายามถอดความและตีความโดยเลือกฉบับแปลที่จะให้ความหมายสอดคล้องกับความเข้าใจหรือประเด็นที่ตนต้องการ การเน้นประเด็นเรื่องความรู้อันยิ่งใหญ่ทางการเมืองว่าคือความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงของสถานการณ์ทางการเมืองว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้นั้น ทำให้ชัยวัฒน์สร้างข้อความที่วิกิจเห็นเป็น "ข้อประหลาด" ในการที่เจ้าผู้ปกครอง "จะต้องรู้ ที่จะใช้หรือไม่ใช้ความรู้....." การที่เจ้าจะต้องรู้ที่จะใช้ความรู้หมายความว่า เจ้าจะต้องมีความรู้ชุดหนึ่งและความรู้นั้นจะเป็นตัวชี้นำการใช้หรือไม่ใช้ความรู้อีกชุดหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า เจ้าจะต้องมีความรู้สองชุดนั่นเอง

การที่เจ้ามีความรู้สองชุดที่ว่านี้อาจจะฟังดูประหลาดสำหรับวิกิจหรือไม่ก็ได้ วิกิจอาจจะเห็นเป็นข้อประหลาดเพราะข้อความเบื้องต้นที่ทำให้เข้าใจว่าเจ้าต้องมีความรู้สองชุดมันขัดกับต้นฉบับทั้งภาษาอังกฤษและภาษาอิตาเลียนที่วิกิจใช้ในการถอดความของเขา แต่ถ้าเรามองข้ามปัญหาการแปลหรือการถอดความที่ต้องเคร่งครัดทุกตัวอักษรแล้ว เราก็จะพบว่าการมีความรู้สองชุดของเจ้าผู้ปกครองไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดแต่อย่างไร โดยเฉพาะถ้าเราพิจารณาจากแบบแผนความคิดของนักคิดยุคคลาสสิคอย่างเพลโต-อริสโตเติล (Platonic-Atristotelian tradition) เพราะอย่างในกรณีของอริสโตเติลที่ได้พูดไว้แล้วข้างต้นว่า ศาสตร์หรือความรู้ทางการเมืองนั้นมีลักษณะความสำคัญในฐานะของศาสตร์หรือองค์ความรู้ที่เป็นตัวกำหนดศาสตร์ความรู้อื่น ๆ[92] และสำหรับเพลโต ข้อความที่เขาเขียนใน *The Statesman* ชี้ชัดว่า ศาสตร์ของผู้ปกครองนั้นคือองค์ความรู้ที่กำหนดการกระทำหรือการงดการกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดผลที่ดีต่อมนุษย์ และในการกำหนดการกระทำหรือการงดการกระทำนั้นย่อมเกี่ยวข้องกับความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อื่น ๆ ด้วย[93] และในการสนทนาระหว่างโสกราตีสและทราซีมาคุสใน *The Republic* ใน

---

[91] วิกิจ สุขสำราญ, อ้างแล้ว, หน้า 77

[92] ดูหน้า 19

[93] Plato, *Statesman, Philebus, Ion,* translated by H.N: Fowler and W.R. M. Lamb, อ้างแล้ว, 259b-267d.

เรื่องความยุติธรรมนั้นก็มีข้อความที่มีนัยแอบแฝงว่าผู้ปกครองที่เรียกได้ว่าเป็นผู้รู้ (wise) ต้องรู้จักทั้งสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี แต่ผู้ปกครองต้องมีความรู้ในความดีที่แท้เพื่อที่จะชี้นำประโยชน์ของความรู้ในสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีนั้นอีกทีหนึ่ง[94] แน่นอนว่า มันเป็นไปได้อย่างยิ่งที่คนที่มีพื้นฐานความคุ้นเคยกับแนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์หรือความรู้ทางการเมืองที่แท้ในแบบแผนความคิดของเพลโตและอริสโตเติลเมื่ออ่านข้อความที่เป็นปัญหาข้างต้นในงานของมาคิอาเวลลีแล้วจะตีความหรือพยายามตีความข้อความดังกล่าวให้สอดคล้องกับประเด็นที่ตนมีอยู่ในใจของตน (presupposition) อยู่แล้ว และเป็นไปได้อย่างยิ่งที่ชัยวัฒน์จะเข้าข่ายคนที่มีประเด็นที่ว่านี้ในใจ อย่างไรก็ตามในการโต้แย้งข้อวิจารณ์ของวิกิจที่มีต่อข้อความที่เป็นปัญหาดังกล่าว ชัยวัฒน์ได้ใช้สำนวนแปลของคนอื่น ๆ มาสนับสนุนการตีความของตน เขากล่าวว่า ไม่เฉพาะฉบับแปลของ Bondanella และ Musa เท่านั้นที่มีคำว่า "this knowledge" แต่ฉบับแปลของ Luigi Ricci ที่แปลตั้งแต่ ค.ศ.1903 และขัดเกลาโดย E.R.P Vincent ในปี ค.ศ. 1935 และในฉบับแปลของ Jean-Pierre Barricelli ในปี ค.ศ. 1975 รวมทั้งฉบับแปลของ Robert M. Adams ในปี ค.ศ. 1977 และของ Harvey C. Mansfield Jr. ต่างก็แปลไปในทำนองเดียวกัน นั่นคือ "ความรู้ว่าจะทำการใดหรือไม่ทำการใดทางการเมือง" ซึ่งชัยวัฒน์เห็นว่า "น่าจะเป็นเนื้อหาสาระแห่งคำสอนของมาคิอาเวลลียิ่งกว่า 'ความรู้ในการทำความชั่วทางการเมือง'" (ซึ่งผู้เขียนขอเพิ่มเติม "ความรู้ในการทำความดีทางการเมือง" เข้าไปด้วย) และความรู้ทางการเมืองที่แท้จริงดังกล่าวนี้เองที่ชัยวัฒน์เชื่อว่ามาคิอาเวลลีเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าเหนือแก้วแหวนเงินทองใด ๆ ที่เขาจะมอบให้กับโลเร็นโซ และความรู้อันมีค่าสูงสุดดังกล่าวนี้เองที่เจ้าจะต้องเรียนรู้เพื่อที่จะได้เป็นอิสระจากโชคชะตา (Fortune) และประสบความสำเร็จ[95] สิ่งที่ชัยวัฒน์โต้ตอบวิกิจก็คือ การตีความของเขาเช่นนั้นไม่ใช่การตีความที่ปราศจากความเที่ยงตรงในการถอดความอย่างที่วิกิจเข้าใจ และนอกจากนี้ยังมีข้อความอื่น ๆ ในตัวบทที่สนับสนุนการตีความดังกล่าว อันหมายความได้ว่า ชัยวัฒน์กำลังบอกว่าในการที่จะเข้าใจประโยคหรือข้อความใดในตัวบทจำเป็นต้องพิจารณาข้อความอื่น ๆ โดยรวม เพราะข้อความอื่น ๆ ในตัวบทนี้ทำหน้าที่เป็นบริบท (context) ในการตีความทำความเข้าใจข้อความที่เป็นปัญหาดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม การอ้างสำนวนแปลอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาไปในทำนองเดียวกับที่คน ๆ หนึ่งต้องการตีความนั้นไม่จำเป็นว่า การแปลหรือการตีความนั้นจะต้องเป็นการตีความที่ถูกต้องแม่นยำและไม่ผิดเพี้ยนไปจากความหมายที่แท้จริงที่มาคิอาเวลลีเขียนในต้นฉบับภาษาอิตาเลียน เพราะถ้าผู้แปลอื่น ๆ ที่ชัยวัฒน์ยกมานั้นมีประเด็นในใจ (presupposition) ไม่ต่างกัน นั่นคือผู้แปลเหล่านี้ "มีพื้นฐานความคุ้นเคยกับ

---

[94] Plato, *Republic I*, trans. Paul Shorey, อ้างแล้ว, บทที่หนึ่ง, 338b-354c.

[95] ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *ร่องรอยสัญญาประชาคมในปรัชญามาคิอาเวลลี: บททดลองมองมาคิอาเวลลีในแง่ดี*, หน้า 87

แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์หรือความรู้ทางการเมืองที่แท้ในแบบแผนความคิดของเพลโตและอริสโตเติล" แล้วก็คงไม่แปลกที่พวกเขาจะแปลข้อความดังกล่าวมาในทำนองเดียวกัน และเป็นทำนองเดียวกันกับที่ชัยวัฒน์ซึ่งมีประเด็นในใจ (presupposition) ดังกล่าวนี้อยู่เหมือนกัน และเป็นที่แน่นอนว่าชัยวัฒน์ก็จะเลือกสำนวนแปลที่ถูก (ประเด็นใน) ใจเขามากกว่าที่จะเลือกสำนวนแปลอื่น ดังนั้นการอ้างสำนวนแปลในทำนองเดียวกันของชัยวัฒน์ก็คงไม่ต่างกับสิ่งที่ Wittgenstein กล่าวถึงการกระทำในทำนองดังกล่าวของชัยวัฒน์ว่าไม่ต่างจาก "การที่คน ๆ หนึ่งซื้อหนังสือพิมพ์รายวันยี่ห้อเดียวกันอีกหลาย ๆ ฉบับ เพื่อตรวจสอบดูความเที่ยงตรงหรือข้อเท็จจริงของข่าวที่ปรากฏในฉบับแรกที่เขาอ่าน"[96] นั่นก็เพราะหนังสือพิมพ์ร้อยฉบับที่มีหัวหรือยี่ห้อเดียวกันที่ออกมาในวันเดียวกันย่อมให้ข่าวหรือข้อมูลเหมือนกันฉันใด สำนวนแปล *The Prince* ที่แปลโดยผู้แปลที่มีประเด็นในใจเหมือนกันย่อมให้การตีความแบบเดียวกันฉันนั้น ดังนั้นถ้าเรายังคงมองข้ามหรือละประเด็นเรื่องความเที่ยงตรงในการถอดความแล้ว สิ่งที่คงเหลือให้เราพิจารณาก็คือข้อความส่วนอื่น ๆ ในตัวบท *The Prince* และข้อความในงานอื่น ๆ ของเขา ซึ่งถือได้ว่าเป็นบริบท (context) และตัวบท (text) ของกันและกันในเวลาเดียวกัน และจากสิ่งนี้เองที่เราจะนำมาพิจารณาประเด็นสำคัญที่ว่า มาคิอาเวลลีมีความตั้งใจ (intention) หรือมีแบบแผนความคิดในเรื่องศาสตร์หรือความรู้ทางการเมืองที่แท้แบบเดียวกันกับของเพลโต-อริสโตเติลหรือไม่?

สิ่งที่เราทราบจากการวิเคราะห์ทฤษฎีแนวความคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์และจักรวาลของมาคิอาเวลลีจากงานเขียนต่าง ๆ ของเขาที่ผ่านมานั้นก็คือ virtù ไม่ได้มีสถานะของความรู้ ดังนั้นข้อสรุปก็คือ การตีความและการแปลของชัยวัฒน์ที่ว่า "ดังนั้น ถ้าผู้ปกครองต้องการรักษาอำนาจการปกครอง เขาจะต้องเรียนรู้ว่าจะเป็นผู้ไร้คุณธรรมได้อย่างไร และจะต้องรู้จักใช้หรือไม่ใช้ ตามความจำเป็น" นั้นเป็นการตีความและการแปลที่ไม่ตรงกับประเด็นความตั้งใจที่ปรากฏในข้อเขียนต่าง ๆ ของมาคิอาเวลลี แต่การแปลและตีความของวิกิจที่ว่า "ดังนั้นจึงจำเป็นสำหรับเจ้าผู้ปกครอง ผู้ปรารถนาที่จะคงอยู่ ที่จะต้องศึกษาหนทางที่สามารถไม่เป็นคนดี และใช้ และไม่ใช้ ตามแต่ความจำเป็น" นั้นน่าจะสอดคล้องกับทฤษฎีแนวความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์และจักรวาลของมาคิอาเวลลี แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหายังไม่หมดไปเสียทีเดียว เพราะจากข้อความแปลดังกล่าวของวิกิจ (ซึ่งเป็นการแปลจากภาษาอิตาเลียนและเป็นการแปลที่พยายามจะให้คงไว้ซึ่งความหมายเดิมของภาษาต้นฉบับของมาคิอาเวลลีที่สุดนั้น) คำว่า "ศึกษา" เป็นอุปสรรคที่ทำให้เราไม่สามารถด่วนสรุปว่าเราไม่มีปัญหาอีกแล้ว เพราะถ้า virtù ไม่ใช่ความรู้แต่เป็นหน

---

[96] "'There is no possible context in which such a doubt could have meaning.'...'As if a man were to buy several copies of a daily newspaper to check that what the first copy said was true.'" ดู Terry Eagleton, *Saints and Scholars*, (London: Futura Publications, A Division of Macdonald & Co [Publishers]), หน้า 15

ทาง ทำไมมาคิอาเวลลีถึงกล่าวว่า เจ้าผู้ปกครองจำเป็นที่จะต้องศึกษาหนทางดังกล่าว? และถ้า virtù ไม่ใช่ความรู้ ทำไมมาคิอาเวลลีถึงกล่าวว่า สิ่งที่มีค่าที่สุดคือความรู้ว่าด้วยการกระทำของมหาบุรุษอันเป็นสิ่งที่เขาเรียนรู้จากประสบการณ์อันยาวนาน? และมันคืออะไรกันเล่าที่มาคิอาเวลลี "ได้ย่อลงเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ส่งมายังความประเสริฐ" ของโลเร็นโซ ถ้ามันไม่ใช่ความรู้? ปัญหาที่ยังค้างอยู่นี้ทำให้เราต้องหันกลับมาพิจารณาอีกครั้งในสิ่งที่ชัยวัฒน์ได้กล่าวปกป้องการตีความและการแปลของเขาอันมีนัยยะของความเชื่อที่ว่า virtù คือ ความรู้

ถึงตรงนี้ เราพบว่าในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้หรือศาสตร์ทางการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้นมีปัญหาที่สร้างความสับสนพอสมควร ในตอนต้น ๆ เราพบว่าความรู้หรือศาสตร์ทางการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้นเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้รวมทั้งความเข้าใจในธรรมชาติมนุษย์ ต่อมาเมื่อเราศึกษาต่อไป เราพบว่าความรู้หรือศาสตร์ทางการเมืองนั้นสัมพันธ์กับความฉลาดและความสุขุมรอบคอบ (cleverness or prudence) ซึ่งเราสันนิษฐานว่าความฉลาดและความสุขุมรอบคอบนั้นซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องหรือเกิดจากความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติมนุษย์ และความฉลาดและความสุขุมรอบคอบที่ว่านี้น่าจะเป็นคุณธรรมหรือ virtù ทางการเมือง แต่เมื่อเราศึกษาหาความหมายของ virtù จากงานของมาคิอาเวลลี เราก็พบว่า virtù นั้นไม่ใช่ความรู้ที่จะสั่งสอนถ่ายทอดกันได้ แต่เกิดจากโชคชะตาหรืออำนาจของดวงดาว (Fortuna or cosmic forces) ซึ่งทำให้เกิดสภาพจิตใจอารมณ์ที่พร้อมที่จะกระทำอะไรก็ตามที่จำเป็นที่จะนำไปสู่ความดีอันได้แก่ความมั่งคั่งและความรุ่งเรืองแห่งปิตุภูมิ และดูเหมือนว่า virtù ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความรู้ในธรรมชาติมนุษย์อย่างที่เราเข้าใจในตอนต้นเลย และการที่ virtù ไม่ใช่ความรู้นั้นทำให้เราเห็นว่าการแปลและตีความของวิกิจนั้นดูจะถูกต้องเที่ยงตรงกว่าของชัยวัฒน์ แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกับข้อความบางตอนใน *The Prince* และก็ขัดแย้งกับการกระทำหรือจุดมุ่งหมายของการเขียนและการอุทิศ *The Prince* ของมาคิอาเวลลีด้วย

ถ้า virtù ไม่ใช่ความรู้และ virtù เป็นสิ่งที่เจ้าผู้ปกครองจะมิได้ก็ด้วยเหตุผลทางโหราศาสตร์ และ virtù จะเป็น virtù ที่สัมฤทธิ์ผลสามารถต่อสู้กับวิกฤตการณ์อันเกิดขึ้นด้วยเหตุผลทางโหราศาสตร์อีกเช่นกันได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับเหตุผลทางโหราศาสตร์อีก ดังนั้นการเขียน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้แก่เจ้าผู้ปกครองเพื่อว่าเจ้าผู้ปกครองจะได้มี virtù และสามารถต่อสู้กับโชคชะตาได้นั้นดูจะเป็นการกระทำที่ขัดแย้งในตัวเองของผู้เขียน นอกเสียจากว่าสิ่งที่มาคิอาเวลลีต้องการจะบอกเจ้าผู้ปกครองผ่าน *The Prince* นั้นไม่ใช่ตัว virtù เอง *แต่เป็นความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์และธรรมชาติของ* virtù *และแม้ว่าความรู้ดังกล่าวนี้จะไม่ใช่* virtù *ทางการเมือง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นความรู้ทางการเมืองที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเอง ประชาชน ความเป็นไปของผู้คนและของรัฐ รวมทั้งความหมายของ* virtù *ของเจ้าผู้ปกครอง ประชาชนและของรัฐด้วย* ขณะเดียวกันก็มิได้หมายความว่าคนทุกคนที่อ่านงานของมาคิอาเวลลีจะเข้าใจความรู้ทางการเมืองที่สำคัญนี้ได้ เพราะ

ความเข้าใจในความรู้ดังกล่าวก็คงต้องอาศัยโชคชะตาที่จะกำหนดให้คน ๆ นั้นเข้าใจได้ และถ้าพิจารณาตามเหตุผลของการมีอยู่ของ virtù ในตัวเจ้าผู้ปกครองอันได้แก่ลักษณะธาตุที่กำหนดสภาวะอารมณ์ความรู้สึกซึ่งมีผลต่ออัจฉริยะภาพ (ingegno) และจินตนาการ (fantasia) อันมีส่วนกำหนดการรับรู้และการมีมโนภาพต่าง ๆ แล้ว เจ้าผู้ปกครองที่มีลักษณะธาตุต่าง ๆ กันก็จะรับรู้หรือตีความข้อเขียนของมาคิอาเวลลีแตกต่างกันไป ซึ่งหมายความว่าความเข้าใจในสิ่งที่มาคิอาเวลลีต้องการจะส่งผ่านนั้นก็แตกต่างกันไปด้วย ขณะเดียวกันในแต่ละสถานการณ์นั้นก็ต้องการคุณสมบัติที่แตกต่างกันไปของเจ้าผู้ปกครองด้วย คนหุนหันพลันแล่นก็อาจเหมาะสมกับสถานการณ์หรือวิกฤตการณ์หนึ่ง ในขณะที่ในอีกสถานการณ์หนึ่งนั้นคนที่เย็นชาก็อาจจะเป็นคนที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ถ้าใครอ่านงานของมาคิอาเวลลีแล้วคิดว่าตนควรจะทำตัวให้เหมือนกับผู้นำที่ประสบความสำเร็จในสถานการณ์คล้าย ๆ กันก็ไม่ได้หมายความว่าเขาผู้นั้นจะประสบความสำเร็จเฉกเช่นเดียวกับผู้นำที่มาคิอาเวลลียกตัวอย่างไว้ เพราะการที่คน ๆ หนึ่งอาจจะเป็นคนวู่วามหุนหันพลันแล่นเฉกเช่นเดียวกับ Julius II ก็ไม่ได้ความหมายว่าเขาจะประสบความสำเร็จอย่าง Juluis II เพราะสิ่งสำคัญอยู่ที่โชคชะตาที่จะบันดาลสถานการณ์ที่ทำให้ความหุนหันเป็นสิ่งที่ดีที่เหมาะสม และถึงแม้ว่าเราจะเป็นคนที่สามารถที่จะซื่อสัตย์ในบางเวลาและตระบัดสัตย์ได้ในบางโอกาส ก็ไม่ได้หมายความว่าคุณสมบัติดังกล่าวของเราจะประกันการขึ้นสู่การมีอำนาจและความยิ่งใหญ่ได้เลย การปราศจากหลักประกันและความไม่แน่นอนของโชคชะตา และการที่ virtù นั้นไม่ใช่ความรู้ แต่เป็นสภาวะอารมณ์จิตใจของคนแต่ละคนนั้นเป็นความรู้ที่มาคิอาเวลลีต้องการที่จะบอกแก่ผู้อ่านของเขามากกว่าที่จะเป็นความรู้ที่แน่นอน หรือคู่มือในการปฏิบัติ ("How to" หรือ "manual") ขณะเดียวกัน มาคิอาเวลลีเชื่อว่าไม่มีใครในโลกนี้ไม่ว่าจะฉลาดรอบรู้ปานใดจะสามารถมีทฤษฎีหรือสูตรสำเร็จในการที่จะล่วงรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นและการกระทำอย่างไรถึงจะสำเร็จ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือไม่มีใครจะสามารถล่วงรู้ว่าโชคชะตาจะกำหนดอะไรให้ใครเป็นอย่างไร (ถ้ากล่าวในภาษาในบริบทความคิดของเราก็คือ ไม่มีใครล่วงรู้พรหมลิขิตได้) ฉะนั้นการที่เขาเขียน *The Prince* ขึ้นมานั้นก็ด้วยหวังว่าโชคชะตาจะบันดาลให้เกิดเจ้าผู้ปกครองนั้นขึ้นมา และเจ้าผู้ปกครองที่โชคชะตาเลือกสรรแล้วเท่านั้นที่จะเป็นผู้เดียวเท่านั้นที่จะ **"ศึกษาหนทางที่สามารถไม่เป็นคนดี และใช้และไม่ใช้ ตามแต่ความจำเป็น" และ virtù ซึ่งโดยแท้จริงไม่มีสถานะของความรู้ก็จะมีสถานะของความรู้ที่ศึกษาได้แต่เฉพาะบุคคลที่โชคชะตากำหนดไว้และการตีความในลักษณะนี้เองเท่านั้นที่จะไขปัญหาระหว่างวิกิจและชัยวัฒน์ที่คั่งค้างข้างต้นได้สำเร็จ**

และด้วยเหตุที่สรรพสิ่งทั้งหลายมีขึ้นสูงและลงต่ำ อิตาลีและตัวมาคิอาเวลลีเองนั้นตกต่ำมานานแล้วน่าที่จะถึงเวลาที่จะหลุดพ้นจากสภาพดังกล่าว[97] โดยหวังว่าโชคชะตาจะเลือกให้โลเร็นโซคือเจ้าผู้ปกครอง

---

[97] พิจารณาข้อความดังต่อไปนี้ "และอย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไปแล้ว จำเป็นที่ประชาชนแห่งอิสราเอลจะต้องตกเป็นทาสในอียิปต์ ถ้าเราปรารถนาจะได้เห็นคุณธรรมของโมเสส และถ้าเราปรารถนาจะได้รู้ถึงความยิ่งใหญ่แห่งจิตใจของไซรัส ก็จำเป็นที่

ที่จะ "ยื้อยุดอิตาลีและกอบกู้อิสระภาพของอิตาลีจากพวกป่าเถื่อน"[98] เขาหวังว่าถ้าโลเร็นโซจะ "...ไตร่ตรองและอ่านอย่างขยันหมั่นเพียรและเอาใจใส่ เขาก็จะได้รู้ถึงความปรารถนาอันร้อนแรงของมาคิอาเวลลี เขาจะได้บรรลุถึงความยิ่งใหญ่ซึ่งโชคชะตาและคุณสมบัติอื่น ๆ ของเขาได้บ่งบอกไว้"[99] อันหมายความว่าโลเร็นโซนั้นอาจจะเป็น*เจ้าผู้ปกครอง*ที่สามารถเข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้ในทำนองที่ผู้ที่วาดภาพพื้นที่ราบย่อมต้องอยู่ในที่สูง แต่ขณะเดียวกัน*เหล่าเจ้าผู้ปกครอง*คนอื่น ๆ ที่อยู่ในที่สูงเช่นเดียวกันก็ไม่สามารถเข้าใจธรรมชาติของประชาชนได้เหมือนกับโลเร็นโซ ที่มาคิอาเวลลีเลือกโลเร็นโซนั้นเป็นเพราะว่าเขาคิดว่า โลเร็นโซนั้นมี virtù ที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้จริงได้ อย่างที่เขาได้เขียนใน *Captiolo Patorale* ที่อุทิศให้กับโลเร็นโซว่า "โลเร็นโซเป็นผู้ที่มีคุณธรรมหลายประการ เทพจูปีเตอร์ได้ประทานความฉับไว (allegro temperament)[100] เทพธิดาวีนัสประทานให้เขาเกิดมาพร้อมกับเสน่ห์และความสง่างาม (graces) เทพมาร์สทำให้เขามีหัวใจอย่างซีซาร์ เขาได้ความฉลาดลุ่มลึก (astuteness) จากเทพเมอร์คิวรี ส่วนเทพจูโนทรงประทานจิต (spirit) อันทรงพลังที่สามารถจะปกครองจักรวรรดิได้ และเทพแซทเทิร์นก็ทรงประทานอายุอันยืนยาวให้กับเขา"[101] แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ที่ดูว่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการมีคุณสมบัติหรือศักยภาพที่จะเป็นเจ้าเหล่านี้ก็คือ "โชคชะตา" เพราะคุณธรรม (virtù) หรือคุณสมบัติเหล่านี้เกิดขึ้นได้ก็ด้วยอำนาจหรืออิทธิพลของจักรวาล (cosmic forces) ดังที่มาคิอาเวลลีได้อธิบายการมีคุณธรรมของ

ชาวเปอร์เซียจะต้องถูกกดขี่โดยชาวมีดีส และถ้าเราปรารถนาจะ[รู้]ถึงความประเสริฐของเธลิอุส ก็จำเป็นที่ชาวเอเธนส์จะต้องถูกทำให้กระจัดกระจายไป ดังนั้นในขณะนี้ ถ้าเราปรารถนาจะรู้ถึงคุณธรรมแห่งน้ำใจอย่างอิตาเลียน ก็จำเป็นที่อิตาเลียนจะต้องถูกกดลงให้อยู่ในสภาพปัจจุบัน และจะต้องถูกกดขี่เสียยิ่งกว่าชาวฮีบรู ตกเป็นทาสเสียยิ่งกว่าชาวเปอร์เซีย ถูกทำให้กระจัดกระจายออกไปยิ่งกว่าชาวเอเธนส์ ปราศจากผู้นำ ปราศจากระเบียบแบบแผน เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ถูกปล้นสะดม ถูกแยกออกเป็นเสี่ยง ๆ ถูกเหยียบย่ำ และต้องอดทนต่อความพินาศทุกชนิด" *เจ้าผู้ปกครอง*, อ้างแล้ว, หน้า 303

[98] ข้อความดังกล่าวเป็นหัวข้อของบทสุดท้ายของ *the Prince* ดู *เจ้าผู้ปกครอง*, อ้างแล้ว, หน้า 303

[99] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 78

[100] คำว่า allegro ให้ดูความหมายของคำว่า accelerando ซึ่งแปลว่า จังหวะที่รวดเร็วฉับไวให้ความรู้สึกที่คึกคักและเร้าใจมีชีวิตชีวา ดู *The Pocket Oxford Dictionary* revised by H.G. Le Mesurier and E McIntoch, (Oxford at the Clarendon Press, 1966, reprinted with correction), หน้า 20, 5

[101] Anthony J. Parel, 'Virtu' อ้างแล้ว, หน้า 93 อย่างไรก็ตามจากการสนทนากับ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ทราบว่ามาคิอาเวลลีนั้นมิได้มีจุดมุ่งหมายเฉพาะกับตัวโลเร็นโซ แต่เขาต้องการที่จะสื่อในสิ่งที่เขารู้กับใครก็ตามที่อยู่ในสถานะของเจ้าผู้ปกครอง ดังที่ตัวมาคิอาเวลลีเน้นในการอุทิศให้กับ *ความประเสริฐ* ของผู้ที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งเจ้าผู้ปกครอง สำหรับผู้เขียนขอยอมรับว่าการตีความดังกล่าวนี้มีเหตุผลที่น่าฟังพอสมควร แต่ในบทความนี้ขอยึดถือการตีความของ Anthony J. Parel เป็นหลักซึ่งการตีความของเขานั้นไม่ค่อยมีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องมาคิอาเวลลีในแวดวงวิชาการไทยเอ่ยหรืออ้างถึงเลย ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าบทความนี้ถ้าไม่มีข้อดีอื่นใด แต่อย่างน้อยก็มีข้อดีอยู่ประการหนึ่ง นั่นคือการแนะนำให้ผู้สนใจเรื่องมาคิอาเวลลีในสังคมไทยได้รับทราบการตีความที่แตกต่างจากกระแสการตีความที่ดำรงอยู่ และผู้เขียนจะยินดีเป็นอย่างยิ่งถ้าจะมีผู้รู้ในเรื่องมาคิอาเวลลีโต้แย้งหรือหักล้างการตีความของ Parel ให้ตัวผู้เขียนและผู้อ่านอื่น ๆ ได้พบกับทางสว่างในการเข้าใจมาคิอาเวลลีกว่านี้

โลเร็นโซจากเทพประจำดวงดาวต่าง ๆ ในจักรวาล[102] และก็ด้วยอำนาจของโชคชะตาเท่านั้นที่อำนวยให้เกิดจังหวะสถานการณ์ที่เหมาะสมกับคุณธรรมดังกล่าว และสิ่งที่มาคิอาเวลลีกล่าวในย่อหน้าสุดท้ายของคำอุทิศในหนังสือ *The Prince* ได้บ่งบอกถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโชคชะตาและคุณธรรม ย่อหน้าดังกล่าวมีใจความดังนี้ :

> "ฉะนั้น ฯพณฯ ท่านผู้ประเสริฐโปรดได้รับของกำนัลเล็กน้อยชิ้นนี้ด้วยน้ำใจอย่างที่ข้าพเจ้าได้ส่งมันมาเถิด ซึ่งถ้าหากว่า [ฯพณฯ ท่านผู้ประเสริฐ] เอาใจใส่ไตร่ตรองและอ่านอย่างขยันหมั่นเพียร เขาก็จะได้รู้ถึงความปรารถนาอันร้อนแรงของข้าพเจ้าให้เขาได้ตระหนักถึงความยิ่งใหญ่นั้น **ซึ่งโชคชะตาและคุณสมบัติอื่น ๆ ของเขาได้บ่งบอกไว้** (ผู้เขียน) และในบางครั้งถ้าฯพณฯ ท่านผู้ประเสริฐ จากจุดสุดยอดของความสูงของเขาจะชายตาของเขามายังสถานที่อันต่ำเหล่านี้ เขาก็จะรู้ว่าข้าพเจ้าต้องอดทนต่อความร้ายกาจอันใหญ่หลวงและไม่ขาดสายของโชคชะตา อย่างไม่สมควรอย่างไรบ้าง"[103]

สิ่งสำคัญที่ว่านี้คือ "โชคชะตา" เพราะลำพังการมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น โดยปราศจากซึ่งโชคชะตาแล้ว ความสำเร็จหรือการบรรลุความเป็นเจ้าที่แท้จริงย่อมเป็นไปไม่ได้ และเมื่อ "ชายตาลงมายังสถานที่อันต่ำ" เราก็จะพบว่า มาคิอาเวลลีผู้ที่รู้หรือมีคุณสมบัติที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้ได้นั้นไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จในการก้าวขึ้นสู่อำนาจก็เพราะเขาต้องเผชิญกับ "ความร้ายกาจอันใหญ่หลวงและไม่ขาดสายของโชคชะตาอย่างไม่สมควร" นั่นเอง และการเลือกอุทิศงานให้กับโลเร็นโซโดยหวังว่าเจ้าผู้นี้จะเป็นผู้ที่โชคชะตาอำนวยให้มองเห็นประโยชน์ของงานของมาคิอาเวลลีนั้นก็เป็นเพียงการสุ่มเสี่ยงของมาคิอาเวลลีต่อโชคชะตาของเขาและของโลเร็นโซ ไม่มีหลักประกันอันใดที่จะยืนยันว่าโลเร็นโซจะเป็นบุคคลที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้จริงที่จะมองเห็นความประเสริฐที่ตัวมาคิอาเวลลีมอบให้ และไม่มีเหตุผลหรือหลักประกันใด ๆ ที่ประกันวิจารณญาณของมาคิอาเวลลีในความสำเร็จที่จะให้คนที่เขาอุทิศความประเสริฐให้ที่จะมอบความประเสริฐนั้นกลับมาให้มาคิอาเวลลี และการให้ความสำคัญกับ "โชคชะตา" ของมาคิอาเวลลีนั้นช่วยไขปริศนาที่เรามีในเรื่องของแหล่งที่มาของการเกิดคุณธรรมความรู้ของศาสตร์ของผู้ปกครองที่แท้ได้ นั่นคือท้ายที่สุด แล้ว "โชคชะตา" จะเป็นตัวกำหนดและนำผู้ที่มีคุณสมบัติหรือศักยภาพไปสู่ความเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้ได้ และขณะเดียวกันสิ่งที่เห็น ๆ ว่ามาคิอาเวลลีก็มี virtù นั่นคือเขามีอัจฉริยะภาพ (ingegno) และจินตนาการ (fantasia) ที่สามารถสร้าง *The*

---

[102] Anthony J. Parel, 'Virtù', อ้างแล้ว, หน้า 93

[103] *เจ้าผู้ปกครอง*, หน้า 78

Prince และ *Discourses* และงานอื่น ๆ ของเขา แต่งานของเขาจะประสบความสำเร็จหรือสัมฤทธิ์ผลได้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับโชคชะตา (Fortuna) ที่จะกำหนดให้มีคนที่มี virtù อันเกิดจากการมีอัจฉริยะภาพ (ingegno) จินตนาการ (fantasia) ที่เหมาะสมที่จะรับรู้เข้าใจงานของเขาและทำให้มันสัมฤทธิ์ผลได้

และเมื่อเป็นที่ประจักษ์ดังที่กล่าวมานี้แล้ว ดังนั้นการที่ใครจะกล่าวว่า

> "คุณธรรมทางการเมืองสำคัญสำหรับเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีคือความฉลาดสุขุม คุณธรรมตัวนี้นี่เองที่จะทำให้เจ้าผู้ปกครองต่อสู้กับสถานการณ์ต่าง ๆ และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ผันแปรไปตามสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า โชคชะตา (Fortuna) ดังนั้นอีกนัยหนึ่งก็คือ คุณธรรมหรือ virtù ของมนุษย์นี่เองที่จะช่วยให้มนุษย์ต่อสู้หรือรับสถานการณ์ต่าง ๆ อันเกิดจากความผันแปรของโชคชะตาอันเป็นสิ่งที่อยู่นอกบังเหียนของมนุษย์แต่ละคนที่จะควบคุมบังคับได้อย่างสมบูรณ์"[104]

ก็คงจะต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่งในการให้เหตุผลในลักษณะของการพายเรือในอ่างของมาคิอาเวลลี เพราะสิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์ต่อสู้กับโชคชะตาก็ขึ้นอยู่กับว่าโชคชะตาของเขาคนนั้นจะเอื้ออำนวยให้เขาสามารถต่อสู้กับโชคชะตานั่นเอง ด้วยการกำหนดให้เขาผู้นั้นเข้าถึงความรู้ในศาสตร์ทางการเมืองของเจ้าผู้ปกครองที่แท้ที่จะรู้ว่าเขาจะทำในสิ่งที่ดีหรือไม่ดีอย่างไรในสถานการณ์อะไรบ้าง

การให้ความสำคัญกับโชคชะตาในฐานะเป็นแหล่งที่มาของการเกิดคุณธรรมความรู้ในศาสตร์การเมืองของเจ้าผู้ปกครองที่แท้นั้นก็ดูจะเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนและหาความชัดเจนไม่ได้ นอกเสียจากว่าจะมีใครที่ล่วงรู้เข้าถึงแบบแผนของโหราศาสตร์ที่ลิขิตให้ใครจะได้อะไร เมื่อไรและอย่างไร (Who gets What, When and How.)[105] ซึ่งมาคิอาเวลลีเป็นคนหนึ่งที่ไม่เชื่อว่าความรู้ของมนุษย์จะสามารถล่วงรู้พยากรณ์เข้าถึงการทำงานของโชคชะตาได้ เพราะเขาเห็นว่า "ไม่มีปราชญ์หรือคนฉลาดที่ไหนจะสามารถเช่นนั้น"[106]

---

[104] ดูหน้า 22-23

[105] ผู้อ่านหลายท่านคงจะนึกได้ทันทีว่านี้เป็นชื่อตำราทางรัฐศาสตร์ที่พูดถึงความหมายของการเมืองของ Harold Lasswell, *Politics: Who gets What, When and How?*, (Cleveland: The World Publishing Co. 1958)

[106] "Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity", อ้างแล้ว, หน้า 269: "In this sense he was thought to be able to 'overcome' the stars. Both in the *Ghiribizzi* (*Caprices*--ผู้เขียน) and in *The Prince* Machiavelli rejects this classical astrological solution: 'because there never were such wise men, since men in the first place are shortsighted and in the second place cannot command their nature, it follows that fortune varies and commands men and holds them under her yoke.'... But the rejection of the astrological formula does not mean that he rejected the astrological mode of analysis in terms of times and temperament."

แต่กระนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าคำสอนของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* ต้องการจะให้คนอ่านนั้นยอมจำนนหรือปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามโชคชะตา เพราะในบทที่ 25 ใน *The Prince* นั้น เขาสอนให้เจ้าผู้ปกครองรู้จักวิธีต่อสู้รับมือหรือฉวยโอกาสกับโชคชะตาที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่า มาคิอาเวลลีนั้นต้องการให้เจ้าผู้ปกครองเป็นผู้ที่ไม่นิ่งเฉย (activist) กับโชคชะตามากกว่าที่จะสอนให้เชื่อในนิยัติกรรมนิยม (fatalism)[107] แต่กระนั้นการที่จะต่อสู้รับมือหรือฉวยโอกาสกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของโชคชะตาอย่างประสบความสำเร็จได้นั้นก็ยังคงต้องขึ้นอยู่กับโชคชะตาอยู่ดีนั่นเอง[108] และลักษณะดังกล่าวนี้เองก่อให้เกิดปัญหาและปริศนาเกี่ยวกับการตีความและการแปลคำสอนของมาคิอาเวลลีอย่างยิ่งยวด

VIII
ความคิดของมาคิอาเวลลี : โบราณหรือสมัยใหม่?

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าคำสอนหรือศาสตร์ของผู้ปกครองในเรื่อง virtù ของเจ้าผู้ปกครองที่แท้ของมาคิอาเวลลีมีปัญหาและปริศนาที่ทิ้งค้างอยู่ ซึ่งเป็นปัญหาและปริศนาที่ดูจะไม่ต่างจากปัญหาในทำนองเดียวกันนี้ในเรื่องความรู้ที่แท้จริงในงานของเพลโต แต่สำหรับเพลโตนั้นมีหลายสิ่งหลายอย่างที่แสดงให้เห็นว่าเขาได้ตระหนักในปัญหาดังกล่าวนี้อย่างชัดเจนและขณะเดียวกันเขาก็มีตรรกะเหตุผลที่จะอธิบายและหาทางออกในปัญหาดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากข้อความใน *จดหมายฉบับที่เจ็ด* ที่มีใจความในทำนองที่ว่าคุณธรรมความรู้นั้นเป็นสิ่งที่จะถ่ายทอดส่งผ่านกันทางภาษาพูดหรือภาษาเขียนอย่างตรงไปตรงมาไม่ได้ เพราะถ้ามันทำได้คนทั้งโลกคงจะเข้าถึงคุณธรรมความรู้กันไปหมดแล้ว และโลกก็จะมีแต่ความสุข แม้ว่ามันจะถ่ายทอดส่งผ่านไม่ได้ แต่สิ่งที่เป็นไปได้คือ สำหรับคนบางคนที่สามารถค้นหาความรู้และคุณธรรมได้ด้วยตัวของเขาเองจะสามารถเข้าถึงคุณธรรมความรู้ดังกล่าวได้ด้วยจากการช่วยเหลือชี้นำเล็ก ๆ น้อย ๆ (a little guidance) เท่านั้น[109] แต่สำหรับคนอื่น ๆ ที่ไม่มีคุณสมบัติในการศึกษาหาความจริง

---

[107]Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity", อ้างแล้ว, หน้า 266: 'Thus to the question, Does Machavelli overcome chance?, ...Machiavelli wants humans to be activists, not fatalists.'

[108]'That is to say, as far as the fortune of individuals is concerned, the chances of mastering fortune depend on fortune itself.' Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity", อ้างแล้ว, หน้า 265

[109]*Epistle VII*, 341e, อ้างแล้ว: "But were I to undertake this task it would not, as I think, prove a good thing for men, save for some few who are able to discover for the truth themselves with but little instruction, for as to the rest, some it would most unseasonably fill with a mistaken contempt, and others with an overweening and empty aspiration, as though they had learnt some sublime mysteries."

การไปแนะนำคุณธรรมความรู้ให้กับคนเหล่านี้ก็จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี **เพราะบางคนก็เกิดความไม่พอใจและเกลียดชังหรือบางคนอาจจะเกิดความหยิ่งผยองคิดว่า ตนมีความรู้วิเศษเหนือคนอื่นๆ ทั้งปวง**[110]

สำหรับเพลโตซึ่งไม่แตกต่างจากมาคิอาเวลลี ความคิดของเขาบ่งบอกว่าไม่ใช่ทุกคนที่จะสามารถมีคุณธรรมความรู้ได้ ซึ่งความคิดเช่นนี้ก็สอดคล้องกับทฤษฎีไตรลักษณจิตและธรรมชาติมนุษย์ของเขา แม้ธรรมชาติมนุษย์จะมีสิ่งที่เหมือนกันคือไตรลักษณจิต (the tripartite soul) แต่ส่วนที่มีพลังอำนาจที่สุดในสามส่วนนั้นแตกต่างกัน คนจึงถูกแบ่งออกได้เป็นสามคุณลักษณะ และ**คนบางคนที่สามารถค้นหาความรู้และคุณธรรมได้ด้วยตัวของเขาเองโดยการช่วยเหลือชี้นำเล็กๆน้อยๆ (a little guidance) เท่านั้น** ก็คือคนที่มีอานุภาพความรักความรู้ในไตรลักษณจิตของเขาอยู่เหนือส่วนอื่นๆ และคนเหล่านี้เองที่มีศักยภาพที่จะเป็นราชา/ราชินีปราชญ์และเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้จริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า virtù ของเพลโตนั้นมีสถานะของความรู้สำหรับคนบางคน และไม่มีสถานะของความรู้สำหรับคนบางคนเฉกเช่นเดียวกันกับ virtù ของมาคิอาเวลลีตามที่ได้ให้เหตุผลไปแล้วข้างต้น ซึ่งสำหรับมาคิอาเวลลีนั้นปัญหาอยู่ที่ไม่มีใครล่วงรู้ความเป็นไปของโชคชะตาได้ และสำหรับเพลโตปัญหาอยู่ที่ไม่มีใครรู้แน่นอนได้ว่าใครผู้ใดที่ตามธรรมชาติของเขามีจิตที่มีส่วนของความรักความรู้เป็นเจ้าเรือน

จากข้างต้น เจ้าผู้ปกครองที่แท้หรือเจ้าผู้ปกครองในทฤษฎีการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้นดูจะไม่ต่างจากผู้ปกครองที่แท้ในโลกของแบบหรือทฤษฎีการเมืองของเพลโต แต่ข้อแตกต่างระหว่างนักคิดทั้งสองอย่างที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้นๆ ก็คือ เพลโตตระหนักถึงความจำเป็นของการมีอยู่ของทวิลักษณะระหว่างเจ้าผู้ปกครองที่แท้ในโลกของแบบกับเจ้าผู้ปกครองที่ไม่แท้ แต่มาคิอาเวลลีนั้นไม่ได้แสดงให้เห็นว่าเขาได้ตระหนักรู้ตัวในวิธีคิดของเขาเอง เขาเชื่อว่าคำสอนของเขาในเรื่องการเป็นผู้ปกครองที่แท้นั้นเป็นสิ่งที่เป็นจริงและปฏิบัติได้ (realistic and practicable) ทั้งที่เราก็เห็นแล้วว่า การเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้ของมาคิอาเวลลีนั้นไม่เป็นอิสระจากกำหนดกฎเกณฑ์ของโชคชะตา (cosmic determinism) ลำพังการอ่านงานคำสอนของเขานั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่จะช่วยให้คนอ่านเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้ขึ้นมาได้เลย แต่ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาตามการกล่าวอ้างในงานของเขานั้น ดูเหมือนว่าความรู้ที่เขาต้องการเสนอให้คนอ่านนั้นเป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้และนำความสำเร็จมาให้ผู้ที่ปฏิบัติตามความรู้ที่ว่านั้น ซึ่งลักษณะของความรู้ที่ว่านี้เป็น

---

[110] *Epistle VII*, 341e: '(F)or as to the rest, some it would most unseasonably fill with a mistaken contempt, and others with an overweening and empty aspiration, as though they had learnt some sublime mysteries.'

ลักษณะของเหตุผลความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ (modern science) ที่เป็นความรู้ที่จะนำมาซึ่งสิ่งที่เราต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (instrumental reason) การกล่าวอ้างความรู้ในลักษณะดังกล่าวรวมทั้งการปฏิเสธความรู้ทางการเมืองแบบโบราณก่อนหน้าเขานี้เองที่ทำให้มีนักวิชาการหลายคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Leo Strauss[111] ลงความเห็นว่างานของมาคิอาเวลลีนั้นได้เสนอสิ่งที่แปลกใหม่ (newness) แตกต่างจากความคิดทางการเมืองที่มีอยู่แล้วอันได้แก่ แนวความคิดทางการเมืองแบบคลาสสิคและคริสตศาสนา และถือว่างานของเขานั้นตัดขาดหรือแตกหักจากแนวความคิดทางการเมืองทั้งสองแนวดังกล่าวและมีผู้ลงความเห็นว่าความแตกต่างหรือความใหม่ในงานของเขานั้นคือเนื้อหาของความเป็นนักคิดหรือนักทฤษฎีการเมืองสมัยใหม่หรือนักคิดทางการเมืองในแนววิทยาศาสตร์ (the first modern political thinker or political scientist) คนแรก[112]

แต่ความจริงที่ประจักษ์แก่เราจากการศึกษานี้เห็นได้ว่าความแปลกใหม่ที่ปรากฏในงานของมาคิอาเวลลีหาได้เป็นความใหม่ที่นำไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ (modernity) อย่างที่บางคนเข้าใจ ความแปลกใหม่ในงานมาคิอาเวลลีที่ทำให้ความคิดของเขาแตกต่างไปจากความคิดก่อนหน้าเขาก็คือความคิดในเรื่องจักรวาลทัศน์และธรรมชาติมนุษย์ที่แตกต่างไม่เหมือนใครไม่ว่าจะเป็นความคิดแบบคลาสสิคหรือคริสตศาสนา ซึ่งไม่สามารถจะจัดความคิดดังกล่าวของเขาลงไปในยุคใด ๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นยุคคลาสสิคหรือยุคใหม่ ดังนั้นจึงมีนักวิชาการที่มองเห็นความพิเศษของมาคิอาเวลลีและจัดความคิดของเขา

---

[111] ดู Leo Strauss, *The Political Philosophy of Hobbes*, (Chicago: University of Chicago Press: 1952), หน้า xix; *Natural Right and History*, (Chicago: University of Chicago Press: 1953), หน้า 178; *What is Political Philosophy? And Other Studies*, (Glencoe, Ill. Free Press: 1959), หน้า 41; *Thoughts on Machiavelli*, (Glencoe, Ill.: Free Press: 1958); *On Tyranny*, (Ithaca, New York: Free Press: 1963), หน้า 24, 110, 196, 205; *History of Political Philosophy*, (Chicago: Chicago University Press: 1987), หน้า 296 ส่วนคนอื่น ๆ นั้นได้แก่ Harvey C. Mansfield, Jr., Allan Bloom ซึ่งตีความตาม Strauss ซึ่งเป็นอาจารย์ของพวกเขา ดู Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity", อ้างแล้ว, หน้า 253-254

[112] L. Olschki, *Machiavelli the Scientist*, (Berkeley, California: University of California, Berkeley Press: 1945); J. Bronowski and B. Mazlish, *Western Intellectual Tradition*, (New York: New York University Press: 1960), หน้า 30-34 และดูคำกล่าวของ Francis Bacon ผู้ซึ่งถือได้ว่าเป็นนักคิดในแนววิทยาศาสตร์สมัยใหม่คนแรก ๆ: 'เราเป็นหนี้บุญคุณมาคิอาเวลลีอย่างมากที่เขาได้ให้คำอธิบายอย่างตรงไปตรงมาถึงสิ่งที่คนทำ ไม่ใช่อธิบายในสิ่งที่คนควรจะทำ' (Francis Bacon, *De augmentis scientarium*, Book VII, Chapter 2) และดู Harold Lasswell and Abraham Kaplan, *Power and Society*, (New Haven: Yale University Press: 1950), หน้า 118 เชิงอรรถที่ 15 มีใจความว่า '*the Prince* ของมาคิอาเวลลี เต็มไปด้วยการใช้ข้อความที่มีความหมายอย่างเดียวกับที่รัฐศาสตร์สมัยใหม่ใช้' ('Machiavelli's *Prince*,...consisted entirely of statements of political science in the present sense.")

ว่าเป็น **ความคิดก่อนสมัยใหม่** (pre-modern)[13] ความเข้าใจหรือศาสตร์ทางการเมืองของมาคิอาเวลลีอันผูกติดอยู่กับเรื่องโชคชะตาและอำนาจแห่งดวงดาวย่อมไม่สามารถที่จะเป็นศาสตร์ทางการเมืองสมัยใหม่ที่ผูกติดอยู่กับฟิสิกส์สมัยใหม่ได้เลย ศาสตร์ทางการเมืองสมัยใหม่หรือรัฐศาสตร์ (political science) นั้นอิงอยู่กับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่มองหรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของธรรมชาติแตกต่างจากคำอธิบายในเรื่องจักรวาลทัศน์และธรรมชาติมนุษย์ของมาคิอาเวลลี แต่เราเห็นแล้วว่าคำอธิบายหรือความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของธรรมชาติ (the nature of reality) ระหว่างฟิสิกส์สมัยใหม่และความเข้าใจของมาคิอาเวลลีนั้นแตกต่างและไม่มีทางที่จะลงรอยกันได้แม้แต่นิดเดียว ดังนั้น แม้ว่าคำสอนหรือคำอธิบายในเรื่องการเมืองของมาคิอาเวลลีจะดูเหมือนว่ามีความคล้ายคลึงกับคำอธิบายของรัฐศาสตร์สมัยใหม่ (เช่น การไม่เชื่อในเรื่องวิญญาณหรือแนวคิดเชิงวัตถุนิยม) แต่โดยแท้จริงแล้วมันแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในเหตุผลที่มา

และถ้าจะกล่าวว่าคำอธิบายในเรื่องการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้นเป็นความคิดที่ปูทางหรือแผ้วทางให้กับรัฐศาสตร์สมัยใหม่แล้ว เราคงปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องยกให้แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏในงานของกวีกรีกโบราณอย่างโฮมเมอร์ (Homer) ที่มีชีวิตอยู่ในราวเจ็ดร้อยปีก่อนคริสตกาลว่าเป็นความคิดที่ปูทางให้กับรัฐศาสตร์สมัยใหม่ด้วยเหมือนกัน เพราะจะว่าไปแล้วสิ่งที่เรียกว่าเป็นคุณธรรมทางการเมืองหรือ virtu ของมาคิอาเวลลีอันได้แก่การที่สามารถทำอะไรก็ได้ไม่ว่าดีหรือเลวเพื่อที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จทางการเมืองนั้นก็ไม่ต่างจากความหมายของคำว่า arete ในแนวความคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของวีรบุรุษ (the heroic concept of virtue) ใน *Iliad* และ *Odyssey* ของโฮมเมอร์ คนที่เป็นวีรบุรุษของโฮมเมอร์หรือของสังคมยุคนั้น (Homeric society) คือคนที่สามารถกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการหลอกลวงหรือการตระบัดสัตย์และสิ่งอื่น ๆ ตามที่เขาจะสามารถทำได้เพื่อปกป้องคนของเขาอย่างที่โฮมเมอร์ได้บรรยายการกระทำของโอดิสซีอุส (Odysseus) ซึ่งเป็นตัวเอกใน *Odyssey* ดังนั้นจากมุมมองนี้จะเห็นได้ว่าถ้า virtù ของมาคิอาเวลลีนั้นไม่เหมือนคุณธรรมของพวกคริสเตียนและก็ไม่เหมือนคุณธรรมของพวกคลาสสิคและก็ไม่ใช่อะไรที่เป็นรัฐศาสตร์สมัยใหม่แล้ว สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ virtù ของมาคิอาเวลลีนั้นมี

---

[13] Anthony J. Parel, "The Question of Machiavelli's Modernity" อ้างแล้ว, หน้า 271-272: "คำอธิบายของมาคิอาเวลลีนั้นอิงอยู่กับจักรวาลทัศน์และมานุษยวิทยาแบบ pre-modern ซึ่งไม่ได้มีรากฐานของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เลย และถ้าความเป็นสมัยใหม่ (modernity) นั้นหมายถึงการยอมรับแนวความคิดเรื่องฟิสิกส์และธรรมชาติมนุษย์ตามคำอธิบายที่เกิดขึ้นหลังศตวรรษที่สิบเจ็ดแล้ว มาคิอาเวลลีย่อมไม่ใช่นักคิดสมัยใหม่อย่างแน่นอน เพราะความเป็นสมัยใหม่นั้นวัดกันที่การยึดถือแนวความคิดทางฟิสิกส์และธรรมชาติมนุษย์แบบใหม่ จริงอยู่ที่งานของมาคิอาเวลลีมีความแปลกใหม่ (newness) แต่ความแปลกใหม่ที่ว่านี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ปูทางหรือนำไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ (modernity) เลย ดังนั้น Strauss ถูกที่เขากล่าวว่าฮอบส์ (Hobbes) เป็นบิดาแห่งปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ แต่เขาผิดอย่างยิ่งที่ต่อมาเขากลับมาทบทวนจุดยืนทางความคิดของเขาและประกาศว่าเกียรติของการเป็นบิดาแห่งปรัชญาการเมืองสมัยใหม่นี้ควรจะต้องยกให้มาคิอาเวลลี"

ความคล้ายคลึงอย่างมากกับ arete ของกรีกโบราณก่อนสมัยคลาสสิค[114] ซึ่ง arete ในสมัยนั้น (Homeric society) ความเข้าใจในเรื่อง arete แตกต่างจากแนวความคิดในเรื่อง arete ที่เพลโตนำเสนอในเวลาอีกประมาณเกือบสามร้อยปีต่อมา และในทำนองเดียวกับที่มาคิอาเวลลีปฏิเสธแนวคิดเรื่องคุณธรรมของเพลโต เพลโตเองก็ปฏิเสธและวิจารณ์แนวคิดเรื่องคุณธรรมของสังคมโบราณยุคก่อนหน้าเขาที่มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่อง คุณธรรมทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ดังนั้นดูเหมือนสิ่งที่มาคิอาเวลลีเสนอนั้นไม่ใช่สิ่งใหม่ที่เป็นของสมัยใหม่ (modernity) แต่เป็นการพยายามที่จะรื้อฟื้นสิ่งที่เคยมีอยู่ในอดีตแต่มันได้ตายไปแล้วให้กลับมีชีวิตขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง ('reviving the past and resurrecting the dead.')[115] และความหมายของ virtù ที่ต้องรื้อฟื้นมาจาก arete ของโฮมเมอร์นี้เอง ที่เป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีเชื่อว่าเป็นคำสอนที่ปฏิบัติได้ และสอดคล้องกับสิ่งที่มนุษย์กระทำ (what men do) มากกว่า arete ของเพลโตหรือ virtue ของคริสเตียนที่ปฏิบัติไม่ได้และไม่สอดคล้องกับสิ่งที่มนุษย์กระทำ (what men ought to do) นอกจาก virtù ของมาคิอาเวลลีจะมีความคล้ายคลึงกับ arete ของสังคมกรีกโบราณก่อนยุคคลาสสิคแล้ว ลักษณะของ virtù อันไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ใด ๆ แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ (situation ethics)[116] ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะของ arete ในสมัยกรีกโบราณดังกล่าวแล้ว ยังมีนักวิชาการบางคนเห็นว่าการที่ virtù ของมาคิอาเวลลีนั้นไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนทำให้ความคิดของมาคิอาเวลลีมีความคล้ายคลึงกับความคิดแบบหลังสมัยใหม่ด้วย (post-modern thought)[117]

---

[114] Terence Ball, *Reappraising Political Theory: Revisionist Studies in the History of Political Thought*, (Oxford: Clarendon Press: 1995), 'II. Reappraisals: 3. Machiavelli and Moral Change', หน้า 65-83 และดูหน้า 74-75

[115] Terence Ball, *Reappraising Political Theory: Revisionist Studies in the History of Political Thought*. 'II. Reappraisals: 3. Machiavelli and Moral Change', เพิ่งอ้าง, หน้า 82 Ball เชื่อว่ามาคิอาเวลลีต้องการที่จะฟื้นฟูสิ่งในอดีตมากกว่าที่จะเสนอสิ่งใหม่ การฟื้นฟูอดีตที่หายไปแล้วนั้นคือสิ่งใหม่ที่มาคิอาเวลลีหมายถึง ซึ่ง Ball เห็นว่าความพยายามดังกล่าวนั้นนำมาซึ่งความวิบัติทางการเมือง ดังที่เขากล่าวในหน้าสุดท้ายของบทความที่ว่าด้วย 'Machiavelli and Moral Change': 'Nor is Machiavelli alone in believing that such political alchemy is indeed possible. Robespierre's attempt to inaugurate a reign of "Roman" virtue by initiating a reign of terror; Mussolini's vision of a resurrected Roman empire; Pol Pot's attempt to gain a rural paradise lost; the late Yukio Mishima's attempt to revive the Samurai code of Bushido; the late Ayatollah Khomeni's vision of an ideal Islamic order; the Moral Majority's attempt to revive patriotic and patriarchal "moral values"--all share something with **Machiavelli's quixotic hopes of reviving the past and resurrecting the dead.** (ผู้เขียน) All are alike in their failure to understand that, if indeed history repeats itself, it does so the first time as tragedy and the second time as farce.'

[116] Bruno Gentili, *Poetry and Its Public in Ancient Greece: From Homer to the Fifth Century*, trans. A.T Cole, (Baltimore: Johns Hopkins University Press: 1988), 'Introduction.'

[117] ดูบทความของ William Callahan, *'The Unprincipled Prince* ในวารสารสังคมศาสตร์ ฉบับเดียวกันนี้ หน้า 129-136

IX
ก้าวกระโดดที่ไม่ไกล : จากเพลโตถึงมาคิอาเวลลี

สรุป

ท้ายที่สุดนี้หลังจากได้พิจารณาเนื้อหาความคิดของมาคิอาเวลลีแล้ว เราก็กลับมาสู่ข้อสงสัยที่เราทิ้งไว้ในตอนท้ายของส่วนที่สาม[118] ที่ว่ามันเป็นจริงสมคำกล่าวอ้างของมาคิอาเวลลีหรือไม่ที่ว่าเขาเป็นผู้ที่เข้าใจในศาสตร์ของผู้ปกครองและเป็นผู้ที่เน้นในความเป็นไปได้และปฏิบัติได้ และผู้อ่านงานของเขานั้นสามารถนำคำสอนของเขาไปประยุกต์ใช้ได้ และการที่เขาอ้างว่าเป็นผู้บุกเบิกในเส้นทางที่ไม่เคยมีใครเสนอมาก่อน คำตอบคืออะไรนั้นก็คงจะประจักษ์ชัดในตัวของมันเอง แม้ว่าความเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้นั้นจะไม่จำกัดอยู่กับบุคคลบางประเภทบางชนชั้น แต่ผู้ที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองได้นั้นถูกจำกัดโดยการเลือก (choice) ของโชคชะตา ไม่ใช่ใครก็ได้ที่อ่าน *The Prince* ของมาคิอาเวลลีแล้วจะเป็นเจ้าผู้ปกครองได้ การฆาตกรรมตัวตนเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับผู้ที่จะเป็นเจ้า แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จะทำได้สำเร็จ (และที่สำคัญ การฆาตกรรมตัวตนอย่างสมบูรณ์แบบนั้นเป็นไปได้จริงหรือไม่นั้นยังเป็นปัญหาที่น่าสงสัยและยังหาข้อยุติไม่ได้[119]) และเฉกเช่นเดียวกัน ไม่ใช่ทุกคนที่อ่าน *The Republic* จะสามารถเป็นราชา/ราชินีปราชญ์ได้ แต่ทั้ง *The Prince* และ *The Republic* นั้นต่างก็กลายเป็นพิมพ์เขียวที่เป็นแรงบันดาลใจ (inspiration) ให้กับผู้นำเผด็จการ (Facism) และคอมมิวนิสต์ (Communism)[120] อันเป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจาก

---

[118] ดูหน้า 22

[119] ตัวผู้เขียนเชื่อว่าการฆาตกรรมตัวตนหรือความเป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้ในทวิลักษณ์ทางความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นไม่มีใครทำได้ ไม่ว่าคน ๆ นั้นจะเป็นคนที่โชคชะตาเลือกสรรก็ตาม แต่จากการสนทนาอย่างผ่าน ๆ ระหว่างตัวผู้เขียนกับ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ทราบว่า ดร.ชัยวัฒน์เชื่อว่าการฆาตกรรมตัวตนนั้นเป็นไปได้ แม้ว่า ดร.ชัยวัฒน์จะเห็นด้วยว่าแนวความคิดเกี่ยวกับเจ้าผู้ปกครองที่แท้ของมาคิอาเวลลีนั้นจะมีลักษณะของความเป็นทฤษฎีหรือตัวแบบอยู่ก็ตาม แต่เขาเห็นว่าตัวแบบหรือโลกของเจ้าผู้ปกครองของเพลโตและของมาคิอาเวลลีนั้นมีความแตกต่างกัน ตัวแบบราชาปราชญ์ของเพลโตนั้นมีความเป็นอุดมคติสูงและยากที่จะเป็นไปได้ แต่เชื่อว่าตัวแบบเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีนั้นเป็นตัวแบบที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ แต่สำหรับตัวผู้เขียนนั้นเห็นด้วยกับคำกล่าวของ Norman Jacobson ที่กล่าวว่า 'The Prince is created by divesting human nature of its humanity. It dies when its functions have become obsolete or else threatening. There is, after all, none so blind as will not see. Such a one is the man of monumental political ambitions. The Prince has no thoughts of his own death because he is no longer truly among the living.' Norman Jacobson, *Pride & Solace: The Functions and Limits of Political Theory*, อ้างแล้ว, หน้า 48

[120] ดู Robert B. Downs, *The Books that Changed the World*, (New York and Toronto: Mentor Book: 1956) และ Karl Popper, *The Open Society and Its Enemies* Volume I The Spell of Plato, (London: Routledge: 1980 rpt.) และดู K. R. Popper, *The Open Society and Its Enemies Volume I, Plato,*

ความล้มเหลวในการที่จะควบคุมการตีความ (hermeneutic flow) ของคนที่ไม่เหมาะสม คนที่ไม่ใช่คนที่โชคชะตาเลือก (the chosen) คนที่ไม่ได้มีธรรมชาติที่รักความรู้ (philosophic nature) และในความเป็นจริง ความวิบัติและโศกนาฏกรรมยังได้เกิดขึ้นกับคนอีกมากมายที่ปรารถนาจะเป็นเจ้าผู้ปกครอง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ มักจะมีคนในแวดวงรัฐศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นครูบาอาจารย์หรือนิสิต และโดยเฉพาะศิษย์เก่าในแวดวงการปกครองกล่าวอยู่เสมอ ๆ ว่าในบรรดาคำสอนของนักคิดทางการเมืองทั้งหมดนั้นคำสอนของมาคิอาเวลลีเป็นคำสอนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงที่สุดและเป็นคำสอนที่จะนำมาซึ่งอำนาจและความสำเร็จรุ่งเรือง ดังนั้นแต่ละรุ่น ๆ ของคณะรัฐศาสตร์ก็จะส่งทอดผลิตซ้ำ (reproduction) ความเชื่อที่ว่า *The Prince* เป็นคัมภีร์ในการไต่เต้าไปสู่อำนาจและการรักษาอำนาจ และมักจะมีการสอนต่อ ๆ ผลิตซ้ำกันมาอย่างนี้เป็นประเพณี (tradition) อย่างหนึ่งของคนรัฐศาสตร์ส่วนหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าความเชื่อในคำสอนดังกล่าวนี้เป็นมายาคติ (myth) ที่เป็นอันตรายอย่างยิ่ง และอันตรายที่ว่านี้ไม่ใช่อันตรายสำหรับใครอื่นเลยแต่เป็นอันตรายสำหรับผู้ที่เชื่อนั่นเอง ด้วยเหตุที่คนเหล่านี้ไม่เข้าใจความคิดของมาคิอาเวลลีอย่างถ่องแท้ การพยายามปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับคุณสมบัติที่ตัวเองมีอยู่นั้นเป็นการฆาตกรรมตัวตนในความหมายปรกติ มีคนจำนวนมากที่พบกับความวิบัติเพราะพยายามจะเป็นเจ้าในแบบของมาคิอาเวลลี (Machiavellian prince) แต่ไม่ได้มีการเปิดเผยหรือมีการศึกษาหาข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงจำนวนผู้พบความหายนะเหล่านี้ เพราะส่วนใหญ่มักจะอ้างถึงบรรดาผู้นำที่ประสบความสำเร็จเท่านั้น (ซึ่งเราก็ไม่สามารถมีหลักฐานยืนยันได้อีกเช่นกันว่าผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นเป็นผู้นำในแบบของมาคิอาเวลลี) ที่จะว่าไปแล้วมีจำนวนเป็นอัตราส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้พบกับความฉิบหายในชะตาชีวิตของตน

ดูเหมือนว่าคำสอนของมาคิอาเวลลีใน *The Prince* จะนำความฉิบหายมาสู่ผู้ที่อยู่ในอำนาจอยู่แล้วแต่อยากมีอำนาจมากขึ้นไปอีกหรือผู้ที่ยังไม่มีอำนาจแต่อยากขึ้นสู่อำนาจ แต่เจ้าตัวไม่ใช่คนที่โชคชะตาปรารถนา ในมุมกลับกัน *The Prince* กลับกลายเป็นสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กับความเป็นเจ้าผู้ปกครอง (anti or counter-principality) เสียมากกว่า ถ้าเช่นนั้นสาเหตุของความหายนะที่น่าจะเป็นไปได้ก็คือ หนึ่ง คนเหล่านั้นไม่เข้าใจศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี สอง มาคิอาเวลลีไม่เข้าใจศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครองที่แท้

ในกรณีแรกที่ว่า คนเหล่านั้นไม่เข้าใจศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีนั้น เหตุผลอาจเป็นได้ว่าคนเหล่านี้ไม่ใช่คนที่เหมาะสมหรือคนที่โชคชะตาปรารถนา หรืออาจเป็นไปได้ว่าแท้จริงแล้วมาคิอาเวลลีนั้นอาจจะมีจุดประสงค์อย่างที่ Mary G. Dietz ให้เหตุผลไว้ในบทความของเธอที่ชื่อว่า *Trapping The Prince: Machiavelli and the Politics of Deception* ที่ตีความว่า แท้จริงแล้วมาคิอาเวลลีนั้นเป็นนักคิดแนวสาธารณรัฐนิยม (republicanism) และมิได้มีจุดประสงค์ที่ต้องการ

(London Routledge · 1980 rpt.) และ Robert B. Downs, *Books that Changed the World*, (New York and Toronto Mentor Book 1956).

จะสนับสนุนให้เจ้าผู้ปกครองมีอำนาจเข้มแข็งแต่ประการใด (strong principality) แต่การเขียน *The Prince* เพื่อเป็นกลลวงให้ผู้ที่เป็นเจ้าผู้ปกครองอยู่แล้วหรือผู้ที่ต้องการจะเป็นเจ้าผู้ปกครองในวิถีการปกครองระบอบเจ้า (principality) นั้นติดกับดักหลงเชื่อในคำสอนของเขาและพบกับความวิบัติในที่สุด[121] ในลักษณะนี้ Norman Jacobson ผู้ซึ่งการตีความของเขานั้นเป็นแรงบันดาลใจในการตีความของ Dietz กล่าวว่ามาคิอาเวลลีทำตัวเปรียบเสมือนผู้เขียนบทละครที่เขียนบทให้กับผู้ที่ต้องการเป็นผู้ปกครองอันยิ่งใหญ่ ซึ่งถ้ามองในแง่นี้แล้วนักคิดทางการเมืองทั้งหลายก็มีบทบาทไม่ต่างจากผู้เขียนบทละครทางการเมืองให้กับคนอื่น ๆ ที่จะสามารถเล่นบทที่เขาเขียนขึ้นมาได้ เหตุที่เขาเขียนก็เพราะว่านักคิดทางการเมืองเหล่านี้ไม่สามารถทำในสิ่งที่เขาต้องการหรือไม่สามารถบรรลุในสิ่งที่เขาปรารถนาได้ด้วยตัวของเขาเอง[122] และจากแง่ดังกล่าวนี้เองที่เราจะเห็นว่า Dietz เห็นว่ามาคิอาเวลลีในฐานะนักคิดทางการเมืองหรืออีกนัยหนึ่งนักเขียนบทละครทางการเมืองได้เขียน *The Prince* ที่กำหนดบทบาทของเจ้าผู้ปกครองอันเป็นบทที่เจ้าผู้ใดก็ตามและโดยเฉพาะโลเร็นโซถ้าเล่นตามบทที่ว่านี้แล้วจะเดินทางไปสู่ความวิบัติ

การที่ *The Prince* กลับกลายเป็นสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้านั้นอาจจะเป็นเพราะเหตุผลในกรณีที่สองที่ว่ามาคิอาเวลลีไม่เข้าใจศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครองที่แท้ ในกรณีนี้ มาคิอาเวลลีไม่ได้มีเจตนา

---

[121] Mary G. Dietz, 'Trapping the Prince: Machiavelli and the Politics of Deception' ใน *American Political Science Review* Volume 80 Number 3 September. 1986, หน้า 777-799 บทความของ Dietz ได้ทำการศึกษารายละเอียดทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ และได้ให้การตีความที่สร้างมุมมองในการเข้าใจมาคิอาเวลลีใหม่อย่างน่าสนใจ เธอกล่าวในตอนสุดท้ายหน้า 797 ว่า: 'Whatever misfortune was dealt this master of deception (Machiavelli-ผู้เขียน), however, his designs in *The Prince* now seem clear. We need only to remember circumstances and recall what the chronicler reports on the occassion when the advice book was eclipsed by the hounds. Upon leaving the Medici palace, Machiavelli was said to have muttered that "although he was not a man to plot against princes, his little book would avenge him". Far from avenging him, *The Prince* has for five centuries accused this Florentine patriot (Machiavelli-ผู้เขียน). His vindication is long overdue.'

[122] Norman Jacobson, *Pride & Solace: The Functions and Limits of Political Theory*, 'Machiavelli's Prince', อ้างแล้ว, หน้า 28-29 ในการตีความของ Jacobson ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้กับ Mary G. Dietz ด้วยนั้นเห็นว่า การที่มาคิอาเวลลีใช้อุปมาอุปมัยในเรื่องความเข้าใจในธรรมชาติของเจ้าผู้ปกครองและธรรมชาติของประชาชนกับการวาดภาพที่สูงและการวาดภาพที่ราบนั้น ก็เพราะโดยแท้จริงแล้ว สถานะของมาคิอาเวลลีนั้นไม่ใช่ทั้งเจ้าและไม่ใช่ทั้งคนธรรมดา แต่เขาเป็นอะไรอย่างอื่นที่เกิดขึ้นใหม่พร้อมกับความใหม่ของการเกิดยุคฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ (the Renaissance) ซึ่งทำให้เขาสามารถที่จะไม่เป็นอะไรเลยไม่ว่าจะเป็นเจ้าหรือคนสามัญ และก็สามารถที่จะเป็นทั้งสองอย่างได้ในเวลาเดียวกัน สถานะที่ทำให้เขาเป็นและไม่เป็นที่ว่านี้ก็คือ การที่มาคิอาเวลลีเป็นผู้ที่มีความสามารถและมีทักษะเป็นเลิศในการชักใยชีวิตคนอื่นนั่นคือ การเป็นผู้เขียนบทละครทางการเมืองหรือการเป็นนักคิดทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งจากจุดยืนอันนี้เอง ที่ทำให้มาคิอาเวลลีสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของเขาได้ด้วยเพียงการเขียนความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้ปกครอง อันเป็นบทที่ให้คนอื่นหรือคนอ่านเล่น ซึ่งดีกว่าที่จะเขียนบทตัวเองให้เล่นเป็นเจ้าผู้ปกครอง หรือพยายามที่จะเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตัวเอง

(intention) ในการล่อลวงอย่างที่ Dietz ตีความ ซึ่งหมายความว่าคำสอนของมาคิอาเวลลียังมีจุดบกพร่องอยู่มาก และทำให้คนที่ไม่เข้าใจจุดบกพร่องที่ว่านี้หรือไม่เข้าใจประเด็นปัญหาในเรื่องโชคชะตาของมาคิอาเวลลีได้อย่างถูกต้อง เมื่อนำคำสอนไปปฏิบัติก็กลับพบกับความหายนะอย่างไม่ควรจะเป็น ในกรณีนี้เองที่ทำให้เราต้องกลับมาคิดให้ดีว่า มันเป็นไปได้หรือไม่ว่า เป็นเพราะคนที่เรียนรัฐศาสตร์และเข้าใจมาคิอาเวลลีไม่ถูกต้องหรือรู้ไม่เท่าทันข้อบกพร่องในความคิดของเขาได้นำคำสอนของเขาไปใช้ อันทำให้ทั้งตัวเขาและสังคมการเมืองมีปัญหามากมายอย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ๆ ในทั้งสองกรณีข้างต้นก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นกรณีแรกที่ว่าคนที่ไม่เหมาะสมหรือโชคชะตาไม่ปรารถนา ไม่ว่าจะเป็นการที่มาคิอาเวลลีต้องการวางกับดักล่อผู้ที่ต้องการเป็นเจ้า และไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ความเข้าใจในเรื่องเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีนั้นยังมีความบกพร่องอยู่มาก สิ่งสำคัญก็คือการที่เราในฐานะคนอ่านจำต้องถามตัวเองและจำต้องรู้จักตัวเองและมีความรู้ว่าตัวเอง (self-knowledge) นั้นแท้จริงเป็นผู้ที่เหมาะสมหรือไม่? หรือแท้จริงสิ่งที่เราเข้าใจมาคิอาเวลลีนั้นเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องหรือไม่? และแท้ที่จริงความเข้าใจทางการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้นถูกต้องหรือไม่? คำถามทั้งหลายที่กล่าวมานี้จะตอบได้อย่างไรนั้นขึ้นอยู่ว่าท่านเป็นคนอ่านที่มีธรรมชาติแบบใดในธรรมชาติสามประเภทที่ได้กล่าวในตอนขึ้นต้นบทความนี้ หรือขึ้นอยู่กับว่าท่านเป็นคนที่โชคชะตาเลือกสรรแล้วอย่างที่ได้กล่าวอธิบายในตอนท้ายของบทความนี้ นี่คือจุดร่วมที่ทำให้ก้าวความคิดของมาคิอาเวลลีไม่อาจถือได้ว่าเป็นก้าวกระโดดที่ห่างไกลจากความคิดของเพลโตเลย แต่การพลิกผันจากความรู้ทางการเมือง (polis) มาสู่ความรู้เกี่ยวกับตัวของเราเอง (psyche)[123] ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยในระบบความคิดทางการเมืองอันไร้วิญญาณ (political thought without psyche) ของมาคิอาเวลลี[124] และการพลิกผันที่ว่านี้เองที่เป็นจุดต่างอันสงวนไว้แต่ในปรัชญาการเมืองในแนวของเพลโตเท่านั้นและเป็นจุดสงวนที่ทำให้ไม่มีนักคิดทางการเมืองคนใดจะเป็นนักเขียนบทละครทางการเมืองให้กับผู้คนได้อย่างลึกซึ้งและมีอิทธิพลครอบงำ (domination) แต่ไม่ครอบครองได้เท่าและทำให้ไม่มีนักคิดทางการเมืองที่ไม่ว่าจะได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ (modern) [หรือแม้แต่นักคิดหลังสมัยใหม่ (post-modern)] คนใดและไม่ว่ากระแสใดก็ตามสามารถที่จะทัดเทียมหรือมีก้าวกระโดดทางความคิดออกห่างจากผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาการเมืองผู้หยั่งรู้ในศาสตร์แห่งการปกครองที่แท้จริงได้เลย[125]

---

[123] ดู บทที่สอง 368d-369e และบทที่เจ็ด แปดและเก้าใน *The Republic* และ 277e-278e ใน *Statesman* ของเพลโต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเดินทางจากความรู้ทางการเมืองไปสู่ความรู้เกี่ยวกับตัวเองและจากความรู้เกี่ยวกับตัวเองไปสู่ความรู้ทางการเมือง (from polis to psyche and from psyche to polis)

[124] โปรดกลับไปดูเชิงอรรถที่ 1 *Statesman* (309b-d)

[125] โปรดกลับไปดูเชิงอรรถที่ 1 เช่นกัน: 'And let us never, Socrates, call him who has not such power by the names we are now examining (สิ่งที่กำลังตรวจสอบค้นหาอยู่คือความหมายที่แท้จริงของ king, statesman, and kingly art, art of statesmanship-ผู้เขียน). (*Statesman*, 309d)